

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง

นางสาวสิริวรรณ แพนเกาะ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2545

บทคัดย่อ

สิริวรรณ แพนเกาะ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารินา เกตุทัต-คาร์นส์, 87 หน้า

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการเพื่อประเมินสถานการณ์ของการดำเนินงาน การบริหารจัดการ การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และติดตามกำกับดูแลเงินอุดหนุน 1 ล้านบาทที่รัฐบาลจัดสรรให้ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน เพื่อทราบถึงศักยภาพของชาวบ้านตะเภาทองมีความเข้มแข็งในชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ของคนในชุมชนให้มีความกินดีอยู่ดี ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ เกิดการหมุนเวียนและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาในพื้นที่หมู่บ้านตะเภาทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสาร จะเน้นเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ตรงประเด็นและมีความน่าเชื่อถือ ทำให้ทราบว่าผลการวิจัยมีการดำเนินงานที่ตรงตามกระบวนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านมีลักษณะอย่างไร ผลที่ได้รับจากการประเมินโครงการ พบว่า สมาชิกผู้กู้เงินกองทุนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถมีรายได้จากการประกอบธุรกิจมาเลี้ยงตนเองและครอบครัว

ผลการวิจัยกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง ควรได้รับการส่งเสริมให้มีกองทุนหมู่บ้านต่อไป และพัฒนาอาชีพควบคู่กับการสนับสนุนของรัฐบาลในอนาคต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา..... ศิริวรรณ แพนเกาะ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ดร.มารินา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ร่วมปรึกษา..... ดร.คาร์นส์ (แทน) .....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารีนา เกตุทัต-คาร์นัส)

กรรมการสอบ

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชคชัย วนภู)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

.....
 (.....)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ 23 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545

๗ ๒๕. ๒๕๔๕

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคล และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิเช่น

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารินา เกตุทัต-คาร์นส์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- คุณชนกรษณ์ เขียวสูงเนิน และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษา ทางด้านวิชาการ
- คุณพรณัฐณ์ ปรีชาตระกูล และพัฒนกรอำเภอเมืองนครราชสีมา ที่ให้คำปรึกษา ด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับหมู่บ้าน
- คุณเฉลย ทูโลกกรวด, คุณปานทอง รุ่งสันเทียะ และคุณขวัญใจ แสดใหม่ ที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก และขอบพระคุณพี่น้องในหมู่บ้านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การดูแลเลี้ยงดู ส่งเสียและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีโดยตลอด จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ศิริวรรณ แพนเกาะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
หน้าอำนวยการ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
1 หลักการและเหตุผล	1
2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	2
3 กรอบความคิดทฤษฎี	2
4 วิธีการดำเนินการ	4
5 ผลคาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ	5
2 ปรัชญ่วรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1 นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	6
2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544	11
3 แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	16
4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	17
5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	18
6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	21
7 หลักการประเมิน โครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพพ์โมเดล	23
8 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3	วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ _____ 28
1	วิธีการประเมินโครงการ _____ 28
2	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง _____ 34
3	ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ _____ 38
4	เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ _____ 39
5	การเก็บรวบรวมข้อมูล _____ 41
6	การวิเคราะห์ข้อมูล _____ 48
4	ผลการติดตามการประเมินโครงการ _____ 50
1	ผลการประเมินบริบทชุมชน _____ 50
2	ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม _____ 66
3	ผลการประเมินผล เทคนิค วิธีทำธุรกิจของผู้รู้ _____ 72
4	ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ _____ 74
5	สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ _____ 75
5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ _____ 80
1	วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ _____ 80
2	วิธีดำเนินการ _____ 80
3	ผลการดำเนินการ _____ 81
4	อภิปรายผล _____ 82
5	ข้อเสนอแนะ _____ 85

บรรณานุกรม _____

ภาคผนวก _____

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ตามที่รัฐบาลซึ่งมี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้น และถือเป็นนโยบายที่สำคัญยิ่งในการต่อสู้ปัญหาความยากจน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของชาวบ้านผู้ยากจนและค้อยโอกาสในการประกอบอาชีพของหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนรู้ การสร้าง และพัฒนาความคิดริเริ่ม การแก้ไขปัญหา โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท มอบหมายให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการการเงินของตนเอง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายหนึ่งของรัฐบาลที่เร่งด่วน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ พัฒนาชุมชน เพื่อจะพึ่งตนเองได้ สนับสนุนกิจกรรมของชาวบ้าน บริหารจัดการตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เงินกองทุนละ 1 ล้านบาท เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริม และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและอุตสาหกรรมในครัวเรือน กองทุนหมู่บ้านนี้มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบ ดูแลรักษา ดำเนินการพิจารณาโครงการ ให้ชาวบ้านกู้ยืมไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ เช่น ด้านการพัฒนาสินค้า เกษตรแปรรูป พัฒนาด้านการตลาด โดยผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย ส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่ม เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านหมุนเวียน ขยายผล และติดตามการชำระคืนเงินกู้ยืม คืนกองทุนหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชน ตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับกองทุน ดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด
2. กองทุนหมู่บ้าน คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านและชุมชนประมาณ 1 ล้านบาท เพื่อไปบริหารจัดการให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน กู้ยืมตามประเภทและอัตราดอกเบี้ยต่ำ ตาม

หลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด (จดหมายข่าว สป.มท, 14 (128) 2544 : 1)

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 2.1 เพื่อประเมินสถานการณ์ของการดำเนินงาน การบริหารจัดการ การจัดตั้งกองทุน หมู่บ้านตะเกาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- 2.2 เพื่อทราบถึงสถานะการณ์ของเงินอุดหนุน 1 ล้านบาท ของรัฐบาลที่ได้จัดสรรให้ หมู่บ้าน ว่าใครเป็นคณะกรรมการกองทุน มีสมาชิกจำนวนเท่าไร รายชื่อผู้กู้ยืมเงิน และกู้ไปทำอะไร
- 2.3 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน โดยบัณฑิตอาสาเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล มีการติดตามกำกับดูแลจากฝ่ายอาจารย์นิเทศก์ร่วมกับฝ่ายรัฐบาล
- 2.4 เพื่อทราบศักยภาพของชาวบ้านตะเกาทองว่า มีความกระตือรือร้นต่อการรวมกลุ่มการจัดตั้งกองทุน รวมไปถึงการสร้างเสริมเข้มแข็งแก่ชุมชน การพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน เกิดรายได้ ชาวบ้านมีความกินดีอยู่ดี
- 2.5 เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนไปยังเศรษฐกิจของประเทศ ให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

3. กรอบความคิดทฤษฎี

ต้นแบบทางความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ซีพีพีโมเดล” (CIPP Model)

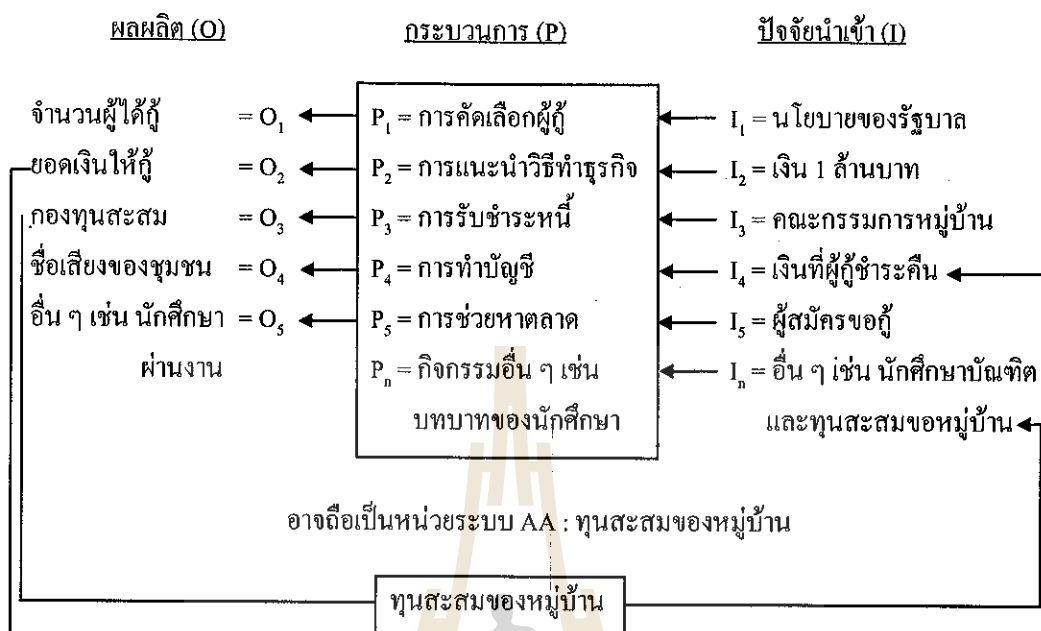
“C	ย่อมาจาก Context	คือ	บริบทของหน่วยระบบ
I	ย่อมาจาก Input	คือ	ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ
P	ย่อมาจาก Process	คือ	กระบวนการของหน่วยระบบ
P	ย่อมาจาก Product	คือ	ผลผลิตของหน่วยระบบ “ (เจเลียว บุรีภักดี และ

คณะ. 2545:20)

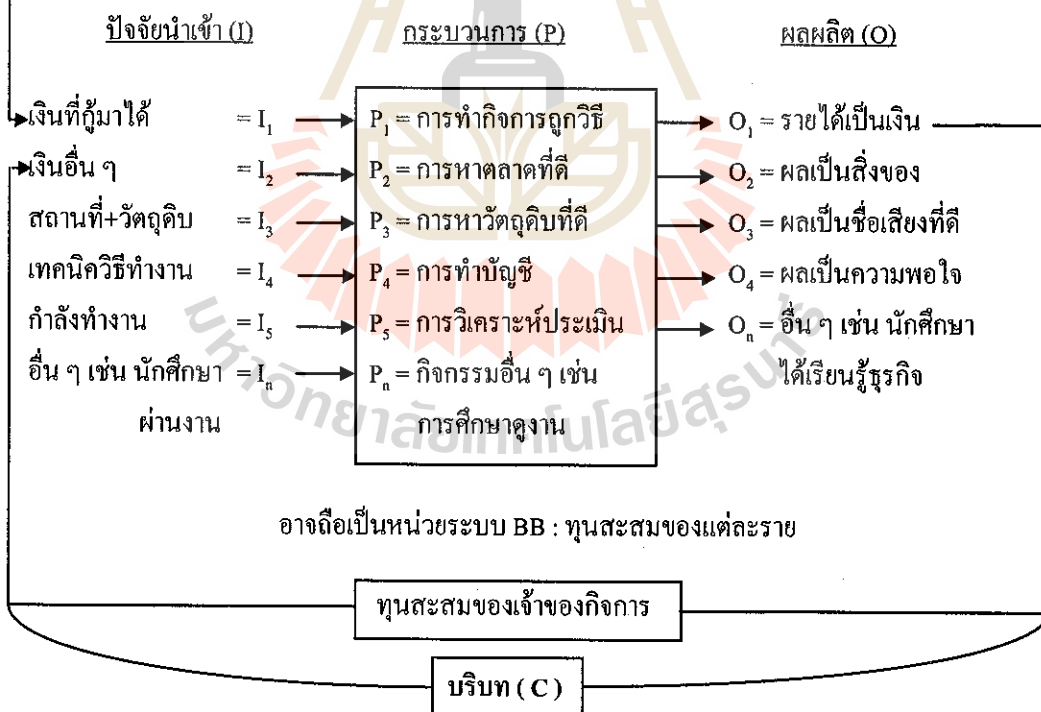
หน่วยย่อยระบบกองทุนหมู่บ้านแต่ละกองทุนยังมีหน่วยย่อยระบบย่อย ๆ ได้แก่ สมาชิกและผู้กู้แต่ละราย ซึ่งย่อมต้องช่วยกันสร้างความเจริญและความเข้มแข็งให้แก่กองทุนอย่างยั่งยืน

หน่วยระบบ A : หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้

หน่วยระบบ B : หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ผู้แต่ละราย ($B_1 - B_n$)

แผนภาพ 1. ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้าน

“ 1) หน่วยระบบโดยรวมของกองทุนหมู่บ้านถูกสร้างขึ้นโดยบริบท คือ รัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่น ตรงตามที่กล่าวไว้ว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของบริบทที่จะสร้างหน่วยระบบและจัดหาปัจจัยนำเข้า ตลอดจนกำหนดกระบวนการทำงาน (Process) และกำหนดเป้าหมายผลผลิตของหน่วยระบบ

2) ปัจจัยนำเข้าที่เป็นบุคคล ทั้งบุคคลภายในและบุคคลภายนอกของชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีพอ มีจำนวนที่พอดีในขั้นตอนที่ได้รับคัดเลือก หรือจัดหามาเป็น “I” และจะต้องเข้าไปกระทำบทบาทหน้าที่ตามอย่างที่เหมาะสมในช่อง “P” เพื่อสร้างให้เกิด “O” โดยที่ปัจจัยนำเข้าประเภทบุคคลดังกล่าว สามารถปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ เป็นการเพิ่มเติมจากที่บริบทได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้ ทั้งเป็นการปรับปรุงตนเองและ I ตัวอื่น ๆ ตลอดจน P และ O ข้อนี้เป็นจริงทั้งหน่วยระบบ A คือ หน่วยบริหารกองทุน และหน่วยระบบ B คือ หน่วยกิจการของผู้กู้แต่ละคน

3) ความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยระบบ A กับหน่วยระบบ B เริ่มตั้งแต่เงินให้กู้ ซึ่งเป็น “O” ของหน่วยระบบ A เลื่อนมาเป็น “I” ของหน่วยระบบ B และเงินส่งคืน ซึ่งเป็น “O” ของหน่วยระบบ B เลื่อนไปเป็น “I” ของหน่วยระบบ A นอกนั้นก็อาจมีความสัมพันธ์อื่น ๆ เช่น หน่วยระบบ B อาจขายสินค้าให้หน่วยระบบ A เพื่อนำไปขายต่อ

4) การพัฒนากองทุนหมู่บ้านแท้จริงก็คือ การที่ “I” ประเภทบุคคลลุกขึ้นกระทำบทบาทต่าง ๆ ในการปรับปรุง “I” “P” และ “O” ของหน่วยระบบ A และ B ให้มีความเจริญเข้มแข็งและยั่งยืน” (เฉลียว นูริภักดี และคณะ. 2545:49-50)

4. วิธีการดำเนินการ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีเป้าหมายการให้เงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วนไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

ขั้นแรก ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในหมู่บ้านตะเกาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เดินพบชาวบ้านทุกหลังคาเรือน จำนวน 115 ครัวเรือน ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบรายงานชุดที่ 1 เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ นำข้อมูลมาแยก และบันทึกลงในแบบฟอร์มตามใบรายงาน

ขั้นที่ 2 ทราบและเข้าใจบทบาทของตนเอง ถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมของกองทุนหมู่บ้าน ช่วยส่งเสริม แนะนำการบริหารจัดการธุระของกองทุน จึงติดตามการทำงานของคณะกรรมการทุก ๆ สัปดาห์ ต่อมาได้มีโอกาสสัมภาษณ์ และสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านตะเกาทอง

ว่า ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถเรียกลูกบ้านมาประชุมร่วมกันจัดตั้งกองทุนบ้านตะเภาทองได้ และคนในชุมชนมีความสามัคคีกัน ให้ความร่วมมือกัน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ขั้นที่ 3 เลือกตัวแปรที่จะกำหนดในการตัดสินใจ เช่น ตัวแปร คือ สมาชิกผู้กู้จะทำกรขอกู้ยืมเงินกองทุน ตัวกำหนดในการตัดสินใจ คือ ประวัติของผู้กู้

ขั้นที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล จะใช้ชาวบ้านเป็นตัวชี้วัด อาจจะถูกสัมภาษณ์กันโดยตรง เพราะชาวบ้านมีอรรถาศัยดี เป็นกันเองและได้ร่วมกับชาวบ้านจัดเวทีประชาคม จึงได้ทราบว่าชาวบ้านมุ่งเน้นความซื่อสัตย์ ยุติธรรม เป็นสำคัญ

ยกตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชาวบ้านมีทัศนคติอย่างไรต่อกองทุน 1 ล้านบาท ผู้วิจัยจะเลือกขนาดตัวอย่าง 50 เปอร์เซนต์ของจำนวนครัวเรือน คือ 58 ครัวเรือน และหัวข้อคำถามเจาะลึกรายการของผู้กู้เงิน ผู้วิจัยจะเข้าถึงตัวผู้กู้ ตามแบบตัวต่อตัว ตามรายชื่อผู้กู้ที่มีต่อคณะกรรมการกองทุน

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษาครั้งนี้จะได้ทราบข้อมูล ดังนี้

- 5.1 ได้ทราบผลการทำงาน การดำเนินงานของกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง ได้แก่ การจัดตั้งกองทุน การเลือกคณะกรรมการ การร่างระเบียบกองทุน
- 5.2 ได้ทราบถึงสถานะการณ์ของเงิน 1 ล้านบาท ที่รัฐบาลได้จัดสรรอุดหนุนให้ ว่ายอดคงเหลือเท่าไร ยอดเงินผู้กู้ไปเท่าไร มีดอกเบี้ยหรือเงินบริจาคเท่าไร
- 5.3 ได้ทราบและรับรู้ถึงประสิทธิภาพการบริหารการจัดการกองทุนอย่างเจาะลึก และได้สัมผัสจริงจากตัวผู้วิจัยเกี่ยวกับทุก ๆ ปัญหาของการทำงานของกองทุน
- 5.4 ได้ตัวชี้วัดศักยภาพของชาวบ้านตะเภาทอง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน สมาชิกลูกบ้าน ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้จริง
- 5.5 ได้กระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนไปสู่เศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้ธุรกิจเกิดการหมุนเวียน เกิดสภาพคล่องทุกระบบ

บทที่ 2

ปรัทัศน์วรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมา จะต้องมืเอกสารยืนยันที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับและเข้าใจตรงกันตามแบบระเบียบของการศึกษาและเผยแพร่ต่อไปแก่สาธารณชน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา ตลอดจนแหล่งที่จะหาข้อมูล ความรู้เพิ่มเติม

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะประสบผลสำเร็จได้หากมีสิ่งต่อไปนี้อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.2.1 ชาวบ้านมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุน และมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง รวมทั้งเคารพกติกาที่กำหนดร่วมกัน

1.2.2 มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่เป็นคนดี มีความรู้ มีประสบการณ์ เสียสละ และมีความรับผิดชอบ

1.2.3 มีการสร้างกระบวนการ มีส่วนร่วมทั้งการเรียนรู้ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันติดตาม ตรวจสอบร่วมกัน และรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ

1.2.4 มีความสามัคคี ความเอื้ออาทร เกื้อกูลผู้ด้อยโอกาส

1.2.5 มีการประสานความร่วมมือ ทั้งในด้านการเรียนรู้ และกิจกรรมร่วมกันในลักษณะเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

- 1.3.1 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน สำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
- 1.3.2 ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง
- 1.3.3 เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 1.3.4 กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
- 1.3.5 เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยอำนาจตามความใน ข้อ 10(8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องถิ่นพิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“คณะกรรมการสนับสนุน” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

“คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

“คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอหรือเขต

“คณะกรรมการกองทุน” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองต่าง ๆ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

“กรรมการกองทุน” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือกรรมการในคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“ธนาคาร” หมายความว่า ธนาคารที่คณะกรรมการกำหนดให้บริหารจัดการกองทุน

“ครัวเรือน” หมายความว่า ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วยบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เป็นต้น อยู่รวมกัน

“หัวหน้าครัวเรือน” หมายความว่า ผู้มีชื่อเป็นเจ้าบ้านตามทะเบียนบ้าน

“ผู้แทนครัวเรือน” หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือน ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนมอบหมายเป็นหนังสือให้เป็นผู้แทนครัวเรือน

“หุ้น” หมายความว่า การออมทรัพย์ในรูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าของหุ้นให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด

“เงินฝากสัจจะ” หมายความว่า เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุนตามแต่ละตกลงกัน โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปิดบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

“เงินรับฝาก” หมายความว่า เงินรับฝากประเภทต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินออมตาม ที่กองทุนกำหนด

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกของกองทุน

“ที่ประชุมสมาชิก” หมายความว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีหรือที่ที่ประชุม ใหญ่วิสามัญ

ข้อ 4 ให้ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติรักษาการ ตามระเบียบนี้

ข้อ 5 ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ

(1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
(2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และภูมิปัญญาของตนเอง

(3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
(4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม

(5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ข้อ 6 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ดังนี้

(1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการ ลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชน

(2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถใน การจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

(3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใน ด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

(5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อ 7 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน
- (5) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือ

ภาระติดพันอื่นใด

ข้อ 8 ให้คณะกรรมการเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” กับธนาคาร เพื่อสำรองจ่ายและเตรียมจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง

ให้ธนาคาร โอนเงินจาก “บัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” เข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามคำสั่งจ่ายของคณะกรรมการ

ข้อ 9 ให้คณะกรรมการจัดสรรเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ไปยังบัญชีกองทุนและบัญชีกองทุนชุมชนเมืองตามหมวด 9 แห่งระเบียบนี้ บัญชีละหนึ่งล้านบาท ภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

ในกรณีที่คณะกรรมการ ไม่สามารถจัดสรรเงินให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ขยายระยะเวลาต่อ ได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน

ข้อ 10 ในการอนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมือง ให้คณะกรรมการพิจารณาในหลักการ ดังนี้

(1) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งการแสดงออกอย่างชัดเจนซึ่งความพร้อมในการเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุน และการควบคุมดูแลกันเองในการใช้ประโยชน์จากกองทุนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(2) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนที่เป็นความพร้อมของบุคคลด้านความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนอาชีพ และกองทุนสวัสดิการ และความพร้อมในการเข้าบริหารจัดการกองทุน

(3) การบริหารจัดการกองทุนที่สอดรับและเกื้อกูลกันในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และกองทุนทางสังคมทางกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น

(4) การมีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน โดยสมาชิก และมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรมของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ภายใต้บังคับแห่งข้อ 11 และบทบัญญัติในหมวด 8 แห่งระเบียบนี้ เมื่อคณะกรรมการได้อนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมืองแล้ว คณะกรรมการย่อมหมดอำนาจในการบริหารจัดการเงินกองทุน และจะเข้าแทรกแซงการบริหารจัดการเงินกองทุนของคณะกรรมการกองทุนมิได้

ข้อ 11 คณะกรรมการมีอำนาจระงับการจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหรือให้กองทุนขาดใช้หรือให้ส่งคืนเงินในกรณีที่กองทุนเบิกจ่ายไปแล้ว อันเนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า คณะกรรมการกองทุน ไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด หรือกระทำการอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อกองทุน

ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวทางนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว เป็นหลักและแนวคิดในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ. 2544

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ 3 บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือ ซึ่งขัดหรือแย้งระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” หมายความว่า กองทุนในระดับชาติ

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน อีกทั้งชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองทั้งที่พิเศษและชุมชนอื่น ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 5 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้

หมวด 1

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อ กทบ. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานคนที่ 1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขานุการนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน

ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน

ข้อ 7 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระหรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดวาระตามวรรคหนึ่ง หากยังไม่มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้น ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ 8 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระข้อ 7 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
- (5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ 9 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการมาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 10 คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน
- (2) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน

(3) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
เสนอต่อคณะรัฐมนตรี

(4) กำหนดแผนงานและอกระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศในการจัด
ตั้ง และแนวทางการบริหารงานกองทุน

(5) อกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหา
และจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน

(6) อกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหาร
กองทุน

(7) แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

(8) อกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้

(9) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการ
หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงาน หรือ
ลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดย
ถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บางเวลา
หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้

(10) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงิน
ของกองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและ
หน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ 11 การประชุมของคณะกรรมการให้นำข้อ 9 มาใช้กับการประชุมและ
วินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ 12 ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตาม
ระเบียบนี้ ได้เข้าประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุม และค่า
ตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนัก
เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

หมวด 2

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ 13 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ใน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ข้อ 14 สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- (2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและ คณะอนุกรรมการ
- (3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน ของคณะกรรมการและของกองทุน
- (4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และ แนวทางการบริหารกองทุน
- (5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อม ในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน
- (6) จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน
- (7) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการ บริหารและจัดการกองทุน
- (8) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการ เกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
- (9) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน
- (10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะ กรรมการ
- (11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (เอกสารจริงแนบ ในภาคผนวก)

3. แบบติดตามสังเกตการณ์ คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง จำเป็นต้องมีกระบวนการในการเลือกสรร ดังนี้

1. ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละ 1 คน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้าน คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยจะมีหน้าหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม

2. ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และสนับสนุนในการเลือกสรรกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม

3. ที่ประชุมชาวบ้านเป็นผู้กำหนดวิธีการเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อแล้วเสร็จให้ผู้ใหญ่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน ตลอดจนคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ สนับสนุนให้การเลือกสรรคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน

4. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต้องยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และเปิดบัญชีเงินฝากของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จะมีหน้าที่ดังนี้

- (1) บริหารและจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- (2) ออกระเบียบข้อบังคับและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยที่สมาชิกของหมู่บ้านเห็นชอบร่วมกัน
- (3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนข้อมูลสมาชิกทั้งที่เป็นบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ในหมู่บ้าน
- (4) พิจารณาเงินกู้ตามระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชาวบ้านได้ร่วมกำหนด
- (5) ดำรงและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องถิ่นในท้องที่หมู่บ้าน
- (6) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย
- (7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

กรรมการกองทุนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- (1) เป็นผู้มิใช่อยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่หมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน
- (2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
- (3) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ สีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- (4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
- (6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก
- (7) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
- (8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- (9) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2544)

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จัดทำขึ้น ณ วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้ประเมินความพร้อมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน รวมทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดตามความเป็นจริง

สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน ให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสุขภาพความเป็นอยู่ที่ดีของคนในสังคมต่อไป

สรุปผลการประเมินความพร้อม

- 4.1 มีกระบวนการคัดเลือกกรรมการเป็นไปตามระเบียบกองทุนฯ และวิธีการที่หมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนดไว้
- 4.2 มีคุณสมบัติกรรมการตามระเบียบกองทุนฯ
- 4.3 มีความรู้ ประสบการณ์และความมั่นใจในการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน
- 4.4 มีระเบียบข้อบังคับในการดำเนินงานกองทุนฯ
- 4.5 สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดการกองทุน
- 4.6 สมาชิกได้ปฏิบัติตามระเบียบครบถ้วน
- 4.7 มีการเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุนแล้ว (เอกสารจริงแนบในภาคผนวก)

5. ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากตอนที่ 2 ได้กล่าวถึงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 แล้ว ผู้วิจัยจึงขออธิบายระเบียบของกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง โดยระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง จัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดการส่งเสริมและเสริมสร้างนิสัยการลงทุน การอดออม เสียสละ แก่ประชาชนในหมู่บ้าน และการบริหารเงินกองทุนให้เกิดความคล่องตัว อำนวยประโยชน์ต่อสมาชิกโดยส่วนร่วม และกระจายรายได้ให้มีการหมุนเวียนของเงินทุนต่อหมู่บ้านให้มาก จึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง ไว้ดังนี้

- 5.1 ที่ตั้งของกองทุนอยู่ที่ บ้านตะเภาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา รหัสไปรษณีย์ 30000
- 5.2 วัตถุประสงค์
  - 5.2.1 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้แก่สมาชิก
  - 5.2.2 เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว
  - 5.2.3 เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
  - 5.2.4 เพื่อเสริมสร้างพัฒนาจิตใจของสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ
  - 5.2.5 เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่สมาชิก
  - 5.2.6 เพื่อให้สมาชิกรู้จักใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดงานอาชีพใหม่ ๆ แก่สังคม

- 5.2.7 เพื่อให้สมาชิกรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน
- 5.2.8 เพื่อเป็นแหล่งความคิดของการเกิดอาชีพใหม่ ๆ และการพัฒนาไปสู่การตลาดที่กว้างขึ้นของผลผลิตของสมาชิก
- 5.2.9 เพื่อการรวมตัวของสมาชิกที่ดี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบการตลาดของสินค้าผลิตภัณฑ์ของสมาชิกที่จัดทำขึ้น
- 5.2.10 เพื่อเกิดการรวมกลุ่มของสมาชิก ซึ่งจะมีผลต่อราคาสินค้า ผลิตภัณฑ์รวมของกลุ่มไม่ตกต่ำจนเกินไป

5.3 แหล่งที่มาของกองทุน

แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วย

- 5.3.1 เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
- 5.3.2 ค่าธรรมเนียมแรกเข้าที่เก็บได้จากสมาชิก
- 5.3.3 ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่สมาชิกให้แก่กองทุน
- 5.3.4 ค่าปรับต่าง ๆ ที่คณะกรรมการได้จากสมาชิก
- 5.3.5 ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน
- 5.3.6 เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
- 5.3.7 เงินกู้ยืม
- 5.3.8 เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน ภาระติดพันอื่นใด

5.4 คุณสมบัติของสมาชิก

คุณสมบัติของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีดังนี้

- 5.4.1 เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตะเภาทอง เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนวันจัดตั้งกองทุน
- 5.4.2 เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ความสามารถมีอาชีพที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และศีลธรรมอันดีงามของสังคมไทย มีความสนใจที่จะมามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
- 5.4.3 เป็นผู้มีสุขภาพ แข็งแรงสมบูรณ์ ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ และรับผิดชอบต่อตนเองอย่างแท้จริง
- 5.4.4 มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ หรือบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส
- 5.4.5 เป็นผู้มีสัญชาติไทย เชื้อชาติไทย เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

- 5.4.6 ไม่เป็นบุคคลล้มละลายหรือมีหนี้สินส่วนตัว
- 5.4.7 ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต สติสิ้นเพี้ยน หรือเป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
- 5.4.8 ไม่เป็นบุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีทางอาญาหรือทางแพ่ง
- 5.4.9 ไม่ติดยาเสพติดให้โทษ หรือเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้า หรือการผลิตยาเสพติด หรือเสพสุราเป็นอาชญา
- 5.4.10 เป็นผู้พร้อมปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน
- 5.4.11 เป็นบุคคลที่ประกอบสัมมาชีพ ด้วยความขยันอดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นหลัก
- 5.4.12 เป็นบุคคลที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- 5.4.13 ไม่เป็นบุคคลร่อนเร่ มีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง
- 5.4.14 ต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น โดยคำนึงถึงประโยชน์ของกองทุนเป็นหลัก

5.5 การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุน ทำได้โดย

- 5.5.1 ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่คณะกรรมการกองทุน
- 5.5.2 ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ตามข้อ 5.4 สามารถยื่นความจำนง สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนได้
- 5.5.3 คณะกรรมการกองทุนร่วมกันพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่สมัครเป็นสมาชิก ตามข้อ 5.4 และเห็นสมควรรับเข้าเป็นสมาชิก จะแจ้งบุคคลให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้านับแต่วันที่ได้รับแจ้ง
- 5.5.4 คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าเป็นสมาชิกได้โดยชอบธรรมเป็นกรณีพิเศษได้
- 5.5.5 คณะกรรมการกองทุนจะขึ้นทะเบียนให้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อได้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าแก่คณะกรรมการเรียบร้อยแล้วโดยทันที

5.6 การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก

สมาชิกจะพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกก็ต่อเมื่อตามเหตุ ดังนี้

- 5.6.1 ตาย
- 5.6.2 ลาออก และคณะกรรมการอนุมัติให้ลาออกได้

- 5.6.3 วิกฤตจิต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- 5.6.4 ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออก ด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ของผู้เข้าร่วมประชุม
- 5.6.5 จงใจฝ่าฝืนระเบียบ ข้อบังคับของกองทุน หรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด
- 5.6.6 ทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนอย่างร้ายแรง และน่าจะทำให้เกิดความเดือนร้อนแก่กองทุนได้
- 5.6.7 นำเงินที่กู้จากกองทุนไปใช้ในทางที่ไม่เกิดประโยชน์ ดอกผล ตามที่วัตถุประสงค์ของโครงการที่นำเสนอเกี่ยวกับคณะกรรมการ
- 5.6.8 มีลักษณะและคุณสมบัติไม่ตรงตามข้อ 5.4

6. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แนวทางการพิจารณาให้เงินกู้ยืมกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง มีหลักเกณฑ์การพิจารณา 5 ประการ คือ

1. **ประวัติและอุปนิสัย** เป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่เคยโกงเงินคนอื่น ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนัน ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางการเงิน มีความรู้ และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ

2. **หลักประกัน** บุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินดีพอที่สามารถชำระหนี้แทนได้หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ หรือถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมีสภาพคล่องสูงคือสามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว และควรกำหนดว่าจะให้กู้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ของราคาประเมินหลักทรัพย์ เพื่อให้มีส่วนต่างสำหรับดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้นหากต้องมีการบังคับเอาทรัพย์สินเป็นหลักประกันเพื่อชำระหนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ว่ากว่าจะบังคับเอาเงินจากทรัพย์สินที่เป็นประกันภาระหนี้ก็เกินมูลค่าหลักประกันแล้ว

3. ความสามารถในการชำระหนี้

3.1 ความสามารถในการชำระหนี้พิจารณาจากรายได้ การกู้เงินไปลงทุนควรมีประมาณการรายได้/รายจ่าย แต่ละเดือนจะเหลือเท่าใด และพอเพียงที่ชำระหนี้ได้ไหม หากไม่พอ ก็ต้องลดจำนวนเงินให้กู้ลง แต่ก็มีข้อพึงระวังคือ หากอนุมัติเงินกู้ไปแล้วผู้ขอกู้ได้เงินไม่พอเพียงและต้องไปกู้เงินนอกระบบมาใช้ หรือกู้เงินจากที่อื่นมาใช้ ก็อาจจะชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านไม่ได้เช่นกัน กรณีเช่นนี้การปฏิเสธการให้กู้ก็อาจเป็นทางเลือกที่ดีกว่า

3.2 ภาวะตลาดสำหรับการค้าที่จะต้องพิจารณาว่าสินค้าหรือธุรกิจที่จะทำนั้นมีตลาดรองรับหรือไม่ คือ สามารถขายได้ไหมและผู้ซื้อจะขายอย่างไรหรือราคาขายเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วเป็นอย่างไร

3.3 มีปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิตหรือไม่

3.4 ท่าเลที่ตั้งของกิจการเป็นอย่างไร มีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อม หรืออยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ หรือใกล้แหล่งสินค้าที่จะขาย หรือสะดวกต่อผู้ซื้อหรือไม่

4. เงินทุนของผู้ซื้อ ผู้ซื้อควรมีเงินทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง ที่เตรียมสะสมไว้สำหรับประกอบธุรกิจในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ เพราะหากใช้เงินทุนของตนเองน้อยแต่ซื้อผู้มาก ผู้ซื้อต้องมีภาระในการผ่อนชำระหนี้สูง ทำให้เกิดหนี้มีปัญหาคืนได้ภายหลัง นอกจากนี้การที่ผู้ซื้อใช้เงินลงทุนของตนเองมากย่อมเป็นการแสดงความมั่นใจในธุรกิจของตนเองอย่างหนึ่ง และมีความตั้งใจจริงที่จะประกอบธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จ

5. เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างที่ผู้ประกอบการไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูงขึ้นเพราะขาดแคลน ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้กำลังซื้อลดลง ปัญหาสินค้าล้นตลาดเพราะมีผู้ผลิตมากเกินไป ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศที่มีผลกระทบต่อผลผลิตของเกษตรกร ในกรณีที่เห็นว่าอาจมีบางปัจจัยก่อให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจหรือการค้าของผู้ซื้อ และอาจส่งผลกระทบต่อภาระหนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่ (สำนักงาน กทบ, 2544)

การกำหนดเงื่อนไขในการชำระหนี้

1. ต้องพิจารณาจากรายได้สุทธิคงเหลือว่ามีเพียงพอชำระหนี้ได้ และกำหนดระยะเวลาชำระคืน

2. การให้กู้เงินไปลงทุนทำกิจการในช่วงแรกของการผลิตอาจต้องมีการปลอดเงินต้นตามที่จำเป็น คือ ชำระแต่ดอกเบี้ยในช่วงแรกของการดำเนินธุรกิจ และจะนานเท่าใดขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิคงเหลือ

3. การให้กู้เงินสำหรับธุรกิจที่มีรายได้จากผลผลิตเป็นช่วงเวลา ควรกำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้ให้สอดคล้องกับรายรับที่จะได้รับด้วย

การประเมินความพร้อมของผู้กู้

จากการได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติเงินให้กู้ยืมแล้ว ก็สามารถที่จะทำความเข้าใจในประเด็นแต่ละข้อมาใส่ในตารางที่ได้จัดทำไว้ อาทิเช่น สมาชิกผู้ยื่นคำขอกู้ฯ มีความชัดเจน ถูกต้องในแต่ละประเด็นมากน้อยเพียงใด ในแต่ละหัวข้อ

ตัวอย่างเช่น นายชยัน ขึ้นคำขอกู้เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่ามี ความชัดเจนครบถ้วนถูกต้องทุกประเด็น ประวัติดี หลักประกัน (บุคคลค้ำประกัน) มีความน่าเชื่อถือ สามารถในการชำระหนี้ดี มีเงินลงทุนบางส่วนมากพอ เมื่อจัดลำดับความสำคัญแล้ว คณะกรรมการมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้ได้ตามที่ขอมาก็ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน สมควรให้กู้ แล้วคณะกรรมการลงนามตามจำนวนที่เข้าร่วมประชุม

อนึ่ง เมื่อมติของคณะกรรมการมีความชัดเจน โปร่งใส ก็จะสามารถชี้แจงต่อสมาชิกได้ ว่าสมควรให้กู้ ไม่สมควรให้กู้ ให้กู้มาก ให้กุน้อย ด้วยเหตุผลประการใด

การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ เมื่อคณะกรรมการมีมติอนุมัติวงเงินกู้ให้แก่สมาชิกรายหนึ่งในวงเงินได้ไม่เกิน 200,000 บาท และต้องทำสัญญาขยืมเงินกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตะเภาทองตามระเบียบเงื่อนไข การดำเนินงานตามโครงการที่ขอกู้ และการจัดทำรายงานสมาชิกจะต้องดำเนินโครงการที่ขอกู้ให้สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานความเป็นไป ความก้าวหน้าของโครงการตามแบบรายงาน ต้องรายงานต่อกองทุนตามกำหนดเวลา

หลักประกันเงินกู้จะให้สมาชิกกองทุน อย่างน้อย 2 คนขึ้นไป หรือใช้หลักทรัพย์ของผู้กู้ หรือใช้ทั้งสมาชิกและหลักทรัพย์ของผู้กู้โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตะเภาทองเป็นผู้พิจารณากำหนด

7. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพพีโมเดล

รูปแบบของการประเมินโดยใช้หลักของเหตุผลทั่ว ๆ ไป อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ และแสดงให้เห็นถึงว่ากระบวนการประเมินใด ๆ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ขั้นของการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมินเพื่อสนองความต้องการของผู้ตัดสินใจ
2. ขั้นของการรวบรวมสารสนเทศ (Information) ที่ต้องการ
3. ขั้นของการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ เชื่อว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมเหตุสมผลในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อควรคำนึงถึงในการใช้รูปแบบการประเมิน

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือการให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีรายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน และควรใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิผลและเป็นรูปแบบทั่วไป
3. ในกรณีที่รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา (content) ควรใช้ขั้นตอนของการติดตามผลดังนี้ คือ วิเคราะห์ รวบรวม นำเสนอ
4. การตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ออกแบบ เลือกและปฏิบัติ จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมิน ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ
5. เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินจึงควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเที่ยง และมีความเป็นปรนัย
6. การประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (cycle) ต้องใช้กับโครงการที่เป็นระบบ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2544: 222)

ความหมายของการประเมินในทัศนะของสตัฟเฟิลบีม

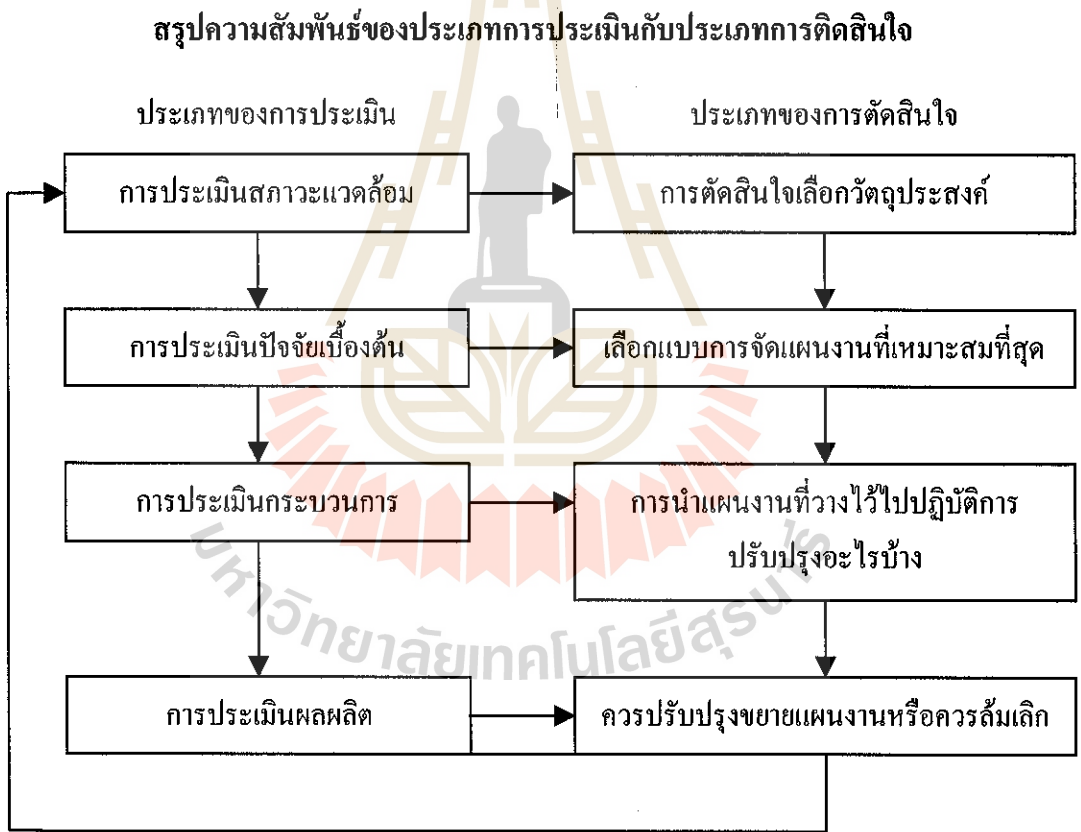
สตัฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า “เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่”

รูปแบบของการประเมินแบบ CIPP MODEL

แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็น การประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ โดยเฉพาะการ ประเมินผลโครงการประชุม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อป้องกัน จุด ค้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมแผนการประชุมได้ทันที่ และมีการประเมิน รวมสรุปหลังโครงการประชุม เพื่อป้องกันผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสม ที่ จะใช้เป็นรอบความคิดในการประเมินแบบชีพ จึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้ เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ขอบกว้าง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี เป็นการรับข่าวสารแบบ สะสม แบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ

แบบจำลองซีพีพีจะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
4. การดูประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินใจและดูผลสำเร็จของโครงการ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544)

แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองซีพีพี

การนำเอาแบบจำลองชีพฟ้าไปใช้ประเมินทำได้ในโครงการ 3 ลักษณะ คือ

1. จัดหาโครงการ ศึกษาให้ประจักษ์ว่ามีปัญหาอะไรที่น่าจะทำ
2. โครงการที่มีอยู่แต่ยังไม่ได้ลงมือดำเนินการ
3. โครงการในระหว่างที่กำลังดำเนินการอยู่ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2525)

8. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำเป็นจะต้องมีปรัชญาในการสร้างจิตสำนึก ความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชาวบ้านเป็นการกำหนดขนาดของหมู่บ้าน รวมถึงการจัดการ ชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาชาวบ้าน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ด้อย โอกาสในหมู่บ้าน เพื่อให้มีโอกาสเท่าเทียมผู้อื่น ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน ด้านการเรียนรู้ระหว่าง กลุ่มชุมชนกับหน่วยงานราชการ ร่วมมือกับเอกชนและประชาสังคม เป็นการกระจายอำนาจใน ท้องถิ่น ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

จากความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จ และได้รับการ อนุมัติให้จัดตั้งกองทุนรับการจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือชุมชนที่ยังไม่ ได้รับการอนุมัติไว้ตามการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาทุก ๆ กองทุนและชุมชนเมือง ให้มีการจัดการบริหารอย่างมุ่งมั่น สร้างความเข้มแข็งแก่ ฐานรากตั้งแต่ผู้นำชุมชน รวมถึงคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน นำไปสู่ความเจริญเติบโตทางด้าน เศรษฐกิจ บนฐานชุมชนอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชน ได้ส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการ ทางด้านการเงิน การจัดทำบัญชี การรวมกลุ่มจัดทำโครงการธุรกิจ ชุมชน ได้แก่ กระบวนการผลิตสินค้า/ผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนช่องทางการ ตลาดและการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ยังส่งผลให้ได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้

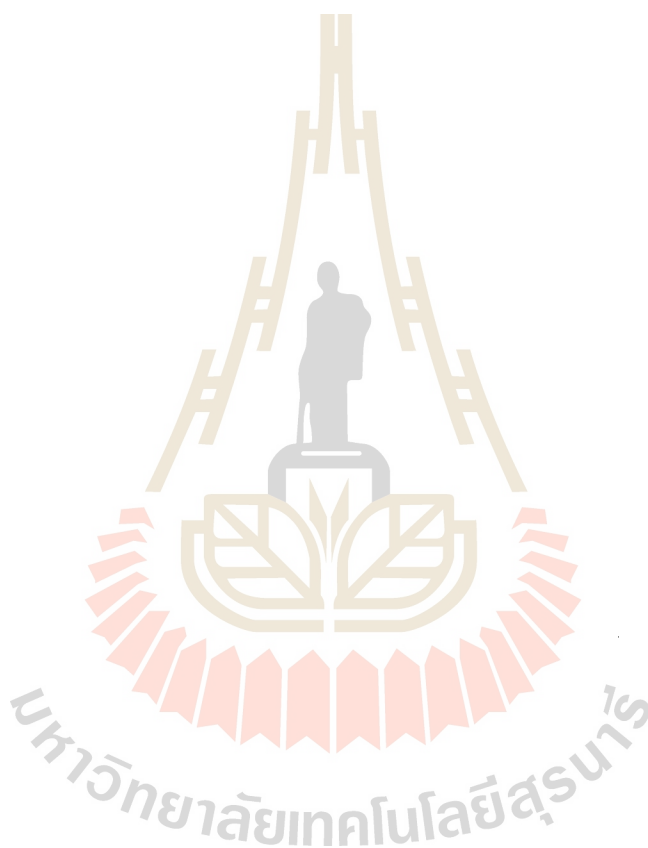
1. เกิดประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ ชาวบ้าน สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน จากการเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนพัฒนาความคิดทางอาชีพของ ชาวบ้าน ให้ได้จุดยืน/จุดแข็งของอาชีพ จึงสามารถเลี้ยงชีพและเลี้ยงครอบครัวได้

2. สามารถทราบข้อมูลอย่างถูกต้องและแม่นยำ ว่าปัญหาและความเดือดร้อนของชาวบ้าน ที่มีต่อการจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน เพราะได้เข้าไปสัมผัสจริงจากผู้วิจัย ส่วนข้อมูลที่ได้นั้น รัฐบาลจะนำไปช่วยหาทางแก้ไขต่อไป

3. สามารถรวบรวมสรุปผลรายงานและความก้าวหน้า นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็น ระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และผลการวิจัยกองทุน เพราะได้ติดตามกำกับอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

4. เนื่องจากลักษณะโครงการเป็นการให้ทุนฝึกอบรม ทำให้มีการหมุนเวียนเงินกระจายไปทั่วประเทศ และมีค่าบริหารจัดการ การสัมมนาติดตามผลโครงการ ซึ่งจะ ทำให้มีการใช้จ่ายเงินนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจและเชื่อมโยงไปสู่ภาคธุรกิจการค้า บริหาร และภาคประชาชน อันเป็นเศรษฐกิจรากฐานอย่างต่อเนื่องอื่น ๆ อีกมากมาย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

ในบทนี้จะอธิบายถึงลักษณะวิธีการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามที่คุณวิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับตัวแบบทางความคิดชีพป์โมเดล (CIPP MODEL) โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. วิธีการประเมินโครงการ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทั้ง 6 หัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะอธิบายจากหัวข้อที่ 1 ถึงหัวข้อที่ 6 ตามลำดับ ดังนี้

1. วิธีการประเมินโครงการ

ขออธิบายความหมายของการประเมิน (เขาวดี ราชชัยกุล, 2544 : 7) ให้ความหมายว่า การอธิบายและตัดสินคุณสมบัติบางอย่างของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล รวมทั้งกระบวนการและโครงการต่าง ๆ ส่วนทางด้าน (Stufflebeam, 1971) ได้เสนอว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการรวบรวมและเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจที่ดี สำหรับทางเลือกที่เป็นไปได้หลาย ๆ ทาง

ผู้วิจัยขอสนับสนุนแนวความคิดของ Stufflebeam เพราะ การที่จะประเมินสิ่งใด ๆ ต้องอาศัยกระบวนการรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยตัดสินใจ จะเห็นได้ว่าการประเมินจะเน้นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะโยงต่อการตัดสินใจ นั่นก็คือ การวัดผล ซึ่งจะรวบรวมถึงขั้นการพิจารณา มาก ๆ ให้สอดคล้องรัดกุมกับตัวแปรที่ได้มา ต้องยอมรับกระบวนการรวบรวมข้อมูลที่เป็นจริงและแม่นยำ

อธิบาย CIPP ในแผนภาพที่ 2 ของบทที่ 2 กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองชีพป์

1.1 การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสถานะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่วไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการและเงื่อนไขที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการประเมินและการตัดสินใจ

วัฏจักรรอบนอกแทนกลไกการประเมินสถานะแวดล้อมอย่างมีระบบ ที่จัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทั้ง Congruence และ Contingency กลไกนี้จะวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอสารสนเทศสำหรับระบบ เพื่อการตัดสินใจครั้งล่าสุดว่าจะเปลี่ยนแปลงระบบนั้น หรือจะดำเนินการต่อไปตามกระบวนการเดิม เพราะมันจะช่วยกำหนดวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าการประเมินสถานะแวดล้อมชี้ให้เห็นว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ต้องการและสิ่งที่เกิดขึ้นหรือระหว่างสิ่งที่เป็นไปได้และสิ่งที่ควรจะเป็น เราก็จะวางใจที่จะดำเนินงานไปตามกระบวนการที่วางเอาไว้ นั่น แต่ถ้าการประเมินสถานะแวดล้อมชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องหรือความไม่เหมาะสมของบางช่วงที่ต้องได้รับการแก้ไข ก็จะเป็นเหตุให้เกิดการตัดสินใจที่จะเลือกการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมต่อไปนี้ เช่น

- 1.1.1 Homeostatic Change จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในส่วนที่บุคลากรในแผนงานเอง มีความเข้าใจในสารสนเทศที่ตรงประเด็นในระดับสูง
- 1.1.2 Incremental Change จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย โดยมีความเข้าใจในสารสนเทศที่ตรงประเด็นในตอนแรกในระดับต่ำ
- 1.1.3 Neomobilistic Change จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยมีความเข้าใจในสารสนเทศที่ตรงประเด็นในตอนแรกในระดับต่ำ

การเลือกใช้การประเมินใด ๆ ต่อจากนั้น จะขึ้นอยู่กับชนิดของการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากการตัดสินใจวางโครงการ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ Homeostatic ก็อาศัยเพียงสารสนเทศจากการวิจัยหรือจากวรรณคดีที่เกี่ยวข้องและการประเมินสถานะแวดล้อมเท่านั้น ก็เพียงพอที่จะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างและการนำการเปลี่ยนแปลงนั้นเข้าไปในแผนงาน แต่ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ Neomobilistic หรือ Incremental กลไกประเมินภายหลังจำเป็นต้องนำมาใช้ อย่างแรกก็คือ การประเมินปัจจัยเพื่อแสดงและประเมินยุทธวิธี และระเบียบการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ ซึ่งทั้งนี้ต้องผ่านการทดลองก่อน เพราะยุทธวิธีพวกนี้จะเป็นนวัตกรรมและยังไม่มี

การตรวจสอบที่เพียงพอ ก่อนที่จะนำเข้ามาไว้ในแผนงาน ต่อจากนั้นการประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต จะถูกนำเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัดสินใจในการทดลองนั้น โดยการประเมินกระบวนการจะชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของวิธีการทดลอง การประเมินผลผลิตจะเข้ามามีบทบาทร่วมในการที่จะปรับปรุงยุทธวิธีหรือระเบียบการนั้น

วิธีการประเมินสถานะแวดล้อม มีวิธี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 Contingency Mode เป็นการประเมินสถานะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดัน จากภายนอกระบบ (opportunities and pressure outside of the immediate system) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนา ส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้าง ๆ เช่น การสำรวจงานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง การประเมินค่านิยมของชุมชน ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจ สถิติ ประชากร การสำรวจปัญหาเหล่านี้ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนโครงการต่อไป

วิธีที่ 2 Congruence Mode เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่าวัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้น การประเมินสถานะแวดล้อม ควรจะใช้การประเมินทั้ง 2 แบบ เพราะ Congruence Mode เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์ ในขณะที่ Contingency Mode เป็นไปเพื่อการปรับปรุง

1.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ คือ

- 1.2.1 ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ
- 1.2.2 ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 1.2.3 การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตรากำลัง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินด้านการศึกษา ผลกำไรอาจจะไม่อยู่ในรูปตัวเลขก็ได้ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ข้อมูลที่จะตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิง

ปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตรากำลังเท่าใด วางแผนงานและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

รูปแบบของคำถามที่ใช้ถามมีมากมาย เช่น วัตถุประสงค์จะกำหนดวิธีดำเนินการได้หรือไม่ วิธีการที่กำหนดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จะดำเนินการกับยุทธวิธีที่เลือกมาอย่างไร คำถามต่าง ๆ เหล่านี้แสดงถึงความสำคัญของการประเมินข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นเพื่อที่จะได้เป็นตัวกำหนดยุทธวิธีเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคำถามที่จะใช้มีตั้งแต่ระดับกว้าง ๆ และคำถามเฉพาะ

1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ

- 1.3.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้
- 1.3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน
- 1.3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ มี 3 วิธี คือ

1. แสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม บุคลากรและนักศึกษา วิธีการสื่อสาร การให้เหตุผล ความเข้าใจและเห็นพ้องกันในวัตถุประสงค์ของแผนการ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในแผนการนั้น และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากแผนการ ความเพียงพอของแหล่งทรัพยากร อุปกรณ์อำนวยความสะดวก บุคลากร ปฏิทินการปฏิบัติงาน

2. เกี่ยวกับการวางโครงการและการตัดสินใจก่อนวางแผน โดยผู้อำนวยการระหว่างดำเนินการดำเนินการนั้น ตัวอย่างการตัดสินใจก่อนวางแผน เช่น ในโครงการพัฒนาแบบสอบ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องเลือกโรงเรียนอย่างเจาะจง สำหรับเข้าร่วมในการทดลองสร้างข้อกระทงใหม่ ๆ ของแบบสอบ ผู้ตัดสินใจจะสามารถจัดเตรียมวางโครงการล่วงหน้าได้ดีเมื่อมีโรงเรียนมาให้เลือกและผู้พัฒนาแบบสอบจึงต้องเลือกโรงเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการตามแบบการสุ่มตัวอย่างมากที่สุด

ดังนั้น ในโครงการส่วนใหญ่ สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจจึงมีจำนวนมาก และเป็นเครื่องแสดงความชัดเจนถึงความต้องการข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ

3. ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการ จะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงการ โครงการ การมโนทัศน์ที่ต้องการสอนและปริมาณของการอภิปราย เพื่อบรรยายว่าเกิดอะไรขึ้นจริง ๆ สาร นิเทศนี้จะให้ประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดว่า ทำไมวัตถุประสงค์จึงบรรลุหรือไม่ บรรลุผล

ส่วนประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินกระบวนการ มี 4 อย่างคือ

1. การจัดทำนักประเมินกระบวนการเต็มเวลา
2. เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ
3. การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินกระบวนการ และบุคลากรในโครงการหรือในแผนงานเอง
4. การปรับปรุงโครงร่างการประเมินอยู่เป็นนิจสิน

ในการรวบรวมสารสนเทศ นักประเมินกระบวนการต้องใช้วิธีการ ทั้งที่มีแบบแผนและไม่มีแบบแผน เช่น การวิเคราะห์ปฏิกิริยา การบันทึกอย่างอิสระภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงานแต่ละวัน การสัมภาษณ์ การจัดอันดับบันทึกรายวันของเจ้าของโครงการ

ดังนั้น ผู้ประเมินจึงต้องใช้เครื่องมือใด ๆ เท่าที่จะหาได้ เพื่อสืบสาวไปถึงสิ่งที่แสดงให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง

คุณค่าการประเมินกระบวนการไม่ได้อยู่ที่ความสัมพันธ์กับการประเมินอื่น ๆ เท่านั้น แต่อยู่ที่

1. การประเมินกระบวนการขึ้นอยู่กับผลประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม และการประเมินปัจจัย คือ ถ้าสามารถประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยได้ดีมาก ผู้จัดการโครงการก็มีความมั่นใจมากขึ้นในการเลือกการดำเนินการเลือกการดำเนินการ ถ้าการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางโครงการคลุมเครือ โครงการนั้นอาจจะเป็นหัวข้อของปัญหาและบางครั้งก็เป็นเหตุแห่งความล้มเหลว ซึ่งการประเมินสภาวะแวดล้อมและปัจจัยจะช่วยให้เห็นและการแก้ปัญหาแล้วตั้งแต่นั้น

2. การประเมินกระบวนการมีความสำคัญมากกว่าการประเมินผลผลิตในระยะแรกของการกำหนดแผนงานแต่แนวโน้มนี้จะกลับกัน ถ้าโครงร่างของการพัฒนาแผนงานอาศัยการสำรวจน้อยลง แต่มีโครงร่างที่แน่นอนมากขึ้น การประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิตจะขึ้นต่อกันและกัน คือ การประเมินกระบวนการจะเข้าไปมีส่วนในการผลความสิ่งที่เกิดขึ้น

สรุป ภายใต้การประเมินกระบวนการ สารนิเทศจะถูกวิเคราะห์ รวบรวม และนำเสนอ เหนือที่ผู้ดำเนินโครงการต้องการสารนิเทศนั้น อาจจะบ่อยทุกวันถ้าจำเป็น เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะแรก ๆ ของโครงการ ทั้งนี้การประเมินไม่เพียงแต่ให้สารนิเทศที่ต้องการแก่ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า และการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังคงบันทึกสารนิเทศของกระบวนการ สำหรับแปลความหมายของความสำเร็จของโครงการด้วย

1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีทั่ว ๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมสิ่งต่อไปนี้เข้าไว้ด้วยกัน คือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

ทั้งการประเมินสภาวะแวดล้อมและการประเมินผลผลิต จะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายได้อย่างไรมีระบบ โดยการที่ประเมินสภาวะแวดล้อมจะพิจารณาระบบโดยส่วนรวม และการประเมินผลผลิต พิจารณาความหมายเปลี่ยนแปลงในระบบ ดังนั้น การประเมินสภาวะแวดล้อมจึงแสดงถึงสิ่งจำเพาะในรูปที่การประเมินผลผลิตจะนำไปใช้ในภายหลัง

การประเมินปัจจัยและการประเมินผลผลิตสามารถที่จะแยกให้เห็นได้ง่ายสำหรับการประเมินปัจจัยจะเกิดขึ้นก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงโครงการ และการประเมินผลผลิตจะเกิดขึ้นในระหว่างและหลังโครงการ ในขณะที่การประเมินสภาวะแวดล้อมกำหนดสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินกระบวนการ

การตัดสินใจโดยใช้การประเมินปัจจัยเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะสำหรับการวางแผนการประเมินผลผลิต ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประเมินปัจจัย คือ การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการที่เลือก สและแผนการประเมินผลผลิตซึ่งสามารถประยุกต์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบปฏิบัติได้

การประเมินผลผลิตจะสืบสาวสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้ว หรือกำลังจะบรรลุ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้นได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งใจหรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการควบคุมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการทำให้สามารถที่จะลงความเห็นว่า การนำระเบียบปฏิบัติไปทำจริงนั้นตรงหรือไม่กับแบบที่วางไว้ และการประเมินผลผลิต

ช่วยให้ตกลงใจได้ว่า วัตถุประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ สารนิเทศทั้งสองชนิดร่วมกันจนแสดงให้เห็นอย่างหนักแน่นถึงสาเหตุได้มากกว่าอันใดอันหนึ่งโดยลำพัง ในการตัดสินใจว่าจะเปรียบเทียบปฏิบัติกันควรดำเนินต่อไป โดยมีการแก้ไขหรือว่าจะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ถึงแม้จะเพิ่มหน้าที่ในการควบคุมโครงการเข้ามาด้วย การประเมินทั้งสองก็ยังคงอำนวยความสะดวกและช่วยอธิบายถึงผลที่ได้จากโครงการอยู่ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2525)

การที่การประเมินผลผลิต รายงานว่า วัตถุประสงค์นั้นมีผลสัมฤทธิ์หรือไม่นั้น การประเมินกระบวนการจะแสดงให้เห็นถึงรากฐานสำหรับการแปลความหมายเหตุสำหรับสิ่งที่ได้มากนั้น คือ ถ้าไม่ปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็จำเป็นจะต้องรู้ว่าระเบียบปฏิบัติที่ตั้งใจไว้นั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ การประเมินกระบวนการจะให้สารนิเทศสำหรับทำความเข้าใจและถ้าปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการบรรยายถึงระเบียบปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้นออกมา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การประเมินต้องอาศัยกระบวนการวิจัย รวมถึงวิธีการตามขั้นตอนต่าง ๆ ทุก ๆ ขั้นตอนต่างมีความสำคัญมากในระดับเดียวกัน และการกำหนดขนาดของประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เป็นขั้นตอนที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการประเมิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขออธิบายความหมายของประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sampling Group)

คำว่าประชากร ที่มีใช้ในการวิจัยมีความหมายว่ากลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัย ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ ตำบล หรืออาจเป็นสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น วัตถุ หิน แร่ธาตุ ซึ่งมีลักษณะที่ผู้วิจัยสามารถมองเห็นและรับรู้ได้ ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยที่สะดวกในการจัดแบ่ง จึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- 2.1 ประชากรแบบจำกัด คือ ประชากรที่ผู้วิจัยสามารถแจงนับจำนวนประชากรได้ทั้งหมดว่ามีจำนวนที่แน่นอนเท่าใด เช่น จำนวนนักศึกษาในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต การจัดการและการประเมินโครงการ ของสถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- 2.2 ประชากรแบบไม่จำกัด คือ ประชากรที่ผู้วิจัยไม่สามารถแจงนับจำนวนประชากรที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน จะส่งผลทำให้ขอบเขตของการศึกษาไม่มีทิศทางที่ชัดเจน รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล การสำรวจข้อมูลจะไม่มีกรอบ

ที่ชัดเจน ตลอดจนการสรุปผลอ้างอิงก็ไม่สามารถทำได้ ทำให้เกิดปัญหาทั้งต่อความเที่ยงตรงภายในและความเที่ยงตรงภายนอก

ความสำคัญของประชากร

การกำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งถ้าไม่มีการกำหนดประชากรที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน จะส่งผลทำให้ขอบเขตของการศึกษาไม่มีทิศทางที่ชัดเจน รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล การสำรวจข้อมูลจะไม่มีกรอบที่ชัดเจน ตลอดจนการสรุปผลอ้างอิงก็ไม่สามารถทำได้ ทำให้เกิดปัญหาทั้งต่อความเที่ยงตรงภายในและความเที่ยงตรงภายนอก

โดยสรุป การกำหนดประชากรของการวิจัย มีความสำคัญเพื่อให้มีกรอบของการศึกษาวิจัยที่ชัดเจนเกี่ยวกับประชากร ประชากรอาจเป็นบุคคล หน่วยการปกครอง พืช สัตว์ วัตถุ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของประชากรให้มีความแคบลงได้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระยะเวลาและงบประมาณ เช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถกำหนดประชากรที่ทำวิจัย คือ ประชากรเฉพาะหมู่บ้านตะเกาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 529 คน

คำว่า “กลุ่มตัวอย่าง” ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากร ดังนั้นกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ข้อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกัน กลุ่มตัวอย่างต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากร ขนาดกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร

ความสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

โดยปกติการดำเนินงานวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลนั้น สามารถทำได้ 2 แนวทางใหญ่ๆ คือ

1. แนวทางการศึกษาทุกหน่วยของประชากร ทำได้โดยเมื่อกำหนดประชากรของการศึกษาวิจัยที่ชัดเจนได้แล้ว ผู้วิจัยต้องดำเนินการรวบรวมข้อมูลทุกหน่วยของประชากร ไม่มีการยกเว้น

ข้อดีของแนวทางนี้ ทำให้ผู้วิจัยทราบค่าจริงของลักษณะประชากรที่ศึกษาได้ ส่วนข้อเสีย คือ ในทางปฏิบัติสามารถทำได้ยากที่จะต้องหาให้ครบถ้วนทุกหน่วยของประชากร หรือถ้าทำได้ก็จะเสียเวลาและงบประมาณมาก

2. แนวทางการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง เมื่อมีการกำหนดประชากรของการวิจัยที่ชัดเจนได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสุ่มเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสุ่มเลือกตัวอย่างจากประชากรที่ต้องการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่ดีได้ จากนั้นผู้วิจัย

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนั้น ซึ่งแนวทางนี้จะถูกนำมาใช้กันมากในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เนื่องจากเป็นวิธีที่สะดวก ไม่ใช้ระยะเวลาและงบประมาณมากเหมือนกับแนวทางแรก แต่แนวทางนี้มีข้อจำกัด คือ ผู้วิจัยจะไม่ได้ค่าที่แท้จริงจากลักษณะของประชากร แต่จะได้ค่าลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ในทางสถิติ เรียกว่า ค่าสถิติ (Statistics)

สำหรับผู้วิจัย เลือกผู้ให้ข้อมูลการประเมิน ได้แก่

2.1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	12	คน
2.1.1 ชาย	5	คน
2.1.2 หญิง	7	คน
2.2 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	134	คน
2.2.1 สมาชิกที่ได้รับการอนุมัติให้กู้	68	คน
2.2.2 สมาชิกทั่วไป	66	คน
2.3 ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุน	108	คน
2.4 ผู้นำชุมชน / ผู้นำกลุ่มอาชีพ	5	คน
2.5 ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง	7	คน
2.6 ประชากรในหมู่บ้าน	529	คน
2.6.1 ประชากรชาย	226	คน
2.6.2 ประชากรหญิง	303	คน
2.7 จำนวนครัวเรือน	115	ครัวเรือน

ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากชุมชน โดยเรียงลำดับดังนี้

1. แบบรายงาน บร.1 (เก็บข้อมูลบริบทชุมชนในหมู่บ้าน) เลือกประชากรผู้นำครอบครัว 50% ของครัวเรือนทั้งหมด คือ 60 ครัวเรือน สามารถเลือกเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้อาวุโสของหมู่บ้าน

2. แบบรายงาน บร. 2 (เก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน) เลือกประชากรโดยสุ่มตัวอย่าง 50% ของประชากรทั้งหมด คือ 265 คน เทคนิคที่ทำการเก็บข้อมูลโดยอ่านแบบสอบถามและสัมภาษณ์ตัวต่อตัว

3. แบบรายงาน บร. 3 (ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน) ทำการเลือกสุ่มประชากรทั่วไปโดยไม่มีแบบการสัมภาษณ์ จะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่รู้ตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ แต่การสุ่มมีสัดส่วนเท่า ๆ กันระหว่างสมาชิกผู้กู้เงินกองทุน และชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุน

4. แบบรายงาน บร. 4 (รายงานการปฏิบัติงานรายเดือน) หาข้อมูลจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สามารถศึกษารายละเอียดจากเลขานุการ และทำการสรุปลงตามแบบฟอร์มรายงาน (บร. 4)

5. แบบรายงาน บร. 5 (รายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) กลุ่มตำบลสุรนารี ได้จัดเวทีชาวบ้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนชาวบ้าน ณ บ้านมาบเอื้อง เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 เวลา 09.30 – 12.00 น. โดยได้รับความร่วมมือจากประธานกองทุนหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้านในตำบลสุรนารี

6. แบบรายงาน บร. 6 (รายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) หาข้อมูลจากสมาชิกผู้กู้เงิน และจำแนกประเภทของลักษณะอาชีพที่ดำเนินการอยู่ แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรกรรม (ทำนา ทำไร่ ทำสวน) กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มค้าขาย และกลุ่มรับจ้าง

7. แบบรายงาน บร. 7 (รายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน) สามารถสัมภาษณ์แบบการใช้คำถามเปิดกว้าง ให้ประชากรได้ใช้ความคิดอิสระ โดยเทคนิคของผู้วิจัยจะไม่ใช้การจดบันทึกในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ อาศัยหลักการจำและสรุปคำพูดของผู้ถูกสัมภาษณ์ สามารถเก็บข้อมูลได้ตลอดเวลา และต้องใช้คำถามให้ครอบคลุมถึงการแสดงทัศนะที่แท้จริง และสามารถสรุปได้เข้าใจง่ายและชัดเจน

8. แบบรายงาน บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์) ตำบลสุรนารี โครงการธุรกิจกล้วยไม้ ของนางทัศนีย์ กิตติภักดิ์ แหล่งข้อมูลสามารถเข้าถึงตัวได้ ณ บ้านเลขที่ 105/364 หมู่ที่ 6 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โทรศัพท์ 0-4421-6238 (เอกสารจริงแนบในภาคผนวก)

9. แบบรายงาน บร. 9 (บันทึกการสัมภาษณ์) เป็นการพูดคุยอย่างอิสระ ไม่ต้องใช้แบบการสัมภาษณ์ใด ๆ แต่มุ่งเน้นคำถามแสดงความคิดเห็นในเชิงเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อจะได้พัฒนาหมู่บ้านต่อไป แหล่งข้อมูล คือ ประชากรทั่วไปในหมู่บ้าน

10. แบบรายงาน บร. 10 (สรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน) อาจเป็นคำถามเชิงพรรณนา ความภาคภูมิใจ ตลอดจนสาเหตุของที่มา ปัญหา เหตุผลแห่งความสำเร็จ จุดเด่น-จุดด้อยของหมู่บ้าน แหล่งข้อมูลสามารถสอบถามได้จากผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มชุมชน ผู้นำอาชีพ

11. แบบรายงาน บร. 11 (ศึกษาเจาะลึกรายกรณี) แหล่งข้อมูลจากสมาชิกผู้กู้เงิน เช่นถามเจาะลึกอย่างละเอียด เงินที่ได้รับอนุมัติกู้ทำไร่ วัตถุประสงค์ของการกู้ จำนวนเงินลงทุนที่แท้จริง ระยะเวลาการชำระหนี้คืนกองทุน สามารถสอบถามได้ทุกรายกรณีที่กู้เงินกองทุน โดยจะมีการติดตามเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรก 1–4 เดือนแรก ระยะที่ 2 เดือนที่ 5 – เดือนที่ 10

ผู้วิจัยทำการเจาะลึกรายการกรณีทุกรายที่ผู้กู้เงินกองทุนทั้ง 68 ราย และการติดตามระยะที่ 2 ติดตาม 15% ของผู้กู้เงิน คือ 11 ราย

12. แบบรายงาน บร. 12 (วิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน) แหล่งข้อมูลเริ่มแรกจัดทำขึ้น ณ หมู่บ้านตะเกาทอง ได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทุกคน รวมถึงสมาชิกกองทุนและชาวบ้าน ได้เรียนรู้ถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตะเกาทอง

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

กระบวนการใด ๆ ที่ต้องการหาความจริง เพื่อขจัดปัญหาความไม่เข้าใจ ต้องสามารถกำหนดและอธิบายคำว่า ตัวแปรต่างกับตัวชี้วัด จึงจะนำทั้ง 2 สิ่งนี้มาใช้ในการประเมิน การหาคำตอบของปัญหา ต้องเป็นกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผล มีความน่าเชื่อถือ

ตัวแปร (Variable) ได้มาจากการวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้และความจริง เพื่อตอบปัญหาวิจัยหรือข้อสงสัยที่เกิดขึ้น ซึ่งนำมาใช้ในการหาคำตอบของปัญหา ต้องยึดหลักการเป็นเหตุเป็นผล สร้างความน่าเชื่อถือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหาวิจัยมีหลายประเภท อาจมีค่าคงที่หรือแปรเปลี่ยนค่าไปได้ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและโครงสร้างของสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่

ตัวอย่างของตัวแปร ทางด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา และการศึกษา ได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา การแบ่งชนชั้นทางสังคม ค่านิยม ความกังวล

สรุป สิ่งใดก็ตามถ้าหากถูกกำหนดให้เป็นค่าเดียวคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ถือว่าเป็นตัวแปร แต่ถ้าค่าไม่คงที่ เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงค่าไปตลอดเวลา เราเรียกว่า ตัวแปร

ตัวชี้วัด (Indicators) หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมินหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น จะบรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์นี้ จะมีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมอย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดจะมีทั้งในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงปริมาณ และในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงคุณภาพ

ในการกำหนดค่าตัวชี้วัดนั้น สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การกำหนดค่าตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ เป็นการกำหนดค่าตัวชี้วัดที่เป็นตัวเลข โดยใช้ค่าสถิติอย่างง่าย ๆ เช่น ร้อยละ อัตราส่วน จำนวน ค่าเฉลี่ย
2. การกำหนดค่าตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ เป็นการกำหนดค่าตัวชี้วัดในลักษณะของข้อความที่ระบุความคิดเห็น ความสอดคล้อง ความเหมาะสมตามความคิดเห็นของรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งในบางกรณีอาจจะต้องแปลงการกำหนดค่าในเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณ ให้อยู่ในรูปของร้อยละหรือสัดส่วน ระหว่างสิ่งที่ต้องการได้

เมื่อทราบถึงความหมายตัวแปร และตัวชี้วัด สามารถจำแนกตามลักษณะที่ได้รับการประเมิน ดังอธิบายตามแผนภาพ 1 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งปรากฏอยู่ในบทที่ 1

1. ตัวชี้วัดของปัจจัยเบื้องต้น ระบุถึงความสอดคล้องของปัจจัยนำเข้า คือ นโยบายของรัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุน 1 ล้านบาท ผ่านกระบวนการคัดเลือกผู้กู้ ผลผลิตที่ได้คือจำนวนผู้ได้กู้
2. ตัวชี้วัดของกระบวนการ ระบุกระบวนการดำเนินงานในช่วงเวลาที่มีความสำเร็จมากน้อยเพียงใด การทำกิจการถูกวิธี การหาตลาดที่ดี ส่งผลต่อผลผลิต รายได้ที่เป็นตัวเงิน
3. ตัวชี้วัดของผลผลิต ระบุถึงจำนวนหรือคุณภาพของผลผลิต เมื่อกิจการมีรายได้เป็นเงิน สิ่งของส่งผลให้เงินที่สามารถชำระคืน สร้างกระบวนการจัดทำบัญชี ชื่อเสียงของชุมชนดีขึ้น
4. ตัวชี้วัดของผลกระทบ ระบุผลกระทบหรือผลลัพธ์ของโครงการที่เกิดขึ้น หลังจากการดำเนินการโครงการสิ้นสุดไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง

จากแผนภาพ 1 แสดงถึงระบบ A สัมพันธ์กับระบบ B จึงเข้าหลักทฤษฎีของ CIPP MODEL คือปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบรายงาน 1 – 12 เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านของผู้วิจัย ได้แก่

4.1 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการสนทนา แต่เป็นการสนทนาที่มุ่งถึงจุดยืนของผู้วิจัยที่กำหนดไว้ก่อนจะทำการสัมภาษณ์ เช่น การสัมภาษณ์ถึงทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน ว่าคนในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจอย่างไร และผู้วิจัยเองต้องเตรียมตัวให้พร้อมกับการใช้คำถามที่รัดกุม ไม่ติดขัด ถามในเชิงให้อิสระในการตอบไม่ถูกบังคับ

ยกตัวอย่าง แบบรายงานที่ใช้การสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการประเมิน ได้แก่ แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน การเก็บข้อมูลบริบทชุมชน โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เจาะลึกรายกรณี

สรุป การสัมภาษณ์เปรียบเสมือนการได้สนทนา พูดคุยระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน โดยมุ่งคำถามที่ถูกกำหนดไว้แล้ว

4.2 การสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือวิจัยที่ต้องใช้ตัวบุคคล คือ ตัวผู้วิจัยต้องมาทำหน้าที่ในการวัด การสังเกต โดยใช้อวัยวะทางตา หู เป็นสิ่งสำคัญ ในการเฝ้ากำกับติดตาม เฝ้าสังเกตพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วทำการจดบันทึกข้อมูลเพื่อป้องกันการลืมจากพฤติกรรมการสังเกตที่ได้

การสังเกตที่ดีต้องปราศจากทัศนคติที่ไม่ดี มีอคติต่อสิ่งที่ทำการสังเกต ต่อการวิจัยโครงการ ผู้วิจัยทำการสังเกตในโครงการกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างก็คือ สังเกตประชากรในหมู่บ้าน และการสังเกตไม่ใช่เวลามากหรือน้อยเกินไป

การสังเกตสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

4.2.1 การสังเกตโดยตรง เป็นการสังเกตพฤติกรรมของตัวอย่างโดยตรง ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตะเภาทองทั้ง 12 คน ว่ามีพฤติกรรมในทางที่ไม่ชอบ หรือพฤติกรรมที่ผิดต่อระเบียบของกองทุน หรือคุณสมบัติของคณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้กำหนดไว้ ปรากฏว่า คณะกรรมการทั้ง 12 คน มีพฤติกรรมปกติเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป กล่าวคือ ทุกคนต่างมีหน้าที่การงานประจำที่ต้องกระทำอยู่เป็นประจำ ไม่มีเวลารวมกลุ่มกระทำการผิดวินัยทางระเบียบกองทุน

4.2.2 การสังเกตโดยอ้อม เป็นการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านทั่วไปว่าเมื่อทางผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนกองทุนได้ขอความร่วมมือในการนัดพบประชุมชาวบ้าน ณ ศาลากลางหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน ปรากฏว่าชาวบ้านต่างให้ความร่วมมือมาเข้าร่วมประชุมเกิน 50% ของครัวเรือน

เทคนิคการสังเกต ผู้วิจัยทำการจดบันทึกไว้ควบคู่กับการสังเกต แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปลงในแบบรายงานต่าง ๆ

4.2.3 แบบสอบถาม ประกอบด้วย

- แบบตรวจสอบรายการ เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลต่าง ๆ ผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบโดยการทำเครื่องหมาย เพื่อแสดงว่า ใช่- ไม่ใช่- เห็นด้วย- ไม่เห็นด้วย- มี- ไม่มี- ไป- ไม่ไป แบบตรวจสอบรายการมีข้อคำถามเป็นแบบ ถูก-ผิด

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากการใช้แบบตรวจสอบรายการ คือ แบบรายงาน บร. 2 (แบบรายงานเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)

- แบบสอบถามแบบปลายปิด มักจะมีข้อคำถาม / คำตอบให้ผู้ตอบเลือกตอบ แบบมีตัวเลข 2-3 ข้อหรือมากกว่านั้น วิธีนี้สามารถสรุปได้ง่าย แต่ข้อจำกัดจะไม่ได้คำตอบที่เป็นจริงเท่าไรนัก

- แบบสอบถามแบบปลายเปิด เป็นแบบสอบถามที่ไม่มีการกำหนดคำตอบ ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ตัวอย่างแบบสอบถามที่ผู้วิจัยใช้แบบนี้ คือ แบบรายงาน บร. 9 (แบบสัมภาษณ์ทั่วไป) มีข้อจำกัด คือ การสรุปข้อคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันได้ยาก

นอกจากทั้ง 3 เครื่องมือนี้ที่ผู้วิจัยใช้ประเมินโครงการ ยังพบว่าบางโอกาสได้ใช้การสำรวจอย่างมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ตัวอย่างเช่น การจัดเวทีประชาคม การจัดเวทีกลุ่มอาชีพผู้มีการจัดทำแผนแม่บทหมู่บ้าน

สรุป ทุก ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน มีทั้งข้อดี ข้อเสีย ขึ้นอยู่กับโอกาส ความเหมาะสมของแต่ละงานประเมิน หากจะระบุว่าเครื่องมือชนิดใดเหมาะสมที่สุดจะเป็นการยาก จึงควรพิจารณาเลือกใช้เครื่องมือในการประเมินผลของ โครงการตามวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเริ่มต้น ตั้งแต่การระบุประเด็นที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การจัดลำดับข้อมูลอย่างมีระบบ ด้วยวิธีการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน แน่นนอน และมีการกำหนดตัวชี้วัดของประเด็นที่ต้องการประเมิน ซึ่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีทั้งในเชิงปริมาณที่เป็นตัวเลขและเชิงคุณภาพ ที่เป็นการบรรยายลักษณะของข้อมูลในรูปแบบของข้อความ

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใด ๆ ต้องจำแนกการเก็บรวบรวมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด วิเคราะห์จุดประสงค์ของการประเมิน เช่น การประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องการข้อมูลเป็นแบบรูปธรรม สร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว มีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว ลดรายจ่ายในครอบครัว จึงจะสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

2. กำหนดแหล่งข้อมูลทุกหมู่บ้านตามโครงการของรัฐบาล จะมีบัณฑิตอาสาสมัครหมู่บ้าน 1 คน (ยกเว้นหมู่บ้านที่ว่างไม่มีบัณฑิตในพื้นที่) ที่ทำการประเมิน และผู้วิจัยกำหนดแหล่งข้อมูล ต้องเป็นแหล่งข้อมูล คือ หมู่บ้านของพื้นที่ที่บัณฑิตรับผิดชอบอยู่ นั่นก็คือ หมู่บ้านตะเภาทองกำหนดแหล่งข้อมูลได้แน่นอนว่าต้องเป็นชาวบ้านตะเภาทองเท่านั้น

3. การเลือกตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากร เพื่อให้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร สำหรับการศึกษาวิจัย วิธีที่นิยมใช้กันมาก มี 2 วิธี คือ

3.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น วิธีนี้ใช้ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความสะดวกต่อการให้คำตอบ และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตรงประเด็น ตัวอย่างเช่น การเลือกกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจต่อกองทุน ก็คือ ผู้ที่ได้เข้าร่วมประชุมการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือสัมภาษณ์ผู้ว่ามีทัศนคติ ความรู้สึกอย่างไรต่อการมีกองทุนให้กู้ยืม

3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างทุกหน่วยของประชากร มีโอกาสถูกเลือกไม่เท่ากัน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้ เช่น การสัมภาษณ์ ตามบริบทความเป็นมาของหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้อาวุโสในหมู่บ้าน อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

4. เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการเลือกวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล บางครั้งข้อมูลที่ได้มีความแตกต่างกัน เช่น แบบสัมภาษณ์ บร. 9 (แบบสัมภาษณ์ทั่ว ๆ ไป) จะมีหลากหลายความคิดเห็นร่วมกับข้อเสนอแนะของชาวบ้าน

5. สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการเสนอแนะแนวคิด การสร้างสรรพัฒนา เพื่อนำมาซึ่งเครื่องมือที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้งาน ประเมินให้เกิดประโยชน์

6. การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง ก่อนจะออกเก็บข้อมูลต้องทำการวางแผนและเตรียมวิธีการ เพื่อข้อมูลที่ได้มาครบถ้วน

จากคำกล่าวข้างต้น ขอบริบายถึงหลักการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ลักษณะของข้อมูล ข้อมูลที่ต้องการทราบ วิธีการหาข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงาน ประเมินโครงการ เป็นตารางเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

ทั้งนี้ยึดแนวคิดทางทฤษฎีทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ บริบท ปัจจัย กระบวนการและผลผลิต

1. การประเมินบริบท

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการทราบ	วิธีการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวม วิธีการเก็บข้อมูล
1.1 ประวัติความเป็น มาของหมู่บ้าน	ที่มาของชื่อหมู่บ้าน คนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้ง หมู่บ้าน	ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม อาชีพ คู่มือของผู้ใหญ่บ้าน	สัมภาษณ์ พร้อมจดบันทึก ตามแบบรายงาน ศึกษาจากข้อมูลมือสอง สัมภาษณ์
1.2 สภาพภูมิศาสตร์ ของหมู่บ้าน	ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้าน อาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้าน อื่น แผนที่	เอกสาร ข้อมูลมือสอง จาก อบต.สุรนารี ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน	ศึกษาจากเอกสาร สังเกต สัมภาษณ์
1.3 สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของ หมู่บ้าน	อาชีพหลัก อาชีพรอง ของชาวบ้าน จำนวนพื้นที่ทางการ เกษตร จำนวนครู/นักเรียนใน โรงเรียนของหมู่บ้าน	ชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ เกษตรตำบล โรงเรียน (ครูใหญ่)	สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ศึกษาจาก เอกสาร สัมภาษณ์ ศึกษาจาก เอกสาร
1.4 วัฒนธรรม ประเพณี	จำนวนวัด / จำนวน พระ เณร ภาษาพื้นบ้าน ประเพณีที่สำคัญต่างๆ	วัดหนองบง วัดยางใหญ่ (เจ้าอาวาส) ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ชาวบ้าน	สัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์
1.5 โครงสร้างพื้นฐาน (สาธารณูปโภค) และทรัพยากร	จำนวนและสภาพของ โครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ หอกระจาย ข่าว ศาลาประชาคม ไปรษณีย์ ป่าไม้ แหล่ง น้ำ	ผู้นำชุมชน หมู่บ้าน ชาวบ้าน	สัมภาษณ์ สังเกต สำรวจพร้อมจดบันทึก

ตารางที่ 1 การประเมินบริบท

2. การประเมินปัจจัย

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการทราบ	วิธีการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวม วิธีการเก็บข้อมูล
2.1 นโยบาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ	รายละเอียดของ ระเบียบสำนักนายกฯ รายละเอียดของ ระเบียบ กองทุน	ระเบียบสำนักนายกฯ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	ศึกษาจากเอกสาร ศึกษาจากเอกสาร ประธานกองทุน
2.2 การประชา สัมพันธ์ใช้สื่อ แบบใด	ช่วงเวลาที่มีการประชา สัมพันธ์ ความทั่วถึง ในการประชาสัมพันธ์	ประธานกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน	สัมภาษณ์ สังเกต สังเกต
2.3 คณะอนุกรรมการ ระดับอำเภอที่ เกี่ยวข้อง	จำนวนคณะ อนุกรรมการ องค์ประกอบคณะ อนุกรรมการ	พัฒนาชุมชน คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน	สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร
2.4 คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน	จำนวน คุณสมบัติ วิธีการได้มาของคณะ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน การพ้นจากตำแหน่ง	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน ชาวบ้าน ระเบียบกองทุน	สัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์ สังเกต ศึกษาจากเอกสาร
2.5 การเตรียมความ พร้อม การสร้าง ความรู้ความเข้าใจ แก่คณะกรรมการ กองทุน	วิธีการในการเตรียม ความพร้อม เนื้อหาในการเตรียม ความพร้อม จำนวนครั้งในการ เตรียมความพร้อม	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน ส่วนราชการ ชาวบ้าน	สัมภาษณ์ชาวบ้าน สัมภาษณ์คณะกรรมการ กองทุน สัมภาษณ์

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการทราบ	วิธีการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวม วิธีการเก็บข้อมูล
2.6 เงินกองทุน 1 ล้านบาท	วันที่ได้รับอนุมัติ การเก็บรักษาเงิน	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน	สัมภาษณ์
2.7 จำนวนเงินกู้ที่ได้ รับอนุมัติ	จำนวนที่ปล่อยกู้ รายชื่อผู้กู้	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน	สัมภาษณ์

ตารางที่ 2 การประเมินปัจจัย

3. การประเมินกระบวนการ

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการทราบ	วิธีการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวม วิธีการเก็บข้อมูล
3.1 การจัดทำ ระเบียบกองทุน	กระบวนการในการ จัดทำระเบียบกองทุน หมู่บ้าน ผู้มีส่วนร่วมในการจัด ทำปัญหา อุปสรรคใน การจัดทำ	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ระเบียบกองทุนหมู่ บ้าน ชาวบ้าน	สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ สังเกต
3.2 ระบบบัญชีกอง ทุนหมู่บ้าน	ชื่อบัญชี ปัญหาและอุปสรรค การจัดทำ	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน บัญชีกองทุน หมู่บ้าน เลขานุการกองทุนหมู่ บ้าน	ศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์
3.3 ประเภทสมาชิก การทำทะเบียน	กำหนดประเภท สมาชิกและเหตุผล ความเป็นปัจจุบันใน	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน เอกสารด้านทะเบียน สมาชิก	สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการทราบ	วิธีการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวม วิธีการเก็บข้อมูล
สมาชิก	การจัดทำ	เลขานุการกองทุนหมู่บ้าน	สัมภาษณ์เพิ่มเติม
3.4 ขั้นตอนการขอกู้	ขั้นตอนในการทำ เรื่องกู้ เอกสารประกอบการ ขอกู้	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	ศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์
3.5 การคัดเลือกผู้กู้	หลักเกณฑ์ในการคัด เลือกและเหตุผล	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน	สัมภาษณ์
3.6 การโอนเงินให้ผู้ กู้	ขั้นตอนการโอนเงิน	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน	สัมภาษณ์ ศึกษาจาก เอกสาร
3.7 การรับชำระหนี้	ขั้นตอนการรับชำระ หนี้ ปัญหาอุปสรรค	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน สมาชิกกองทุนที่ส่ง เงินคืน เอกสารการส่งเงินคืน	สัมภาษณ์
3.8 การจัดสรรผล ประโยชน์	สัดส่วนในการจัดสรร และเหตุผล	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน ระเบียบกองทุนหมู่บ้าน	สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร

ตารางที่ 3 การประเมินกระบวนการ

4. การประเมินผลผลิต

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการทราบ	วิธีการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวม วิธีการเก็บข้อมูล
4.1 จำนวนสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน	จำนวนสมาชิกเดิม (วันเริ่มก่อตั้ง) การเพิ่ม / ลดของ จำนวนสมาชิก	คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน ทะเบียนสมาชิกกอง ทุนหมู่บ้าน	สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการทราบ	วิธีการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวม วิธีการเก็บข้อมูล
4.2 จำนวนผู้ได้เงินกู้	จำนวนที่มีการอนุมัติให้กู้ จำนวนผู้ยื่นกู้และผู้ได้ออนุมัติให้กู้แต่ละครั้ง	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน บัญชีคุมลูกหนี้	สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร
4.3 ยอดเงินให้กู้	ยอดเงินที่มีผู้มาขอกู้และยอดเงินที่ได้รับอนุมัติแต่ละครั้ง	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน บัญชีคุมลูกหนี้	สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร
4.4 จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด	จำนวนผู้กู้ที่ชำระคืนตามกำหนด	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน บัญชีคุมลูกหนี้	สัมภาษณ์ ศึกษาจากเอกสาร
4.5 การใช้เงินตามวัตถุประสงค์	จำนวนผู้กู้ที่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ชาวบ้าน	สัมภาษณ์ สังเกต
4.6 ทักษะคติของชุมชนต่อกองทุน	ทัศนคติต่อกรรมการกองทุนในเชิงบวก/ลบ	สมาชิกและชาวบ้าน	สัมภาษณ์
4.7 การเรียนรู้เพื่อพึ่งพาตนเอง	ประสบการณ์ การเรียนรู้จากการดำเนินงาน	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	สัมภาษณ์
4.8 ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุน	การช่วยเหลือกัน ยกย่องคนทำความดี โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม ครอบครัวยุติธรรม มีการประชุมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้นำมีคุณธรรม ยุติธรรม	สมาชิกกองทุนและชาวบ้าน	สัมภาษณ์

ตารางที่ 4 การประเมินผลผลิต

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาหมู่บ้านตะเกาทองครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินไว้ และดำเนินการประเมินโดยใช้รูปแบบของซีพีพี ดังที่เสนอมมาเพื่อแสดงให้เห็นว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลตัวชี้วัดตามรูปแบบการประเมินสามารถนำมาใช้ในการตอบสนองประเด็นต่างๆ ของวัตถุประสงค์ของการประเมิน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดทำให้เป็นระบบ ระเบียบหมวดหมู่ เพื่อสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปลความหมายและสรุปความ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจำแนกประเภทของข้อมูลและนำมาดำเนินการวิเคราะห์ โดยการเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ระดับข้อมูล แล้วผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณด้วยมือ เครื่องคำนวณหรือเครื่องคอมพิวเตอร์

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลข แล้วสรุปผลโดยใช้ค่าสถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้เป็นคำตอบ

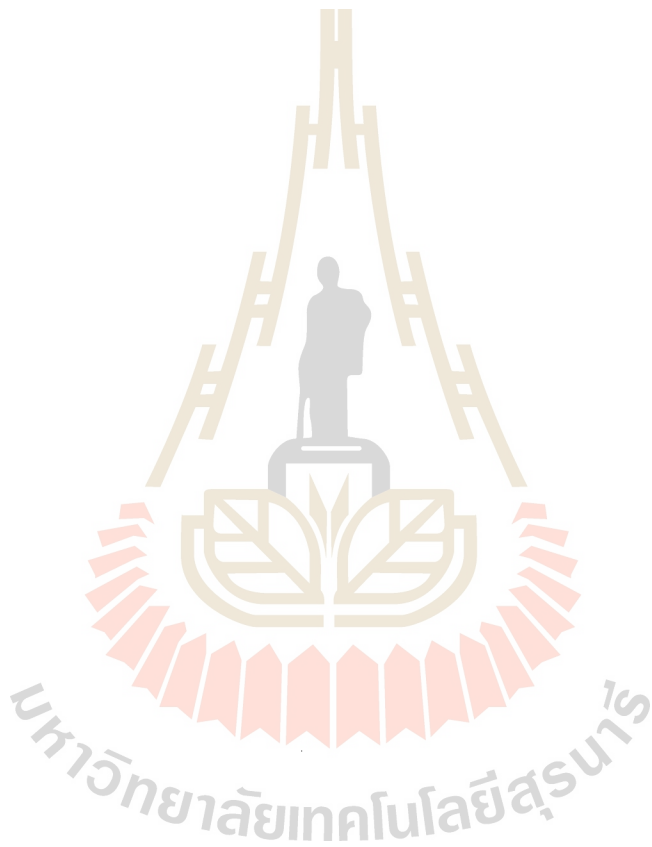
เช่น ข้อมูลที่เป็นตัวเลข ได้แก่ จำนวนประชากรที่มีในหมู่บ้านตะเกาทองจำนวน 529 คน แบ่งเป็นชาย 226 คน เป็นหญิง 303 คน จำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน 115 ครัวเรือน จะเห็นได้ชัดจากการเก็บข้อมูลบริบทตามแบบรายงาน บร. 1 (เทคนิคที่ผู้วิจัย คือเดินสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ สัมภาษณ์พร้อมกับการจดบันทึกทุกครัวเรือน แยกออกเป็นชุด ๆ ละ 1 ครัวเรือน)

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดไว้ แล้วสรุปผลโดยการประมวลความคิดเห็นเป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทนี้ เป็นข้อมูลที่เก็บมาจากข้อมูลดิบ ได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน เช่น การเก็บข้อมูลตามแบบรายงาน บร. 3 (แสดงทัศนคติความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อกองทุน สัมภาษณ์และจดบันทึก 50% ของประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน และนำข้อมูลดิบมาสรุป ส่งผลต่อการกำหนดตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน เพราะคำถามเป็นการใช้ความคิดเห็นอย่างอิสระและการตอบคำถามไม่ส่งผลเสียใด ๆ กับผู้ตอบคำถาม

ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลบางชนิด อาจจะต้องใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เช่น ข้อมูลที่ต้องการทราบในส่วนของความต้องการที่จะให้รัฐบาลช่วยเหลือเรื่องใดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน สรุปผลออกมา คือ ความต้องการให้ช่วยเหลือ เกษตรกร เรื่องน้ำทางการเกษตร ของผู้ผู้ไปทำการเกษตร ได้แก่ การทำนา ทำสวน ปลูกผัก ปลูกถั่วลิสง ถั่วเขียว

ทำไร่มันสำปะหลัง และการจัดหาตลาดให้กับชาวบ้านในเรื่องของผลผลิตทางการเกษตร จำนวน 70 ครัวเรือน

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการติดตามการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติ ประกอบด้วย การรายงานข้อมูลที่ได้เสนอตามแนวความคิดทางทฤษฎี ชิพพ์ โมเดล (CIPP MODEL) ทั้งนี้ จะกล่าวถึง ผลการติดตามโครงการ ผลการติดตามการประเมินโครงการ ทั้ง 5 ขั้นตอน คือ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน
2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม
3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้
4. ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ
  - 5.1 เพื่อทราบสถานการณ์การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
  - 5.2 เพื่อทราบถึงสถานะการณ์ เงินอุดหนุน 1 ล้านบาท ที่รัฐบาลได้จัดสรรให้
  - 5.3 เพื่อทราบว่า การจัดการบริหาร กำกับดูแลของโครงการเพิ่มประสิทธิภาพได้ผล ประโยชน์มากน้อยเพียงใด
  - 5.4 เพื่อทราบศักยภาพของชาวบ้านตะเภาทอง มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกองทุนรวม ไปถึงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน การพัฒนาอาชีพ
  - 5.5 เพื่อทราบเศรษฐกิจชุมชน เกิดการหมุนเวียน และกระจายรายได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจะใช้หลักการเสนอรายงานตามความเป็นจริงที่ได้ประเมินและสัมผัสมาจากการลงพื้นที่ตามที่ได้รับผิดชอบ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

ประเทศไทยได้เริ่มปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมือง แต่การจัดการพื้นที่ที่แยกส่วนการกพัฒนาชนบท และเมืองออกจากกันทำให้ขาดความเชื่อมโยงทั้ง

ด้านนโยบาย และการปฏิบัติผนวกกับนโยบายการบริหารแบบศูนย์รวม ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและท้องถิ่น ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจภาคเมืองกับภาคชนบทห่างจากกันเกิดความเหลื่อมล้ำ ทั้งในด้านการกระจายรายได้ การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนสุขภาพและการกระจายการบริการทางสังคม เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาและไม่สามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการพึ่งตนเองได้น้อยลง

สภาวะการณ์ดังกล่าวทำให้ภาคชนบทเจริญเติบโตไม่เท่าเทียมกับภาคเมือง เกิดความยากจนและความล้าหลังขาดความเชื่อมโยงกับระบบเมืองและโลกภายนอก ขณะที่ภาคการเกษตรซึ่งเป็นรากฐานการผลิตที่สำคัญ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง ขาดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเสื่อมโทรม ประกอบกับแรงจูงใจจากรายได้นอกภาคเกษตร ทำให้คนชนบทต้องอพยพย้ายถิ่นเพื่อแสวงโอกาสที่ดีขึ้นในการประกอบอาชีพในเมือง ส่งผลให้ที่ดินเพื่อการเกษตรถูกละทิ้ง นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสภาวะสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

จากแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ต่อรัฐสภา แสดงเจตนารมณ์ยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งมั่นจะสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของประเทศไทย นโยบายที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมธุรกิจ ขนาดกลาง และขนาดย่อม เช่น นโยบายการสร้างรายได้ นโยบายด้านพาณิชย์ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

นโยบายการสร้างรายได้ ครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ประกอบ 3 ส่วน คือ การฟื้นฟูและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร โดยการปรับโครงสร้างด้านสินเชื่อ การส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน และส่งเสริมให้เกษตรกรมีที่ดินทำกิน โดยการพัฒนาตรวจสอบคุณภาพ มาตรฐาน และส่งเสริมประมงชายฝั่ง ด้านอุตสาหกรรม รัฐบาลมีแนวทางหลายๆ ด้าน เช่น ปรับโครงสร้างการผลิตในการผลิตภาคอุตสาหกรรม โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะฝีมือภูมิปัญญาไทย ศักยภาพทางการผลิตและการตลาด เสริมสร้างให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน พัฒนาบุคลากร และแรงงานภาคอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนา ส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาจากอุตสาหกรรมของประเทศ โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีระหว่างภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา รวมทั้งผลักดันให้เกิดเครือข่ายสารสนเทศเกี่ยวกับกับปัจจัยการผลิตและการตลาด ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงิน รวมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินงานของกองทุนร่วมทุน ตลอดจนระบบการค้าประกันสินเชื่อ เพื่อพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม สนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ ๆ ในธุรกิจ

อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม สำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ใช้ความรู้เป็นฐาน ต้องมีการฝึกอบรมต่อสถาบันที่มีความชำนาญเป็นพิเศษด้านบริการและการท่องเที่ยว มีนโยบายส่งเสริมมาตรฐานการให้บริการ และยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยว โดยพัฒนาจากภาคบริหารการปรับปรุงพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเร่งรัด พัฒนาผู้ประกอบการ ด้านบริการให้มีความรู้ และทักษะด้านภาษา มาตรฐานการบริการและจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ แนวทางการบริหารท่องเที่ยวใช้กลยุทธ์ตลาดเชิงรุก โดยการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว

นอกจากนี้ได้มีแนวทางการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวรูปแบบเชิงอนุรักษ์ เชิงสุขภาพ

นโยบายด้านพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ได้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาเครือข่ายการตลาดเข้าสู่ระดับโลก ด้วยการผลักดันให้มีการแข่งขันเสรีเวทีทางการค้าระหว่างประเทศ ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าสินค้า รวมทั้งส่งเสริมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ แต่ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยตรงคือ การส่งเสริมให้ธุรกิจค้าปลีกขนาดกลาง และขนาดย่อมสามารถดำรงอยู่และปรับตัวรองรับการแข่งขัน การเปิดเสรีด้านการค้าและบริการได้ (การจัดการและการวางแผนธุรกิจ, 2545)

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าประเทศ

ปริมาณการส่งออกของไทย มีแนวโน้มการขยายตัวของเศรษฐกิจ และประเทศคู่ค้าสำคัญ ประกอบกับความร่วมมือกับรัฐบาล และเอกชน ในการแก้ปัญหาข้อกีดกันทางการค้ากับประเทศคู่ค้าไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือประชาคมยุโรป และความสามารถในการเจาะขยายตลาดส่งออกใหม่ๆ

นอกจากนี้ยังจัดตั้งธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า (EXIM BANK) ก็จะมีผลช่วยผลักดันให้การส่งออกขยายตัวเพิ่มมากขึ้น สินค้าส่งออกที่ทำรายได้สูงสุดในปีที่ผ่านมาได้แก่เสื้อผ้าสำเร็จรูป 98,500 ล้านบาท เครื่องคอมพิวเตอร์อุปกรณ์และส่วนประกอบ 88,500 ล้านบาท อัญมณีและเครื่องประดับ 47,500 ล้านบาท แผงวงจรไฟฟ้า 42,000 ล้านบาท สำหรับตลาดส่งออกหลักที่สำคัญของไทย คือ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น และการส่งออกไปยังตลาดใหม่ๆ มีแนวโน้มขยายตัวดี เช่น จีน แคนาดา แอฟริกา ยุโรปตะวันออก และอินโดจีน

สินค้าที่มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ เหล็ก เหล็กกล้า ไม้ และฝ้ายดิบ แม้การขยายตัวของการส่งออกจะสูงกว่าการนำเข้า ถึงร้อยละ 18.3 แต่การขาดดุลการค้าก็ยังสูงขึ้น

โดยมีมูลค่าเท่ากับ 237,000 ล้านบาท หรือขาดดุลเพิ่มจากปีที่ผ่านมาประมาณร้อยละ 6.9 (รายงานประจำปี 2544 ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน), 2544)

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สภาวะการณ์เศรษฐกิจของประเทศ หน่วยธุรกิจเกิดความลังเลใจที่จะลงทุน จึงหันไปทำกิจกรรมที่ไม่เป็นประโยชน์ เช่น การลงทุนการกักตุนสินค้า การเกร็งกำไรต่าง ๆ เช่น ซื้อที่ดิน ทองคำ

สำหรับผลทางสัคมก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ จึงอาจจะก่อให้เกิดพลังผลักดันทางการเมือง มีการนัดหยุดงาน การเรียกร้องค่าจ้างแรงงานเพิ่มและอาจก่อให้เกิดปัญหาทางด้านอาชญากรรม สุขภาพจิตเสื่อมโทรม เพราะสภาพที่ประชาชนมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ส่งผลให้สภาพแวดล้อมของประเทศมีผลทางลบ

สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในระยะเศรษฐกิจตกต่ำ เมื่อผู้ผลิตลดการผลิตการลงทุน การจ้างงานก็ลดลงด้วย ทำให้ประชาชนมีรายได้ลดลง ความต้องการในสินค้าและบริการก็ลดลงเพราะอำนาจซื้อในระบบเศรษฐกิจลดลง

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

ความเดือดร้อนของประชาชนเป็นผลพวงมาจากภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ที่เริ่มตั้งแต่ปี 2531 มีผลให้ราคาที่ดินและราคาหุ้นพุ่งสูงเกินความเป็นจริง และจงใจให้มีการลงทุนในด้านนี้มาก แต่เนื่องจากเงินออมภายในไม่พอ ทำให้สถาบันการเงินในประเทศและบริษัทใหญ่ ๆ หันไปกู้เงินจากต่างประเทศมาลงทุน ประกอบกับเงินกู้จากต่างประเทศ ดอกเบี้ยถูก (4 - 5%) และธนาคารแห่งประเทศไทยมีนโยบายกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ทำให้ผู้กู้ไม่ต้องเสี่ยงกับการเปลี่ยนแปลงของค่าเงิน ยิ่งกว่านั้นในปี 2536 มีการดำเนินงาน BIBF (Bangkok International Banking Facilities) คือ อนุญาตให้มีการนำเงินเข้า-ออก ได้เสรี คือ ดอกเบี้ยต่างประเทศถูกอัตราแลกเปลี่ยนภายในคงที่ มีผลให้เงินกู้จากต่างประเทศภาคเอกชนเข้ามาสูงถึง 72,000 ล้านดอลลาร์ ดังกล่าวแล้วแต่กรณีที่ธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมไม่ได้นำเงินกู้นี้ไปลงทุนให้เกิดดอกออกผลเป็นตราต่างประเทศ แต่ครั้นถึงเวลาใช้หนี้ต้องใช้หนี้เป็นเงินตราต่างประเทศ จึงทำให้เกิดภาวะวิกฤติ คือ ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ เพื่อชำระหนี้เงินสำรองที่มีอยู่เดิมก็ร่อยหรอลง เพราะขาดดุลบัญชีเดินสะพัด และถูกแลกเอาไปชำระหนี้ต่างประเทศด้วย

จากคำกล่าวชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมและความผิดพลาดของภาคอุตสาหกรรมได้นำไปสู่ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเงิน เมื่อรวมกับการบริหารและการจัดการที่ผิดพลาดและไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาล เหตุการณ์ลูกกลมบานกลายเป็นวิกฤติการณ์เศรษฐกิจ นั่นคือ ค่าเงินบาทตกต่ำ ความเชื่อถือในสถาบันการเงินหดหาย ลูกค้านอนเงินออก

สถาบันการเงินที่เหลืออยู่ขาดสภาพคล่อง ผู้ลงทุนกู้เงินไม่ได้ การลงทุนชะงัก การว่างงานเพิ่มขึ้น เกิดปัญหาสังคมตามมา การว่างงานเป็นปัญหาหนักหน่วง ประชาชนเดือดร้อนเป็นหนี้สิน ไม่มีรายได้อะไร คุณภาพชีวิตตกต่ำ

1.1.5 บรรยากาศความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบทบางคนเรียกว่าความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

เนื่องจากชาวชนบทส่วนใหญ่ทำการเกษตร จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เช่น แสงแดด สีนแผ่นดิน ป่าไม้ พืช และสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจและชีวิตทางสังคมมักไม่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตเป็นแบบง่าย ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินในรอบปีตามฤดูกาล การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ หรือการประมง ความศรัทธาและความเชื่อของชาวชนบทจะผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดความอบอุ่นและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ชาวชนบทสามารถงานได้หลายอย่างมากกว่าชาวเมือง เช่น ชาวชนบทต้องต่อสู้กับธรรมชาติ จำเป็นต้องรู้จักการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ขุดลอกบ่อ คูคลอง ซ่อมแซมบ้านเรือนหรือก่อสร้างบ้านเรือน

ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นเนื่องจากการคมนาคมสะดวกขึ้น จึงมีชาวเมืองเดินทางมาชนบทในรูปของการท่องเที่ยว ซื้อขายผลผลิต

การอพยพย้ายถิ่นฐานระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบทมีมากขึ้น ประกอบกับการสื่อสารสมัยใหม่ ชาวชนบทรับเอาวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวเมืองเข้ามาใช้มากขึ้น เช่น การแต่งกายตามสมัยนิยม การใช้สินค้าใหม่ ๆ รับเอาเทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่ ตลอดจนการเป็นลูกหนี้ของพ่อค้าและธนาคาร ชีวิตชาวชนบทส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนจากการเป็นชาวนาชาวไร่ ที่ทำนาทำไร่เพื่อกินเองในครอบครัว มาเป็นการผลิตเพื่อขาย และชาวชนบทบางส่วนเปลี่ยนฐานะจากเจ้าของไร่นา มาเป็นชาวไร่ รับจ้างในที่ดินที่เคยเป็นเจ้าของ

ดังนั้น จะเห็นได้ถึงความแตกต่างระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบทนับวันจะลดน้อยลง ชาวชนบทมักจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เช่น ปลูกพืชผักหรือปลูกข้าวได้ผลผลิตแล้วนำไปขายถูก ๆ ให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งนำมาขายต่อในราคาที่แพง เนื่องจากชาวชนบทขาดข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นข้อมูลในการเจรจาซื้อขายผลผลิต จึงนำมาสู่ความเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น หันมาแก้ปัญหาโดยการขายที่ดินทำกินให้กับนายทุน ต่อมาไม่มีที่ดินทำกินจึงเกิดความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ค่านิยมของคนไทยในปัจจุบันมีความพึงพอใจต่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย นวัตกรรมที่หรูหรา คิดค่านิยมที่ใช้ของที่ตรา (Brand) ต้องเป็นที่นิยม ราคาแพง จึงกลายเป็นวัฒนธรรมที่ติดตามาสู่ลูกหลาน

บริษัทขนาดใหญ่เปิดรับกับสินค้าต่างประเทศ เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูง และลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และทางบริษัทค้นพบว่าสินค้าต่างประเทศมีโอกาสร้างกำไรมากกว่า และทำการซื้อขายง่ายโดยผ่านสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

สถาบันการเงินต่าง ๆ ขอความร่วมมือ ลดการให้เครดิตและสินเชื่อทางด้านต่าง ๆ และรัฐเข้าไปควบคุมการให้เครดิตของสถาบันการเงิน เพื่อลดการกักตุนเพื่อการลงทุนในกิจกรรมที่ไม่เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การลงทุนเพื่อการกักตุนสินค้า การลงทุนในสถานเริงรมย์ แต่อาจเข้าไปให้สินเชื่อเพื่อการบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่อนชำระเพื่อลดการซื้อสินค้าเงินผ่อนให้น้อยลง เช่น การกำหนดวงเงินค่างานให้สูงขึ้น ลดระยะเวลาในการผ่อนชำระให้สั้นลง

ความยากจนนั้นเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อและเรื้อรังมานาน ทางภาครัฐก็พยายามที่จะแก้ปัญหาตลอด โดยจะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดการลดความยากจนเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้ ประเทศไทยประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่วนราชการและนักวิชาการเริ่มทบทวนถึงปรัชญาการแก้ปัญหา จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัส เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ซึ่งภาครัฐได้น้อมนำกระแสพระถวายเป็นแนวทางกำหนดเป็นปรัชญานำทางในแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 9 และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2541 จัดสรรงบประมาณให้กับกรมการปกครองจำนวน 200 ล้านบาท เพื่อดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ขณะเดียวกันนับแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2544 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ทยอยจัดสรรเงินอุดหนุนกองทุน 1 ล้านบาท แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงบริษัทระดับประเทศ กล่าวถึงความยากจนของประเทศ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ภาวะการขาดดุลการค้า สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน บรรยากาความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท ตลอดจนค่านิยมกระแสวัฒนธรรม สินค้าจากต่างประเทศ ต่อจากนี้จะกล่าวถึงบริษัทระดับท้องถิ่นของหมู่บ้านตะเภาทอง

1.2 บริษัทรระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติความเป็นมา

หมู่บ้านตะเกาทอง ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้านตะเกาทอง เดิมชาวบ้าน เรียกว่า หนองตะเกา ซึ่งแยกตัวออกมาจากบ้านหนองบง (หมู่ 5) เดิมหนองตะเกา เป็นหมู่ที่ 14 และได้เปลี่ยนเป็นหมู่ 4 บ้านตะเกาทอง เมื่อ พ.ศ. 2533 เรื่องมาจนถึงปัจจุบัน เหตุที่ได้ตั้งชื่อว่า บ้านตะเกาทอง เพราะผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ ปู่เชื่อม แสดใหม่ และลูกบ้านช่วยกันตั้งชื่อให้ไพเราะน่าฟังและมีคุณค่า

หมู่บ้านแห่งนี้ก่อตั้งมา 12 ปี มาแล้ว คนกลุ่มแรกมาก่อตั้งหมู่บ้าน มี 70 หลังคาเรือน และได้เลือกผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ ปู่เชื่อม แสดใหม่ และ ปู่หวล แสดใหม่ ตามลำดับ

สาเหตุที่คนกลุ่มแรกอพยพมาจากบ้านหนองบง และบ้านยางใหญ่ เพราะความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่เดิม ทำให้เกิดการแย่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดินทำกิน, ที่ไร่ ที่นา ทรัพยากรป่าไม้, แหล่งน้ำ สัตว์น้ำ ตลอดจนการติดต่อสื่อสารของคนในหมู่บ้านไม่ใกล้ชิดกับผู้นำหมู่บ้าน และสาเหตุที่สำคัญอีกประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติของบ้านตะเกาทองนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งน้ำ, ป่าไม้ ดินดำ ร่วนซุย ปลูกพืชทางการเกษตรกรรมได้ผลดี

การตั้งถิ่นฐาน เมื่อเริ่มก่อตั้ง สภาพถนนเป็นแบบดินแดง, ลูกรัง, ทางเกวียน ขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ ชาวบ้านจะนิยมปลูกสร้างบ้านเรือนใกล้กับคลองส่งน้ำชลประทาน เพราะยึดอาชีพหลัก คือ การเกษตร ทำให้สะดวกแก่การใช้น้ำ

การขยายตัวของประชากร เป็นไปอย่างช้าๆ เพราะประชากรเดิมมี 70 หลังคาเรือน ปัจจุบันเพิ่มจากเดิมเป็น 115 หลังคาเรือน ประชากรรวมทั้งหมด 529 คน เป็นชาย 226 คน เป็นหญิง 303 คน

ทุกครอบครัวได้รับความรู้จากทางอนามัยยางใหญ่ว่า ควรได้มีการวางแผนครอบครัว มีบุตรแค่ 2 คน ก็เพียงพอทำให้ประชากรในครอบครัวมีเพียง 4-5 คน

การขยายตัวของชุมชนจะควบคู่กับการขยายตัวของประชากร เพราะถ้าการขยายตัวของประชากรไม่เกิด ก็ทำให้การขยายตัวของชุมชนไม่เกิดเช่นกัน เช่น ถ้าในครอบครัว ไม่มีบุตร หรือมีบุตรน้อย ทำให้การขยายครอบครัวไม่มาก หรือถ้ามีบุตรที่จะแยกครอบครัวออกไป หมายถึงสร้างบ้านเรือน สร้างสังคมชุมชนใหม่ ก็จะส่งผลให้การขยายตัวของชุมชนมีอัตราการขยายตัวของชุมชนมีอัตราการขยายตัวสูง

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

ระบบนิเวศของชุมชน

ทำเลที่ตั้ง	หมู่บ้านตะเกาทองจะอยู่ใจกลางของตำบลสุรนารี ด้านเหนือติดกับถนนคลองส่งน้ำ
อาณาเขตติดต่อ	ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านยางใหญ่ หมู่ 3 ทิศตะวันออก ติดกับอ่างเก็บน้ำห้วยยาง ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านโนนไม้แดง หมู่ 2 ทิศใต้ ติดกับ บ้านหนองบง หมู่ 5 (องค์การบริหารส่วนตำบลสุรนารี, 2545)
เนื้อที่	จำนวน 1,500 ไร่ ที่ดินยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์ 600 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตร 800 ไร่ เป็นที่นา 550 ไร่ เป็นที่สวน 250 ไร่
สภาพที่ดิน	ดินเป็นดินดำ ร่วนซุย ปลูกพืชผลทางการเกษตรได้ผลดี ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลสุรนารี ส่วนมากจะเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม, ไร่มันสำปะหลัง, ป่าชุมชน และที่ดินสาธารณะประโยชน์เสียเป็นส่วนใหญ่

ป่าไม้และพื้นที่สาธารณะ สภาพภูมิศาสตร์เดิมเป็นป่าลวด (ป่าคนทา) มีลักษณะเป็นหนามตั้งแต่ต้นถึงยอด ป่าสนหิน (เป็นฝืน) ขึ้นหนาแน่น เป็นป่าลุ่มๆ ดอนๆ เนินดิน น้ำขังบ้าง และไม้ข็งน้ำเลย และเป็นป่าเสื่อมโทรม, ป่าชุมชน และที่ดินสาธารณะประโยชน์ เป็นถนนทางเกวียน ทางสัตว์ วัว-ควาย ขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ

ปัจจุบันพบป่าไผ่, ป่ามันสำปะหลัง และป่าเสื่อมโทรม ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ และห้วยยางใหญ่หรือที่เรียกว่า อ่างเก็บน้ำห้วยยาง เป็นแหล่งน้ำดั้งเดิม (ปัจจุบันได้พัฒนาขึ้นอีก) ลอกคูคลองให้ใหญ่ขึ้น ทำให้เก็บน้ำได้ปริมาณมากขึ้นเท่าตัว แหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้าน ประปาหมู่บ้านได้เข้ามา เมื่อ พ.ศ. 2544

ระบบสาธารณูปโภค

ด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา

- ถนนในหมู่บ้านทั้งหมด 1,800 เมตร เป็นถนนลาดยาง 1,500 เมตร เมื่อ พ.ศ. 2541 ถนนลูกรัง 300 เมตร
- ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2533 ทุกหลังคาเรือน มีไฟฟ้าใช้หมดแล้ว
- ประปา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2544

ในหมู่บ้าน มีร้านค้า 3 ร้าน (ร้านค้า คือ ร้านขายของชำ ของจำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น ข้าวสาร, อาหารแห้ง, น้ำอัดลม ตลอดจนเครื่องคั้น, น้ำแข็ง) ไม่มีการจ้างงานเพราะเจ้าของร้านจะทำเอง

มีโรงเรียน 1 โรง เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ถือว่าเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ไม่มีการจ้างแรงงานเช่นกัน

ดังนั้น ความพร้อมทางชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนี้ทำให้พัฒนาได้ในทิศทางที่ตรงกับนโยบายทางภาครัฐบาล กล่าวคือ ถ้าจะพัฒนาคนในชุมชน ควรพัฒนาทางด้านสาธารณสุขไปก่อน จึงส่งผลให้การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมบ้านตะเกาทองนี้ไม่น่าวิตกกังวล และมั่นใจว่าจะต้องพัฒนาได้อย่างแน่นอน

ระบบสังคมวัฒนธรรม

สังคมของชุมชนเป็นแบบยึดถือความเชื่อ, ค่านิยม, อาชีพ หิ้งงบรรพบุรุษ เช่น สังคมเคารพผู้สูงอายุ เคารพ นบน้อย พบผู้สูงวัยกว่า จะไหว้ทักทาย หรือค่านิยมทางสังคมเชื่อเรื่องของบาปกรรม ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรตามประเพณี เป็นต้น เช่น วันปีใหม่ของไทย ลูกหลานจะขอพรจากญาติผู้ใหญ่, ผู้อาวุโสกว่า ทำคล้ายๆ กับลูกๆ ขอพรจากพ่อ-แม่ (วันแม่-วันพ่อแห่งชาติ) หรือจะเป็นการทำบุญตักบาตรที่วัด ชุมชนนี้ได้ไปทำบุญที่วัดขนาดใหญ่ หมู่ 3 ซึ่งใกล้กับชุมชนของตนในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น และมีภาษาโคราชเป็นภาษาท้องถิ่น

เครือญาติ ลูกหลานในชุมชน ถือกำเนิดจากระกูลใหญ่ๆ ดังนี้ ตระกูลเสดใหม่, รุ่งสันเทียะ, หูโลกกรวด, กร โลกกรวด ทำให้ทุกคนในชุมชนถือเป็นพี่เป็นน้องกัน

ผู้นำ และการเมืองการปกครอง ผู้นำชุมชนต้องยกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน โดยลักษณะการปกครองเป็นแบบการปกครองประชาธิปไตย คือมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยตามลำดับ ผู้นำชุมชนยึดถือหลักการดำเนินการตามระบอบการปกครองของรัฐบาล ที่ส่งผ่านมายังอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน

เศรษฐกิจของหมู่บ้านตะเกาทอง จากการสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการรายงานสรุปโดยรวมแล้ว รายได้ของประชากรต่อปี ในแต่ละครอบครัวเฉลี่ย 20,000 บาท/ปี

ราษฎรในเขตตำบลสุรนารี ประกอบอาชีพหลากหลายครอบครัวทุกอาชีพ คือ การทำไร่ ทำนา ทำสวน รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 25,000 บาท/ปี/คน

ส่วนอัตราการจ้างงาน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ทางการเกษตรกรรม ทำให้เกิดความต้องการทางด้านแรงงาน, เกษตรกร เป็นส่วนมาก การหมุนเวียน การ

จ้างแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการจ้างค่านา, เกี้ยวข้าว, ภูม้นำปะหลัง, เก็บถั่วลิสง, บิดถั่วเขียว จึงเป็นการจ้างแรงงานทั้งปี

เนื่องจากการจ้างแรงงานหมุนเวียนทั้งปี จึงทำให้เกิดการปลูกพืชผลเกษตรมากขึ้น เช่น การปลูกถั่วเขียว, ถั่วลิสง ถั่วลิสงพันธุ์มาตรฐานมี 3 พันธุ์ คือ พันธุ์ไทนาน 9, พันธุ์ลำปาง, พันธุ์สุโขทัย พื้นที่และชนิดของดิน ควรเป็นดินร่วนซุย และดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี ไม่ควรเป็นดินเหนียวและเปรี้ยวมาก แต่ที่ชาวบ้านนิยมปลูกมีเพียงพันธุ์ไทนาน 9 และกลายพันธุ์มาจากพันธุ์ลำปาง

ฤดูที่ชาวบ้านปลูกถั่วลิสงคือเดือนธันวาคม หลังฤดูการทำนาเสร็จสิ้น ถั่วจะได้ผลผลิตเดือนกุมภาพันธ์ แต่ก่อนจะปลูกถั่วลิสงจะต้องดูแลรักษาหน้าดินก่อนการปลูกถั่ว

การปลูกพืชคลุมดินมีหลายชนิด แม้แต่หญ้าซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติก็สามารถช่วยปกป้องคลุมดินได้ แต่การใช้หญ้าเป็นพืชคลุมดินนั้น ย่อมได้ประโยชน์แต่ใช้ในการคลุมดินอย่างเดียว หรือจะเพิ่มปุ๋ยจำพวกอินทรีย์วัตถุ ให้แก่ดินได้บ้างแต่ก็ส่วนน้อย

เนื่องจากเป็นชุมชนแห่งการเกษตรกรรม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จะเปลี่ยนจากการขาดทุนในชีวิตประจำวันให้เป็นการกำไร เช่น การดูแลพืชผลโดยฟิงสารเคมี หรือปุ๋ย ควบคุมกับการปลูก การปลูกใช้เมล็ดหยอดลงหลุม ๆ ละ 2 - 3 เม็ด ให้ลึกประมาณ 5 ซม. ควรเป็นเพื่อสะดวกแก่การปราบวัชพืช

การดูแลรักษาเมื่อถั่วงอกแล้ว ควรหมั่นพรวนดินระหว่างแถวและต้นอยู่เสมอ เมื่อถั่วเริ่มแทงเข็มก็จัดการพรวนดินได้ และดูแลส่วนประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วย

ปุ๋ย ใช้ปุ๋ยคอกก่อนเตรียมดิน และปุ๋ยวิทยาศาสตร์หลังไถคราดเสร็จแล้ว ปุ๋ยคอกใส่ประมาณ 100 ปิบ ต่อ 1 ไร่, ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ (สูตร 6:12:16) 50 กก. ต่อไร่

ใส่ปุ๋ยเคมี โดยปุ๋ยเป็นแถว หยอดปุ๋ยเป็นแถวและหว่านปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และปุ๋ยคอก ประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ทำงานได้รวดเร็วขึ้น สามารถใช้ได้ทั้งพื้นที่ขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก ผลผลิตได้มากขึ้น สะดวก ประหยัดเวลา

พบว่าใน 115 ครัวเรือนของหมู่บ้าน อาชีพหลักคือ เกษตรกรรมถึง 70 ครัวเรือน และชุมชนยังมีอาชีพเสริมคือ การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ เลี้ยงวัว 1 ครอบครัว และหลายๆ ครอบครัวยังเลี้ยงเป็ด, เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลารวม ยกตัวอย่าง เช่น ครอบครัวยของ นายเจือ ฑูโลกกรวด มีประสบการณ์ทางด้านเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกผักสวนครัวพร้อม ๆ กับเลี้ยงปลารวมได้แก่ ปลาช่อน, ปลาดุก, ปลาชวาย, ปลานิล ถึง 20,000 กว่าตัว ผักสวนครัวที่นำมาเป็นสินค้าขายเกิดรายได้คือ ผักบุ้งไทย, ผักบุ้งจีน, ถั่วพู, แตงร้าน, ถั่วฝักยาว หรือที่เรียกกันอย่างเข้าใจได้ง่ายคือ ผักพื้นบ้าน ประวัติความเป็นมาของผักพื้นบ้านในเมืองไทยนั้นพบเห็นโดยทั่วไปมีทั้งพืชผัก ที่เป็นของไทยตั้ง

แต่ดั้งเดิม และพืชผักที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งได้นำมาปลูกในประเทศไทยมานานจนปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของไทยได้

สำหรับประเทศไทย การให้ความสนใจเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน ได้เริ่มมีคนตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ เพราะในภูมิภาคของประเทศไทย ประชาชนได้พึ่งพิงประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้านที่มีอยู่ตามธรรมชาติและนำมาใช้ประโยชน์ทั้งเป็นอาหารและเป็นยาในสายตาของประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติถูกจัดวางไว้อย่างเหมาะสม ตัวอย่าง เช่น ชาวเหนือมีความเคารพต่อป่าขุนน้ำหรือป่าต้นน้ำชาวอีสานเคารพป่าในบริเวณศาลปู่ตา จึงช่วยกันดูแลคุ้มครองป่า ทำให้แหล่งอาหารธรรมชาติดำรงอยู่ ชาวบ้านได้พึ่งพาอาศัย

การตั้งหมู่บ้านในภาคอีสานมีจุดเด่นอย่างหนึ่ง คือ มักจะตั้งอยู่ใกล้โลก (เนินคัน) ที่อุดมด้วยป่าไม้ที่จะเป็นทั้งแหล่งยาและแหล่งอาหาร

กล่าวได้ว่าพืชผักพื้นบ้าน โดยตัวของมันเองมีคุณค่าในการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับชาวบ้านที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ นอกจากนี้ลักษณะบริโภคนิสัยและรสชาติอาหารจะมีรสชาติเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น สิ่งนี้ไม่ใช่เกิดขึ้นอย่างอิสระ หรือโดยบังเอิญ หากเป็นผลึกของการกลั่นกรองขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยการเลือกสรรอาหารที่มีประโยชน์สอดคล้องกับวิถีชีวิต และตัดสิ่งที่เกิดโทษออกไป อาหารที่เกื้อกูลสุขภาพ เหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นอาหารสมุนไพรได้

สมุนไพรที่พบเห็นในหมู่บ้าน เช่น ว่านหางจระเข้, ตะไคร้, เสลดพังพอน, ฟ้าทะลายโจร, ผักฮ้วนหมู (แฮ้วหมู), หล้าไต้ใบ บางชนิดจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และบางชนิดชาวบ้านจะปลูกไว้เพราะรู้สรรพคุณของการรักษาตัว เช่น ว่านหางจระเข้ นำมาทาป้องกันกาเป็นแผลเป็นจากน้ำร้อนลวก

จึงพอจะมองภาพได้ว่าชาวบ้าน ไม่ต้องพึ่งพาสถาปัตยกรรมบางชนิดราคาแพง

1.2.4 ด้านวัฒนธรรม

วัดและประเพณี

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจทางธรรมะของชาวบ้านอาจเป็นที่พึ่งทางจิต, สมาธิ และวัดที่ชาวบ้านให้ความสนใจและศรัทธาคือ วัดยางใหญ่อยู่ในพื้นที่หมู่ 3 บ้านยางใหญ่ เพราะในพื้นที่ของหมู่บ้านตะเภาทองไม่มีวัด จึงใช้วัดร่วมกันกับชุมชนใกล้เคียง

ด้วยเหตุนี้จะเห็นได้ว่า ศูนย์รวมกิจกรรมทางศาสนาไม่มีพรมแดนกันกันระหว่างชุมชนเลย จะยึดหลักการอยู่ร่วมกัน การเชื่อถือศรัทธาอย่างเดียวกัน

นอกเหนือจากวัดขนาดใหญ่แล้ว ชาวบ้านยังมีวัดหนองบง หมู่ 5 เป็นสถานที่รวบรวมกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญตามประเพณีต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันออกพรรษา, วันเข้าพรรษา

สิ่งสำคัญของศาสนาไม่จะเป็นศาสนาใดก็ตาม ได้แก่ ศาสนธรรม คือหลักคำสอนเพื่อเป็นแนวทางให้มนุษย์รู้จักผิดชอบชั่วดี แต่ศาสนธรรมนั้นเมื่อนำมาปฏิบัติจริงมักจะมีการผสมผสานกับความเชื่อเดิม และวัฒนธรรมเดิมของผู้ที่นับถือศาสนานั้นๆ เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยก็ได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณี คือ แบบแผนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ชาติไทยเป็นชาติที่ยึดมั่นในประเพณีที่บรรพบุรุษได้วางไว้แล้วปฏิบัติสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้ ข้าพเจ้าให้ความเห็นต่อว่าประเพณี คือ การปฏิบัติที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนเล่าบอกต่อ ๆ ลูกหลานว่าเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษปฏิบัติกันมาแล้วเกิดความภูมิใจ บางครั้งสร้างกำลังใจให้มุ่งมานะทำความดี

ประเพณีสำคัญ ๆ ของไทยส่วนมากมักจะสืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ประเพณีอื่นๆ เช่น การบวช, การทำบุญเนื่องในวันเกิด, แต่งงาน, งานศพ, ขึ้นบ้านใหม่ ตลอดจนประเพณีทำบุญพิธีต่างๆ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า

การทำบุญหรืองานประเพณีในรอบหนึ่งปี ชาวบ้านได้ยึดถือปฏิบัติ มีดังนี้
เดือนมกราคม วันที่ 1 ของทุกปี ทำบุญประเพณีวันขึ้นปีใหม่
เดือนกุมภาพันธ์ ทำบุญที่วัดวันมาฆบูชา ถือว่าวันมาฆบูชาเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนแสดงความเคารพต่อพระธรรม มาฆบูชาย่อมาจากคำว่า มาฆบรูณมีบูชา แปลว่าการบูชาพระในวันเพ็ญเดือน 3
เดือนเมษายน ทำบุญประเพณีวันสงกรานต์ ในช่วงเช้าทำบุญที่วัด หลังจากนั้นนำกันเดินสาดน้ำตามวัฒนธรรมที่มีมา

เดือนพฤษภาคม ทำบุญประเพณี วันวิสาขบูชา วันวิสาขบูชาเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนแสดงความเคารพต่อพระพุทธเจ้า วิสาขบูชาย่อมาจากคำว่า วิสาขบรูณมีบูชา แปลว่า การบูชาพระในวันเพ็ญเดือน 6

เดือนกรกฎาคม ทำบุญประเพณี วันเข้าพรรษา ชาวบ้านยังคงยึดถือความเชื่อว่าห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นเวลา 3 เดือน นับจากวันนี้ไป บางคนงดสุราของมีเมา (หรือเรียกว่างดในช่วงเข้าพรรษา)

วันเข้าพรรษา คือ วันที่พระภิกษุสงฆ์ จะจำวัดเป็นระยะเวลา 3 เดือน ตลอดช่วงฤดูฝนไม่ค้างแรมยังสถานที่ที่อยู่คือ วัด แม้แต่คนเดียว โดยปราศจากความจำเป็นใด หรือเป็นข้อผิดทางพระธรรมวินัย

1.2.5 ข้อมูลทางการศึกษาและสุขภาพอนามัย

โรงเรียนและการศึกษา พบว่าโรงเรียนของหมู่บ้านนี้ไม่มีอยู่ในพื้นที่ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมต้น ชาวบ้านส่งบุตรหลานเรียนที่โรงเรียนอ่างห้วยยาง อยู่ในพื้นที่บ้านหนองบง ห่างจากหมู่บ้านตะเกาทองไปประมาณ 1 กิโลเมตร เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ขี่จักรยานไปเรียนเอง และบางส่วนมีผู้ปกครองไปส่ง

การคมนาคมไปเรียนที่โรงเรียนอ่างห้วยยางมีรถเมล์สาย 6 วิ่งผ่านหน้าหมู่บ้าน จนถึงโรงเรียนอ่างห้วยยาง ถือว่า การเดินทางไปเรียนสะดวก

เหตุผลที่หมู่บ้านแห่งนี้ยังไม่มีโรงเรียนเป็นของตัวเอง อาจดูจากประชากรของหมู่บ้านและเป็นหมู่บ้านที่แยกตัวออกมาจากหมู่บ้านใหญ่

ความต้องการของชาวบ้านส่วนหนึ่งอยากให้ในหมู่บ้านมีโรงเรียน และศูนย์เลี้ยงเด็ก - คนชรา เพราะพ่อแม่อยากทำงาน แต่ต้องมีภาระในการเลี้ยงบุตรหลาน

จากการสำรวจตามแบบรายงาน 1 สรุปว่ามีสมาชิกในหมู่บ้านไปศึกษานอกหมู่บ้าน 76 คน ระดับประถมศึกษา 46 คน, มัธยมศึกษา 10 คน, นักศึกษาผู้ใหญ่ 11 คน และสูงกว่ามัธยมศึกษา 9 คน

ความคิดเห็น ทุก ๆ คราวเรือนจะให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตร อยากให้บุตรหลานของตนเองเล่าเรียนสูง ๆ เท่าที่จะมีความสามารถในการเรียนได้

การศึกษา คนในหมู่บ้านมีการพัฒนาทางด้านการเรียนการศึกษาเพราะทางกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้ผู้สนใจเรียนทุกๆ เดือน (1 เดือน เรียน 2 ครั้ง) ที่โรงเรียนอ่างห้วยยางอยู่ในพื้นที่บ้านหนองบง หมู่ 5 ค้างข้างต้นที่กล่าวมา ลูกบ้านให้ความสนใจมาก เช่น นางทองยูน แสดใหม่ อายุ 45 ปี เดิมจบชั้นประถม 4 ปัจจุบันได้วุฒิประถม 6 และกำลังศึกษาต่อมัธยม 1-3 อยู่ และนอกจากนี้ยังพบอีกหลายคนที่ยกระดับการศึกษาของตนเอง และชักชวนให้ไปเรียนต่อด้วยเหตุผลที่ว่าใกล้บ้าน, ไม่มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษา, สนุกต่อการเรียน

สุขภาพอนามัย

ปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการในด้านต่างๆ ไปมารวมทั้งจำนวนประชากรเพิ่มมากกว่าสมัยก่อน ๆ มาก จึงทำให้คนส่วนใหญ่ต้องอยู่ในสังคมที่ต้องแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา แย่งกันกินแย่งกันใช้ และชิงดีชิงเด่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งทำให้คนในชุมชนต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ขณะเดียวกันก็ขาดความเอาใจใส่ในเรื่องพักผ่อนหย่อนใจ จึงทำให้มีอารมณ์ตึงเครียด ส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพอนามัย คนที่มีสุขภาพจิตดี คือ คนที่

สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข ในทางตรงกันข้ามกับคนที่มีความสุขจิตใจไม่ดีนั้น จะเป็นคนที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่น สังคม และสิ่งแวดล้อมได้เลย

คนที่มีสุขภาพจิตดีย่อมส่งผลให้สุขภาพอนามัยดีตาม สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องเพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในอนาคตต่อไป ควบคู่กับการรู้จักภาระหน้าที่ของตนไม่เกี่ยงให้ผู้อื่นทำ รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีอีกด้วย

ประชาชนในหมู่บ้านมีอาชีพเกษตรกร ทำงานนอกบ้านทุกวัน ได้ออกกำลังกายมากจนถึงบางครั้งอาจทำงานหนักในบางฤดู เช่น ฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ดังนั้นเรื่องสุขภาพอนามัยก็จำเป็นแก่ชุมชน จึงมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) ขึ้น เพื่อเป็นตัวแทนตัวประสานงานเรื่องสุขภาพอนามัย คือ นางปานทอง รุ่งสันเทียะ ซึ่งเป็นผู้ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับอาสาสมัครประจำบ้าน และการรักษาพยาบาลโดยวิธีง่ายๆ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการจำหน่ายยา สามารถแนะนำให้คำปรึกษาการใช้ยาที่ถูกต้องและให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้ป่วยได้ และจัดหาอาสาสมัครประจำบ้านและยาบางขนาน เช่น พวดยาแก้แพ้ ยาลดน้ำมูก แก่ประชาชนในหมู่บ้าน สถานีอนามัยของคนในชุมชน คือ สถานีอนามัยขนาดใหญ่ ห่างจากบ้านตะเกาทอง 750 เมตร

ความเข้มแข็งของชุมชน ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านตะเกาทอง ดูได้จากประเด็นและปัจจัย ดังนี้

สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี, ความซื่อสัตย์, มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกับชุมชน ยกย่องคนทำความดีอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

จำนวนครั้งต่อการทำงานโอกาสที่จะเพิ่มความรู้ 4 ต่อ 3 ครั้ง ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ชุมชนมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ พร้อม ๆ กับการอุปถัมภ์พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองเพิ่มขึ้นจากปีก่อน

ในชุมชนมีการก่อตั้งรวมตัวกันในรูปขององค์กร จากเดิม 2 กลุ่มเพิ่มเป็น 4 กลุ่ม คือ (กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์การผลิต, กลุ่มฌาปนกิจ, กลุ่มเกษตรกร, กองทุนหมู่บ้านล้านบาท) และมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกจากประชุมเสวนาที่ศาลากลางหมู่บ้าน ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี

การช่วยเหลือเด็ก, สตรี, คนชรา, คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ได้ส่งเสริมให้คนพิการได้เรียนหนังสือพัฒนาฝีมืออาชีพ และชาวบ้านยอมรับว่าผู้นำมีคุณธรรม, ยุติธรรม ส่งผลให้ชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาได้โดยวิธีการทำแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน

ลักษณะที่สื่อถึงความไม่เข้มแข็ง

การบริหารจัดการกองทุน ทางคณะกรรมการกองทุนยังขาดความรู้เกี่ยวกับงานด้านบัญชี เพราะส่วนใหญ่มีความรู้ชั้นประถม 6 แต่บางคนมีความรู้ถึงชั้น ปวส. แต่ยังไม่ทุ่มเทกับงานกองทุนเต็มที่ เพราะมีงานประจำอยู่แล้ว จึงทำให้ความสามารถในการบริหารจัดการ เป็นไปตามวิถีชาวบ้านแต่ทางคณะกรรมการมีความพยายามจะเรียนรู้จากบุคคลอื่น เช่น ได้สอบถามยังตัวบัณฑิตอาสาว่าสามารถจะจัดทำบัญชีได้ไหม และพยายามจะแสวงหาความรู้จากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านใกล้เคียง

ความสามารถในการดำเนินธุรกิจและชำระคืนเงินกู้

ความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้กู้ นั้น ผู้กู้เองต้องตระหนักแล้วว่ามีความสามารถในการผ่อนชำระคืนได้ไหม ต้องดูกำลังตนเองด้วยรวมทั้งปรึกษาคคนในครอบครัว ได้แก่ สามี-ภรรยา ลูกๆ หรือญาติสนิท

แต่ถ้าเมื่อใดคิดแล้วว่าไม่สามารถจะทำธุรกิจที่คาดหวังว่าจะทำก็ยุติการขอกู้เงิน เช่น ปีนี้ ฝนแล้งขาดน้ำชลประทาน หวังว่าจะปลูกผักประเภทผักใบ คะน้า, ผักกาดขาวก็ยกเลิกกิจการไป ไม่เสี่ยงลงทุนปลูกเพราะกลัวขาดทุน

ส่วนความสามารถในการดำเนินธุรกิจ ชาวบ้านจะดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่ตนถนัดชำนาญเป็นอย่างดี เช่น ครอบครัวของนายบุญเลิศ แสดใหม่ (นางติ่ม ผู้เป็นภรรยา) อาชีพรับจ้างทั่วไป และ 1 ปี จะทำนาครั้งเดียว สมาชิกในครอบครัว 4 คน บุตรทำงาน 1 คน กำลังเรียน 1 คน รายได้ของครอบครัว 3,000 บาท/เดือน

กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2545 เป็นเงิน 20,000 บาท จะส่งคืนเงินต้นและเงินดอกเบี้ยราย 6 เดือน นำเงินไปลงทุนซื้อพันธุ์หรือแนวถั่วลิสงและนำเงินอีกส่วนหนึ่งไปซื้อมันสำปะหลังขายไร่ 3 ไร่ จากการสัมภาษณ์พร้อมกับสังเกตกิจกรรมทั้ง 2 ได้ผลผลิตดี (เท่าตัว) โดยเฉพาะถั่วลิสง เพราะสถานที่เพราะปลูกดินดำร่วนซุยมีความอุดมสมบูรณ์มาก

และปัจจัยที่สำคัญต่อการเลือกที่จะทำธุรกิจนี้ คือ ทั้งคู่มีประสบการณ์มา 4 ปี แต่ก่อนรับจ้างรายวันจากเพื่อนบ้าน ปลูกถั่วลิสง ปลูกมันสำปะหลัง

ดังนั้น สรุป ก่อนที่ชาวบ้านจะดำเนินธุรกิจใด ๆ เค้าจะคิดอย่างถ่วงถี่ ปรึกษากันดีแล้ว ร่วมกับเกษตรกรอำเภอ ผู้นำเกษตรกรหมู่บ้านให้การสนับสนุน จึงลดความผิดพลาดได้มากหรือทางบริหารธุรกิจ เรียกว่า ลดภาวะความเสี่ยงของธุรกิจ

เมื่อธุรกิจใด ๆ มีผลกำไรจึงทำให้มีเงินหมุนเวียนดี ส่งผลต่อการชำระหนี้สูง ดังกรณีของครอบครัวนายบุญเลิศ นางติ่ม แสดใหม่ เป็นชาวบ้านเกษตรกรที่มีความอดทนซื่อสัตย์ จึงทำให้

ทางคณะกรรมการอนุมัติวงเงินกู้ถึง 20,000 บาท และประกอบกับประวัติทางด้านหนี้สินไม่มี เพราะก่อนหน้านี้ได้รวมกลุ่มเงินออมทรัพย์ของหมู่บ้านก็มีได้มีหนี้สินใด ๆ ติดค้างเลย

ไม่เพียงแต่ครอบครัวของนายบุญเลิศ จากการใช้แบบรายงาน 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายการหนี้) 20% ของผู้กู้ จะดำเนินธุรกิจเดิมของตนเองและให้เหตุผลประกอบว่าเคยทำอาชีพธุรกิจอย่างนี้มาตลอด

บทบาทของกองทุนเงินล้านในการพัฒนาชุมชน

บทบาทของกองทุนเงินล้าน ได้เข้ามาเป็นทุนมรดกของหมู่บ้านตะเภาทอง ถือได้ว่าทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ต้องช่วยกันอนุรักษ์ดูแลอย่าให้สูญหาย

เงินกองทุนได้พัฒนาชุมชนที่เข้าหลักการของการจัดสรรผลประโยชน์ของดอกเบี้ยที่ได้รับ ชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนดไว้ว่านำมาพัฒนาสุขภาพพลานามัยของชาวบ้านช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา, ส่งเคราะห์คนพิการ, คนชรา, พัฒนา - ส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชน เช่น ส่งเสริมการศึกษา

ในแง่ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ให้มีความอยู่ดี กินดี คือ ชาวบ้านมีเงินทุนไม่ต้องไปกู้ยืมเงินนอกระบบที่ดอกเบี้ยแพงมาก ทำให้มีกำไรมากกว่าเดิม เงินเหลือเก็บมากกว่าเดิม มีการผ่อนชำระหนี้สภาพคล่อง ทำให้มีสุขภาพจิตดี ความเป็นอยู่ไม่เจ็บไม่ป่วยไข้ เพราะอารมณ์ดี และมีเงินที่จะเลือกซื้ออาหารที่มีคุณภาพประโยชน์

จากคำกล่าวข้างต้นทำให้เงินล้านมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนมาก

สมาชิกผู้กู้

ปัจจุบันมีผู้กู้ จำนวน 68 ราย สมาชิกผู้กู้ตระหนักถึงความสำคัญของการนำเงินไปใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและคุ้มค่า

สมาชิกผู้กู้ ได้เสนอแนะว่าใน 1 เดือน ควรกำหนดจำนวนผู้กู้ เช่นเดือนละ 10 ราย ๆ ละไม่เกิน 20,000 บาท จะทำให้ไม่เสี่ยงต่อการหนี้สูญ

ชุมชนโดยรวมจะมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ยึดอาชีพจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกำลังของแต่ละคนชุมชนจะอยู่แบบเครือญาติ เป็นญาติพี่น้องกัน ดูจากนามสกุลจะเป็นตระกูลใหญ่ มีบรรพบุรุษมีลูกหลานสืบทอดหลายรุ่นแล้ว

ดังนั้น การกระทำใด ๆ ของคนในชุมชน จะรู้ถึงกันได้โดยง่าย เช่น การนัดประชุมลูกบ้าน ผู้ใหญ่บ้านใช้เวลาไม่นานในการเชื้อเชิญให้มาประชุม เพราะชาวบ้านให้ความร่วมมือและเห็นประโยชน์ต่อข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ตัวชาวบ้านเอง

สรุปอนาคตของกองทุนเงินล้านของหมู่บ้านตะเภาทอง จะอยู่ในเกณฑ์ที่พอใช้ตามความคิดของตัวบัณฑิต ลงพื้นที่ ประมาณ 7 เดือน และไม่ได้เป็นคนในพื้นที่นั้นเลย จึงขอใช้แบบรายงานตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน การให้ความร่วมมือในการประชุมลูกบ้าน ณ ศาลากลางหมู่บ้าน การพบปะเสวนาจัดเวทีชาวบ้าน ทางประธานและคณะกรรมการกองทุนเข้มแข็งให้การใส่ใจต่อกิจกรรมหลักของกองทุน

ถึงแม้ว่ายังขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการบริหาร ทางคณะกรรมการยังพยายามเรียนรู้จากผู้รู้ อยาจะฝึกรวมเพิ่มเติม

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านตะเภาทอง พบว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจ ดังนี้

กองทุนหมู่บ้านได้มาจากรัฐบาลที่นำเงินมาช่วยเหลือคนยากจน ที่หวังจะประกอบอาชีพทำงานอะไรก็ได้ที่ตนเองถนัดและชอบ พร้อมๆ กับสภาพดิน ฟ้า อากาศอำนวย โดยเงิน 1 ล้านบาทใช้ในหมู่บ้านจะต้องมีคณะกรรมการตรวจสอบความเป็นไป เช่น ใครจะกู้ทำไร่ กู้ไปทำไม กู้แล้วจะส่งคืนได้ไหม (ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท/ต่อปี/ต่อเดือน)

2) เงิน 1 ล้าน ทางกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง ได้รับเงินโอนวันที่ 24 ธันวาคม 2544 เลขที่บัญชีธนาคารออมสิน สาขาสุรนารี 06-4311-20-058226-3 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีหลักในการจัดสรรเงิน ดังนี้

- ความพร้อมความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านตะเภาทอง
- ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุน เน้นความพร้อมของบุคคลทางด้านความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารงานส่วนรวม
- ความพร้อมของการตรวจสอบและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการโดยสมาชิก
- ความพร้อมของการบริหารจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันระหว่างกองทุนหมู่บ้านตะเภาทองกับกองทุนอื่น ๆ ที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น

การขอรับเงินจัดสรรจากรัฐบาล เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว สามารถขอรับเงินจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- จัดทำแบบคำขอขึ้นทะเบียน กทบ.2 จากอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ
- ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน สาขาสุรนารี ตามที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด
- เปิดบัญชีกับธนาคารออมสิน

เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว จะแจ้งทางกองทุนหมู่บ้านและทำหลักฐานการรับเงินจัดสรรกับทางธนาคารออมสิน สาขาที่กองทุนเปิดบัญชีไว้ โดยมีเอกสารดังต่อไปนี้

- สมุดบัญชีเงินฝากของกองทุน
- มติที่ประชุมซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้มีอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับธนาคาร ไปแสดงต่อธนาคาร และมติดังกล่าวต้องให้ประธานกรรมการของกองทุนลงนามกำกับและรับรองสำเนาครบทุกหน้า
- บัตรประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน

3) คณะกรรมการหมู่บ้าน มีกระบวนการคัดเลือกเป็นไปตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยเตรียมคณะกรรมการกองทุนระดับหมู่บ้าน ดังนี้

- จัดเวทีชาวบ้าน เชิญทุกคนมาช่วยกันร่างระเบียบ
  - ที่ประชุมสมาชิกตกลงหลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
  - คัดเลือกคณะกรรมการกองทุน ตามขั้นตอนที่สมาชิกเห็นชอบและลงมติ
  - เสนอรายชื่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะอนุกรรมการฯ ที่ได้รับมอบหมาย
- 4) ผู้สมัครขอผู้

ผู้ผู้ต้องจัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน โดยจะต้องแสดงให้เห็นชัดแจ้งว่า จะนำเงินกู้ไปลงทุนซื้ออะไรบ้าง เป็นเงินเท่าไร เพื่อจะได้ทราบว่าจำนวนเงินที่ขอกู้กับโครงการที่จะนำเงินไปลงทุน มีความเหมาะสมหรือไม่ เช่น ขอกู้ 20,000 บาท จะไปเปิดร้านขายข้าวแกงใช้เงินลงทุนในการตกแต่งร้าน ค่าโต๊ะ ค่าเก้าอี้ พัดลม เตารีด ถ้วยชาม หม้อหุงข้าวไฟฟ้า หม้อแกง รวมกัน 9,000 บาท ค่าหมูนเวียนซื้ออาหารเม็ดวันละ 1,000 บาท รวม 10,000 บาท อย่างนี้ก็ควรขอกู้เท่าที่จำเป็น การกู้เกินความจำเป็นก่อให้เกิดภาระหนี้ที่ต้องผ่อนส่งเพิ่มขึ้น

5) การกำหนดระยะเวลาคืนเงินกู้

เป็นไปตามเงินสดคงเหลือจากการทำธุรกิจ หรือตามระยะเวลาที่จะได้เงินเข้ามาตามผลผลิต แต่ต้องไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญา หมายความว่า การกำหนดระยะเวลาคืนเงินกู้จะต้องพิจารณาตามความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ เช่น ถ้ากู้ไปลงทุนปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ต้องพิจารณาว่า ผู้กู้จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เมื่อไหร่ และเป็นจำนวนเท่าไร และจำนวนเงินที่ผู้กู้มาชำระคืน ทางคณะกรรมการก็จัดทำบัญชีของแต่ละรายการของผู้กู้

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

การประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A ได้แก่

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุนพบว่า การขอกู้ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างและเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย อุตสาหกรรม หรือธุรกิจขนาดเล็กในครัวเรือน เพื่อการฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน

พิจารณาถึงผู้กู้จะมีรายได้มาชำระหนี้กองทุน เช่น ถ้าหากการกู้ยืมไม่ใช่การกู้ยืมตามคำกล่าวข้างต้น แต่เป็นการกู้ยืมไปอุปโภคบริโภค เช่น ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ ซื้อโทรศัพท์มือถือ จัดงานบวชลูก ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่จะนำมาชำระหนี้คือ จึงไม่อยู่ในวัตถุประสงค์และการพิจารณาถึงวงเงินกู้รายละไม่เกิน 20,000 บาท พร้อมกับการดูแลลูกค้าประกันถึง 2 คน

2) กระบวนการจัดทำบัญชีของกองทุน พบว่างานบัญชีเป็นงานที่ละเอียดถี่ถ้วนเนื่องจากมีเอกสารหลายชุดที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่ต้องจัดทำและส่งทุก ๆ เดือน ทางคณะกรรมการได้มอบหมายงานให้ทางเลขานุการเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ทางเลขานุการและคณะกรรมการขาดความเข้าใจในงานระบบบัญชีที่เป็นระบบ ระเบียบ จึงยกหน้าที่ให้ทางประธานกองทุนเป็นผู้จัดทำ ผลสรุป ประธานกองทุนจัดทำบัญชีตามแบบที่ตนเข้าใจและจัดทำแบบง่าย แต่อ่านแล้วเข้าใจ แต่ไม่ถูกหลักการทำบัญชี

3) แนะนำวิธีทำธุรกิจ

การส่งเสริมและแนะนำผู้กู้เลือกที่จะทำธุรกิจอะไรดีนั้น ควรจะให้ชาวบ้านสำรวจตนเองว่ามีความเหมาะสมกับงานอะไร อาจใช้เหตุผลวิเคราะห์ และพิจารณาต่อไปนี้

- ทำในสิ่งที่ท่านชอบ ท่านจะทำงานอย่างมีความสุขจะทุ่มเททุกอย่างให้กับงาน
- สนองต่อความต้องการของลูกค้า โดยเห็นว่าสิ่งใดเป็นความต้องการของลูกค้า

รับหามาสนองตอบความต้องการ

- เลือกลงทุนธุรกิจที่เกี่ยวกับวงจรของธุรกิจ จังหวะเวลาเป็นสิ่งสำคัญมาก สำหรับธุรกิจ สินค้าบางชนิดใช้เวลาน้อย ตลาดก็รู้จักยอมรับ แต่สินค้าบางอย่างใช้เวลานาน ตลาดจึงจะรู้จักและยอมรับ

- เลือกธุรกิจต่อยอดของเดิม ค้นคว้าดูธุรกิจที่คนทำทั่วไปทำอยู่ก่อนแล้ว แต่พบว่ายังมีข้อบกพร่อง หรือมีวิธีการบางอย่างจะทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นดีขึ้น น่าสนใจ สวยงามมากขึ้น โดยนำผลิตภัณฑ์เดิมไปพัฒนาปรับปรุงต่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี เช่น ทำกล่องหรือภาชนะบรรจุ ทำให้สินค้าเดิมนั้นดูดีขึ้น ท่านก็จะได้ธุรกิจใหม่อย่างหนึ่งโดยไม่ต้องลงทุนสูงและเป็นการประหยัดเวลา

- การรับช่วงการผลิต คนที่จะลงทุนทุกอย่างย่อมเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า ต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งอื่นช่วยผลิต เนื่องจากตนเองไม่มีความชำนาญเท่ากับผู้ที่เคยทำอยู่ หรืออาจทำได้แต่ต้นทุนสูงกว่า เช่น การผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป สามารถเลือกตัดเย็บผ้าส่วนใดก็ได้ตามที่ถนัด อาจจจะรับจ้างตัดรีดคุม รับเย็บปกเสื้อ ใส่ซิปกางเกง เป็นต้น

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรงพบว่า ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านตะกาทอง (30 กรกฎาคม 2545) จำนวนผู้ได้กู้ 68 ราย โดยนำเงินไปดำเนินการประกอบอาชีพหรือทำกิจกรรม ดังนี้.

- การผลิตทางการเกษตร

ปลูกพืช คือ ถั่วลิสง, ถั่วเขียว, ปลูกข้าว, มันสำปะหลัง จำนวน 24 ราย = 344,000 บาท

เลี้ยงสัตว์ คือ ไก่, เป็ด, สุกร, ปลา, โค จำนวน 9 ราย = 167,000 บาท

- ค้าขาย คือ อาหาร, เครื่องดื่ม, ของชำ, เสื้อผ้า จำนวน 28 ราย = 380,000 บาท

- การบริการ

ช่างซ่อม คือ ซ่อมรถยนต์ จำนวน 3 ราย = 60,000 บาท

อื่นๆ คือ อุปกรณ์สำนักงาน, เครื่องขยาย จำนวน 2 ราย = 27,000 บาท

- อุตสาหกรรมในครอบครัว คือ เย็บจักร, ทำมิด จำนวน 2 ราย = 30,000 บาท

รวม 68 ราย 1,008,000 บาท

2) ผลกระทบโดยตรง พบว่า ไปจำนวนผู้กู้มีรายหนึ่งที่จิตใจหนีหนี้เงินกองทุน คือ นายศิริมงคล สวนดี อาชีพรับจ้างทั่วไป ได้กู้เงินจากกองทุน เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2545 เป็นเงิน 10,000 บาท โดยจะส่งเงินคืนพร้อมดอกเบี้ยเป็นราย 2 งวด คือเดือน กรกฎาคม และธันวาคม พบว่าไม่เจอตัว และทางคณะกรรมการติดตามกับญาติพี่น้องก็ไม่พบ จึงต้องใช้กฎหมายทางสัญญา บังคับเอาเงินคืนกับผู้ค้ำประกัน 2 คน

3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า สมาชิกกองทุนรายอื่นได้ถือกรรมของนายศิริมงคล เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ผู้รับผิดชอบแทน คือ ผู้ค้าประกัน 2 คน เกิดอคติกับนายศิริมงคล และเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากชุมชนว่า ไม่ควรไว้ใจใครง่าย ๆ มิฉะนั้นจะเดือดร้อน ซึ่งเกิดการแตกแยกระหว่างครอบครัวนายศิริมงคลกับชาวบ้าน ส่งผลทำให้ชุมชนของตะเภาทองหุดชะงักในการที่จะเซ็นสัญญาค้ำประกันของกันและกันในกลุ่มสมาชิกกองทุน

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า ปัญหาของประเทศไทยยังคงหนีไม่พ้น ปัญญาเรื่องความเป็นอยู่ เรื่องปากท้องของประชาชน ซึ่งทางภาครัฐพยายามจะแก้ปัญหาโดยตลอด จึงเห็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 9 คณะรัฐมนตรีมีมติจัดสรรงบประมาณ เพื่อดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้ทยอยจัดสรรเงินอุดหนุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จึงเป็นผลพวงมากลายเป็นเงินกองทุนหมู่บ้านตะเภาทองในปัจจุบัน

1) ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้ดูแลราย

สมาชิกผู้ดูแลรายเลือกดำเนินงานที่ตนถนัดและมีความชำนาญ เช่น กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าว และปลูกถั่วลิสง ถั่วเขียว ผู้ดูแลรายจะทำการทั้ง 3 อย่าง ใน 1 รอบปี คือ ฤดูทำนาจะปลูกข้าว พอเสร็จสิ้นจากการเก็บเกี่ยวข้าว จะปลูกพืชตระกูลถั่ว ได้แก่ ถั่วลิสง ถั่วเขียว เพราะเป็นพืชคลุมดิน สร้างแร่ธาตุให้แก่ ท้องนา (แปลงข้าว) และไร่แปลงข้าวดังที่นำมาปลูกพืชตระกูลถั่ว

ประสิทธิภาพของผู้ดูแลรายไม่ต่ำกว่า 8 ปี และที่ดินทำกินทางการเกษตรเป็นมรดกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของผู้ดูแลราย

จุดด้อยของการดำเนินงาน คือ ฤดูที่ถั่วมีศัตรูพืช ผู้ดูแลรายจะฆ่าฆ่าแมลง ซึ่งมีสารพิษบางครั้งถั่วจะตายยกกอ ตั้งแต่รากถึงลำต้นจนลุกลามไปทุกๆ แปลง ชาวบ้านไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงเสียผลผลิตไปเป็นจำนวนมาก

2) การทำการเกษตรวิถี

การปฏิบัติกิจกรรมทางธุรกิจที่ดีควรมีการวางแผนและเตรียมการ เช่น กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ลงทุนเลี้ยงไก่ในสวนผัก ทำโรงเรือนเหมาะสมและจัดระบบบำบัดของเสียที่ดีเลือกสรรหัวอาหารที่ได้คุณค่าทางอาหาร ทำให้ผลผลิตที่ได้ คือไข่ไก่ มีขนาดใหญ่ ตลาดต้องการขายได้ราคาดี กิจกรรมขยายต่อไปอีก

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B

1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงิน จากคำกล่าวข้างต้นได้อธิบายถึงจำนวนให้กู้แต่ละรายไม่เกิน 20,000 บาท และผู้กู้เลือกดำเนินกิจกรรมตามที่ตนถนัด

ยกตัวอย่างเช่น ผู้กู้ยืมเงินลงทุนเลี้ยงสุกร จำนวน 8 ตัว จัดซื้อทำวัสดุโรงเรือน พร้อมทั้งหัวอาหาร วัคซีนป้องกันโรค มีบัญชีรายจ่ายจากเงินกู้

จำนวนเงินที่ลงทุน :

ซื้อพันธุ์สัตว์ 7,000 บาท

โรงเรือน 2,000 บาท

อุปกรณ์ต่างๆ 1,000 บาท

ดังนั้น เงินที่ผู้กู้ควรจะได้ 10,000 บาท

ภายในระยะเวลา 1 ปี จะเลี้ยงสุกร 3 ชุด (เลี้ยงลูกสุกรตั้งแต่เล็กจะได้ราคาดี) คาดว่ารายรับประมาณ 20,000 บาท ต่อปี ประสบการณ์การเลี้ยงสุกรเดิมทำร่วมกับญาติ เพราะไม่มีเงินทุนและตอนนี้มีเงินกองทุนให้กู้ยืมจึงทำกิจการเอง ตามประสบการณ์ที่เคยทำมา

2) สถานที่ และวัตถุดิบ

การเลี้ยงสุกรต้องอาศัยพื้นที่ที่โปร่ง ไม่อยู่ติดกับชุมชนมากนัก เช่น ในสวนผักหลังบ้าน, แปลงข้าวที่ห่างจากบ้าน จึงจะเหมาะสมและสุกรจะไม่ถูกรังเกียจจากเพื่อนบ้าน

ปัจจุบันพบภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ผักต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ สามารถนำมาเป็นอาหารของสุกรได้ คือ หยวกกล้วย ปลายข้าว ผักขม สับละเอียด ผสมให้เข้ากัน ต้มน้ำเดือด ผสมกับอาหาร (หัวอาหารปกติ) แต่ปริมาณลดลง วิธีนี้ได้ผลดี สุกรไม่ท้องอืด กลับอ้วนขึ้น และประหยัดค่าใช้จ่าย

นอกจากจะมีความรู้ทางการเลี้ยง จะต้องมีความรู้เทคนิคการประหยัดค่าใช้จ่าย และไม่ส่งผลเสียใดๆ อย่างภูมิปัญญาชาวบ้าน นำผักพืชพื้นบ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการหน่วยระบบ B

1) ทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้กู้แต่ละราย

กระบวนการจัดทำกิจการธุรกิจของผู้กู้ ได้มีการแนะนำส่งเสริมจากสมาชิกในครอบครัวโดยสร้างความอบอุ่นแก่ครอบครัว เช่น ครอบครัว นายบุญเลิศ แสดใหม่ ปลุกถั่วลิสง หลังฤดูทำนาทางภรรยา คือ นางติ่ม แสดใหม่ ส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลืองาน ช่วยกันดูแลผลผลิต และปลูกฝังลูกๆ ให้เป็นแบบอย่าง สั่งสอนถึงการดำเนินกิจการของครอบครัว ทำโดยสุจริต ประกอบกับการสนใจเข้าร่วมประชุมกับทางคณะกรรมการระดับอำเภอ ซึ่งแจ้งการปลูกพืชที่ถูกวิธี และไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (การใช้ปุ๋ย การใช้ยาปราบศัตรูพืช)

ส่วนกระบวนการที่จะทำกิจการเป็นจุดค้อย เช่น ตัวอย่างผู้กู้ ดำเนินกิจการเดิม เป็นนายควมรับว่าความที่วราชอาณาจักร ดำเนินการลงทุนซื้ออุปกรณ์สำนักงาน 20,000 บาท ตามเงินที่ได้กู้มา การว่าความเป็นงานที่ไม่แน่นอน ไม่สามารถระบุถึงรายได้แน่นอน จึงมองว่า เป็นการดำเนินกิจการที่เสี่ยงต่อการเป็นหนี้เงินกองทุน

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B

ผลผลิตของสมาชิกผู้กู้จะเป็นในรูปของตัวเงินและผลผลิตทางเกษตร ได้แก่ ข้าวเปลือก ถั่วลิสง ถั่วเขียว มันสำปะหลัง หรือผลผลิตทางการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไข่ไก่ ไข่เป็ด ปลา ลูกสุกร ลูกโค

1) ผลโดยตรง จะเห็นชัดเจนที่สุด คือ ตัวเงิน เพราะผู้กู้จะขายสินค้าดังกล่าว จะรับเป็นตัวเงินเพราะมีความคล่องตัวต่อการใช้ชำระหนี้

ผลโดยตรงพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกได้ผลผลิตไว้ขาย และไว้บริโภคเอง ผลผลิตปลูกข้าว 1 ไร่ ได้ข้าว 7 กระสอบ ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวตั้งแต่ 3 ไร่ขึ้นไป ผลผลิตที่ได้นำไปขายแล้วนำเงินมาชำระหนี้เงินกองทุน

2) ผลกระทบโดยตรง ปรากฏบางรายที่กู้ขาดทุน ปลูกข้าว ขาดทุนจากภัยธรรมชาติ ฝนแล้งทิ้งช่วงนานต้นข้าวตายไม่มีผลผลิตที่จะเก็บเกี่ยว ทำให้ไม่มีเงินมาชำระกองทุน และบางรายท้อแท้ไม่ดำเนินกิจการต่อไปอีก

จากภาวะการขาดทุนผู้กู้จึงไปกู้ยืมเงินนอกระบบ ที่มีอัตราดอกเบี้ยแพงมาชำระเงินกองทุน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อครอบครัวที่ต้องนำหลักทรัพย์ โฉนดที่ดิน ใบคำประกัน จำนองกับนายทุน

3) ผลกระทบโดยอ้อม เมื่อชาวบ้านเห็นถึงผลกระทบต่อผู้กู้ที่ขาดทุน จึงไม่กล้าจะลงทุนในกิจการ เพราะกลัวจะเป็นหนี้สิน ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรขาดแคลนต้องไปซื้อผลผลิตจากแหล่งอื่น มีราคาแพงขึ้น

3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้ สรุปได้ดังนี้

อาชีพทางการเกษตร

- ทำนา
- ปลูกมันสำปะหลัง
- ปลูกถั่วลิสง, ถั่วเขียว

เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่พันธุ์ไข่ เป็ดไทย สุกร ปลา ลูก โค

อุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ ทำมิด, เย็บจักรอุตสาหกรรม

การบริการ คือ ซ่อมรถยนต์

ค้าขาย คือ ขายอาหาร, เครื่องดื่ม, ของชำ, เสื้อผ้าสำเร็จรูป

3.1 อาชีพทำนา ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ พันธุ์ข้าว มีน้ำตลอดปี

กระบวนการที่ดีได้แก่ การจัดเตรียมแปลงนาข้าว ไถ คราด ดินมีความอุดมสมบูรณ์ดี ไม่เผาหญ้าแห้ง ฟางข้าวในแปลงนา ใส่ปุ๋ยเหมาะสมร่วมกับมีน้ำต้นข้าวไม่ตาย ผลผลิตนา 1 ไร่ จะได้ข้าวเปลือก 7 กระสอบ ถือได้ว่าได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

3.2 อาชีพปลูกมันสำปะหลัง ปัจจัยนำเข้าที่ดี พันธุ์มันสำปะหลัง ดินค้ำร่วมชุย น้ำตลอดปี กระบวนการที่ดี ได้แก่ จัดเตรียมไร่ ไถคราด คนงานในการลงพันธุ์มันสำปะหลัง ผลผลิตที่ดีต้องมีความชื้นไม่เกิน 7% จึงขายได้ราคาดี ราคาขาย ณ ไร่มันสำปะหลัง ผู้ซื้อมารับซื้อเอง 1 ตัน = 7,000 บาท โดยเฉลี่ย 1 ไร่ จะได้ผลผลิต 1 ตัน

3.3 อาชีพปลูกถั่วลิสง, ถั่วเขียว ปัจจัยนำเข้าที่ดี พันธุ์ถั่วลิสงชนิดตากแห้ง น้ำตลอดระยะเวลา 3 เดือน ดินค้ำร่วมชุย กระบวนการที่ดี ได้จัดเตรียมแปลงหลังนาฤดูการทำนาเสร็จสิ้น ไถคราด ผลผลิตที่ดีมีขนาดของเมล็ดโตเต็มที่ เต็มฝัก ถั่วลิสงขาย ณ แปลงถั่ว ราคา กิโลกรัมละ 12-15 บาท ผลผลิต 1 ไร่ จะได้ผลผลิต 450 กิโลกรัม

3.4 อาชีพเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ เป็ดไทย ปัจจัยนำเข้าที่ดี พันธุ์ไก่ พันธุ์เป็ด หัวอาหารมีคุณภาพ กระบวนการที่ดี จัดทำโรงเรือนถูกสุขลักษณะปราศจากโรคติดต่อ และสิ่งรบกวนภายนอก เช่น สุนัข ฝูง ผลผลิตมีปริมาณ ทุกๆ วัน ไก่ เป็ด จะไข่วันละ 1 ฟอง โดยปกติ คุณภาพ ฟองที่มีขนาดใหญ่จะขายได้ราคาดี

3.5 อาชีพเลี้ยงสุกร ปัจจัยนำเข้าที่ดี พันธุ์สุกร หัวอาหาร อาหารเสริม กระบวนการที่ดี จัดทำโรงเรือนถูกสุขาภิบาลตามคำแนะนำจากปศุสัตว์อำเภอ มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคเท้าเปื่อยหรือโรคติดต่อของสัตว์ ผลผลิตมีปริมาณโตเต็มที่ 100 กิโลกรัม โดยเฉลี่ย กิโลกรัมละ 40-45 บาท ภายในระยะเวลา 5 เดือน ผู้ที่จะได้กำไร 1 ตัว ประมาณ 500 บาท ภายในระยะเวลา 1 ปี จะมีการเลี้ยง 2 รุ่น ด้วยกัน

3.6 อาชีพเลี้ยงปลาดุก ปัจจัยนำเข้าที่ดี พันธุ์ปลาดุก หัวอาหาร กระบวนการที่ดี จัดทำบ่อเลี้ยงขนาดพอเหมาะกับจำนวนของปลาดุก มีการถ่ายเทของน้ำและอากาศผลผลิต เป็นผล ประมาณ 3-4 เดือน ราคาขาย กิโลกรัมละ 35 บาท ภายใน 1 ปี สามารถเลี้ยงปลาดุกได้ 3 รุ่น

3.7 อาชีพเลี้ยงโค ปังจ้ยนำเข้าที่ตี พันธุ์โค หล้าสดตลอดปี เกือบแรม กระบวนการที่ดี จัดนาห้องทุ่งที่มีหญ้าสดพร้อมกับแหล่งน้ำ และนำโคไปเลี้ยง ผลผลิตถ้าเป็นโคตัวเมียจะตั้งท้องให้ผลผลิต 1 ปี ผลผลิตที่ได้คือ ลูกโค ซึ่งจะเพิ่มราคาของโคขึ้นมาก โคตัวผู้มีราคาสูงกว่าโคตัวเมีย ถึง 5,000-8,000 บาท

3.8 อาชีพทำมิด/ตีมิด ได้แก่ มิดทางการเกษตร มิดใช้ในครัวเรือน ปังจ้ยนำเข้าที่ตี เหล็กกล้า ช่างผู้มีฝีมือชำนาญ กระบวนการจัดการที่ดี ได้แก่ ความฝึกฝนทางด้านตีมิด อุปกรณ์ต่างๆ ครบ และเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ผลผลิต โดยเฉลี่ย 1 วัน จะตีมิดตามความต้องการของลูกค้า 2-3 ชิ้น ราคาชิ้นละ 80-120 บาท คุณภาพมีความทนทานกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เพราะมุ่งหวังกำไรมาก

เทคนิคการตีมิด ต้องอาศัยประสบการณ์มาก ต้องเป็นคนที่ใจเย็น ละเอียดต่องานและที่สำคัญ งานทุกชิ้นต้องผ่านการทดสอบก่อนจำหน่ายทุกครั้ง

3.9 อาชีพเย็บจักร ปังจ้ยนำเข้าที่ตี วัสดุดิบทางการตัดเย็บ เนื้อผ้า ชิ้นส่วนประกอบของเสื้อผ้า กระบวนการที่ดี จักรอุตสาหกรรมมีคุณภาพเหมาะสมกับงาน จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือครบครัน ได้จัดเตรียมแผนการตลาด มีนายทุนส่งชิ้นส่วนเสื้อผ้าสำเร็จรูป มายังผู้เย็บจักร และคิดในปริมาณที่ผู้เย็บประกอบทำได้เป็นจำนวนครั้งๆ ละ 250-300 บาท คุณภาพต้องผ่านผู้ตรวจสอบของโรงงาน ถ้ามีประสบการณ์จะได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอีก

3.10 อาชีพบริการซ่อมรถยนต์ ปังจ้ยนำเข้าที่ตี อุปกรณ์ เครื่องมือ อะไหล่รถยนต์ ครบ มีความเชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชน กระบวนการที่ดี จัดเตรียมโรงเรือน สถานที่เป็นอู่ซ่อมรถยนต์ ที่มั่นคง สะดวกแก่การมาใช้บริการ มีคนงานคอยบริการครบทุกแผนก เช่น แผนกเครื่องยนต์ แผนกปะผู่ ทำสี ผลผลิต โดยเฉลี่ย 1 เดือน จะรับบริการได้ 8,000-15,000 บาท คุณภาพขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน ถ้าลูกค้าต้องการอะไหล่ของแท้ และไม่รับให้เวลาช่างซ่อมระยะหนึ่ง ผลงานออกมามีคุณภาพ

3.11 อาชีพค้าขาย (ขายอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องอุปโภคบริโภค เสื้อผ้าสำเร็จรูป) ปังจ้ยนำเข้าที่ตี เป็นวัตถุดิบของสินค้าขึ้นอยู่กับยี่ห้อของสินค้านั้นๆ เช่น เครื่องดื่ม ชาวบ้านจะมีกำลังซื้อในราคาต่ำ จะนำสินค้าที่มีราคาแพงจะขายไม่ได้ กระบวนการที่ดี ได้จัดเตรียมสถานที่ (ร้านค้า) และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ไว้คอยรับบริการ ยอดขายประมาณวันละ 250-500 บาท

เทคนิคการบริหารงานจะไม่ปล่อยเครดิตให้ลูกค้า เพราะการเก็บหนี้จะมีปัญหา

4. ผลอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ

4.1 ผลที่เกิดจากในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โดยการประชุมกลุ่มสมาชิกกองทุน สร้างชุมชนให้เข้มแข็งมีการรับรู้ข่าวสารความเป็นไปของกองทุนว่าในขณะนั้นสภาวะการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอย่างอดเงินคงเหลือ จำนวนผู้กู้ ยอดค้างชำระ ทางประธาน

กองทุนได้ประชาสัมพันธ์แก่สมาชิกกองทุน ส่งผลให้มีผู้กู้หนี้ เพียง 1 ราย จากผู้กู้ 68 ราย มีเพียง 1 ราย ที่มีปัญหา

ถือว่า การจัดการบริหารงานกองทุนเข้มแข็ง ประกอบกับสมาชิกผู้กู้มีความมุ่งมั่น ประกอบอาชีพสุจริตมีคุณธรรมและซื่อสัตย์

4.2 ผลที่เกิดจากมีโครงการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ซื่อสัตย์ ยกย่องคนทำความดี ตลอดจนช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ส่วนเรื่องการศึกษาของคนในหมู่บ้าน อาจจะลดลงจากเดิม เพราะช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา (พฤษภาคม-มิถุนายน) ชาวบ้านมีภาระการเตรียมนาข้าว และสมาชิกกองทุนสามารถเลี้ยงชีพได้ เพราะส่วนหนึ่งได้เงินสนับสนุน (กู้เงินกองทุน) และทำให้ชุมชนอบอุ่น รักใคร่ปรองดอง

การรวมตัวของสมาชิก ยังคงอยู่ที่ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มฌาปนกิจศพ เงินฝากสะสม กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มนุ้ยเกษตร

ผลประโยชน์จากเงินกองทุน ได้นำมาจัดสรรช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

4.3 ผลที่เกิดจากการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงของหน่วยงานราชการ พบว่า ชาวบ้านเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ ชาวบ้านไม่แน่ใจ และหวาดผวาว่าตนเองจะต้องตกเป็นลูกหนี้เหมือนกับการเป็นหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส) และส่วนหนึ่งเป็นหนี้สินทางด้านเงินนอกระบบก็มากพอแล้ว ไม่มีกำลังจะผ่อนชำระ แล้วรัฐบาลยังสนับสนุนให้ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มอีก ระยะเวลาการชำระคืนภายใน 1 ปี ทำให้ชาวบ้านไม่มาสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงยังส่งผลเสียต่อเนื่องมายังคณะกรรมการกองทุนว่า กรคัดเลือกคณะกรรมการยังคงยึดหลักเดิมๆ คือให้นำชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ทำให้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการสรรหาคณะกรรมการกองทุนที่แท้จริง

ดังนั้น ทางผู้เกี่ยวข้องต้องยอมรับและเข้าใจว่า นโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่เร่งด่วน และใหม่มากต่อคณะกรรมการ จึงควรพยายามศึกษาจากเอกสาร และสื่อต่างๆ

5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

5.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทั้ง 5 ข้อ พบว่า

5.1.1 การเกิดกองทุน ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นตามนโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้รับประสาน

งานกับคณะกรรมการระดับอำเภอ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และนำมาซึ่งประโยชน์ของประชาชน และได้นำปรัชญาของกองทุน มาควบคู่กับการประชาสัมพันธ์ คือ

- เสริมสร้างสำนักความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- ชุมชนเป็นผู้กำหนดและจัดการหมู่บ้าน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน
- เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน นำมาซึ่งความสงบสุข
- เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

5.1.2 ระบบบริหารกองทุน เมื่อทางคณะกรรมการอนุมัติเงินกู้แล้ว ได้มีการตรวจสอบการใช้เงินกู้ เพื่อควบคุมสมาชิกกองทุนไม่ให้นำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ทางคณะกรรมการกำหนดรูปแบบ วิธีการบริหารจัดการโดยแบ่งหน้าที่ให้กรรมการทุกๆ คน ได้แก่ งานทางด้านบัญชี สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร ผู้รับผิดชอบ คือ รองประธาน และเลขานุการ หน้าที่การติดตามเร่งรัด หนี้เงินกู้ คือ เภรัญญิก และผู้ช่วยและงานประสานการติดต่อต่างๆ ทางประธานกองทุนควบคุมดูแลกำกับอีกครั้ง

พบว่า การบริหารจัดการกองทุนตะเกาทอง อยู่ในเกณฑ์ที่พอใช้ เพราะมีประธานกองทุนที่เสียสละเวลา และทุ่มเทให้กับงานที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบกพร่อง

5.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง ได้เดินตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ยึดพื้นที่ทางการเกษตรเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีกระบวนการคิดที่รวมกลุ่ม รวมตัวกัน ให้เกิดรากฐานที่เข้มแข็งของชุมชน โดยทั่วไปทุกคนจะมีความสามารถของแต่ละคนไม่เหมือนกัน มีทั้งจุดเด่นจุดด้อยได้มีการใช้ทุนของเงินกองทุนมาพัฒนาอาชีพของตน ตลอดจนมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างรอบคอบ ระมัดระวังและมีประสิทธิภาพ สร้างเศรษฐกิจพออยู่พอกิน

ตัวอย่างเช่น ตัวแทนผู้เลี้ยงปลา : นายเจือ ฑูโคกกรวด ได้เลี้ยงปลาคูจำนวน 2,000 ตัว ใช้วิธีผสมผสานแบบชาวบ้าน คือจะเลี้ยงไก่ซึ่งมูลของไก่เป็นอาหารของปลาได้ และไม่ทำบายความสมดุลย์ของน้ำ และเสนอแนะว่าสถานที่ที่เป็นบ่อเลี้ยงปลา ควรปลูกต้นไม้ประเภทยืนต้น ผลกินได้ เช่น มะพร้าว กล้าย อ้อย ชมพู่ ขนุน ฝรั่ง เพื่อความร่มรื่นของชั้นบรรยากาศ ไม่ทำให้อากาศร้อนอบอ้าว

5.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

ปัจจุบันมีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจชนบท และหน่วยงานราชการที่ผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและฐานะทางเศรษฐกิจตามลำดับ ภายใต้ความมีเหตุผลเกื้อกูลกัน ควบคู่กับการพัฒนาสนับสนุน กระบวนการ

ชุมชนและประชาสังคม ในการสร้างความเป็นธรรมแก่คนทุกระดับในสังคม โดยเฉพาะผู้ยากจน และผู้ด้อยโอกาส

การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน พบว่า ได้มีการรู้จักออมและปลูกพืชผักและเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ไร่กินเอง ถ้ามีผลผลิตมากจึงแบ่งขายกันในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างเหมาะสม เพื่อที่ดินทำกินของชาวบ้าน ไม่ต้องเช่า ไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่ส่งเสริมกิจกรรมทางการเกษตร ลดรายจ่ายพัฒนาอาชีพ

5.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาส่วนรวมต้องพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันต้องอาศัยความร่วมมือทุกส่วนของสังคม นำมาซึ่งความสงบ สะดวก สะอาดปลอดภัย และมีระเบียบวินัย มีเศรษฐกิจรากฐานที่เข้มแข็ง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

ศักยภาพและความเข้มแข็งสามารถสรุปจากปัจจัยดังนี้ สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ซื่อสัตย์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกับชุมชน ยกย่องคนทำความดี ชาวบ้านมีความคิดที่จะหาความรู้เพิ่มเติมจากโรงเรียนใกล้บ้าน มีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่กันในครอบครัว

ชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน จัดทำกิจกรรมร่วมกัน ร่วมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ซึ่งมีการประชุมเสวนา ณ ศาลากลางหมู่บ้าน

การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้เห็นถึงความสำคัญต่อการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมให้คนพิการได้เรียนหนังสือ พัฒนาฝีมือ อาชีพ และชาวบ้านยอมรับว่า ผู้นำชุมชนมีคุณธรรม ยุติธรรม มีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยทำแผนงานตามระเบียบวิธีปฏิบัติที่คิดจากสมาชิกในชุมชน

5.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

5.2.1 ปัจจัยดังกล่าวตาม 5.1.1 - 5.1.5 มีปัจจัยด้านบวกที่ส่งเสริมการบรรลุวัตถุประสงค์

1. ปัจจัยด้านบวกต่อการเกิดกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง

มีเจ้าหน้าที่ คณะอนุกรรมการของราชการร่วมมือกับทางผู้นำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพราะบุคคลเหล่านี้มีความน่าเชื่อถือ และนำชุมชนไปในทิศทางที่ดีงาม

2. ปัจจัยด้านบวกต่อระบบบริหารกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง

ประธานกองทุนเข้มแข็ง คณะกรรมการมีจิตสำนึกทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์แก่หมู่บ้าน และได้มีการศึกษาถึงนโยบาย การจัดการบริหารงานกองทุนร่วมกับหน่วยงานระดับอำเภอ เข้าประชุมชี้แจงต่อข้อสงสัยกับปัญหากองทุนอย่างเป็นประจำ

3. ปัจจัยด้านบวกต่อการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

วิถีทางความคิดว่าตนเองจะใช้ชีวิตอย่างไรให้รอดพ้นจากความยากจน และการไม่เป็นหนี้ จึงมีจิตสำนึกถึงการพึ่งพาตนเองก่อนที่จะให้คนอื่นช่วยเหลือ และมีแบบอย่างในสังคมที่ดี เช่น ลูกหลานเห็นบรรพบุรุษ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ไร่บริโภคนึ่ง จึงเกิดการเป็นแบบอย่าง

4. ปัจจัยด้านบวกต่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

เป็นผลพวงมาจากวิถีทางความคิด การพึ่งพาตนเอง เมื่อชาวบ้านได้รับการยอมรับทางสังคมว่า เป็นแบบอย่างของการพึ่งพาตนเองตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีความมุ่งมั่นมาจนต่อไป และสร้างธุรกิจแบบในครอบครัวโดยไม่ต้องไปซื้อหาอาหารจากนายทุนหรือบุคคลภายนอก จะส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจของคนในชุมชนกันเองที่ราคาไม่แพง ประหยัดค่าใช้จ่ายของชุมชน

5. ปัจจัยด้านบวกต่อการมีศักยภาพและความเข้มแข็ง

เมื่อชุมชนใดๆ มีการพึ่งพาตนเอง สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ จะทำให้ชุมชนนั้นมีศักยภาพ และความเข้มแข็ง จึงต้องอาศัยปัจจัยทั้งภายในชุมชน คือ ชาวบ้าน และปัจจัยภายนอก คือ สภาวะทางเศรษฐกิจของสังคมในประเทศ

ดังนั้น ศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชน จะส่งผลต่อพัฒนาประเทศตามแผนงานพัฒนาโครงสร้างการพัฒนาชนบทและสังคมเมืองสู่ความสมดุล และยั่งยืน

5.2.2 ปัจจัยด้านลบที่ขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

1. ปัจจัยด้านลบต่อการเกิดกองทุนหมู่บ้านตะเกาทอง

สมาชิกในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ทำให้เกิดกองทุนไม่ได้ ถ้าหากเจ้าหน้าที่ของรัฐขัดแย้งกับทางชุมชน ผู้นำชุมชนไม่รับผิดชอบเป็นผลต่อการไม่บรรลุวัตถุประสงค์

2. ปัจจัยด้านลบต่อระบบบริหารกองทุนหมู่บ้านตะเกาทอง

ทางคณะกรรมการกองทุนขัดแย้งกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ไม่มีจิตสำนึกร่วมกัน

3. ปัจจัยด้านลบต่อการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

ชาวบ้านมีนิสัยเกียจคร้าน ไม่ประกอบอาชีพ

4. ปัจจัยด้านลบต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

ชาวบ้านเกียจคร้านไม่ทำงาน มุ่งแต่เล่นการพนัน ดื่มสุรา ทำผิดกฎหมาย สร้างปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจ ไม่สามารถมีรายได้มาเลี้ยงชีพ จึงหันมาเล่นหวยใต้ดิน ถักขโมยทรัพย์สินหรือขายยาบ้า ยาเสพติด

5. ปัจจัยด้านลบต่อการศักยภาพและความเข้มแข็ง

เมื่อปัจจัยการพึ่งพาตนเองและการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจอยู่ในทางลบ เป็นเหตุให้ศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนไม่เกิด

5.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้

องค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้จะมุ่งสู่ภาคการเกษตร เพราะเป็นอาชีพส่วนใหญ่ เมื่อเกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญา จึงเกิดผลิตภัณฑ์ขึ้นซึ่งแปรรูปวัตถุดิบมาจากผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน เช่น 1 ผลิตภัณฑ์ของชุมชนเกิดการรวมกลุ่มของแม่บ้าน นำถั่วลิสมาแปรรูปเป็น ถั่วกระจก/ถั่วตัด นำมาจำหน่ายยังเพื่อนบ้าน และเกิดการพัฒนารูปแบบการจัดจำหน่าย ณ ตลาดอบจ. หน้าอำเภอเมือง นครราชสีมา ทุกวันศุกร์ เวลา 09.00 – 14.00 น.

5.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

5.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

ชุมชนได้พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย พึ่งพาตนเองได้ ประชาชนไม่มีหนี้สินต่อนายทุนนอกระบบ และสามารถจัดสรรเงินคอกผลของกองทุนมาบำเพ็ญพัฒนาสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สุขสบายขึ้น อยู่ในสังคมอย่างสงบสุข เพราะว่าสังคมชุมชนไม่มีปัญหาเสียดิต คนในชุมชนได้มีโอกาสศึกษาสูงขึ้น เพราะเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นตามลำดับจากหมู่บ้านไปยังภูมิภาคและระดับประเทศ

5.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น

ชุมชนมีเงินทุนต้องการลงทุนในอาชีพ ผู้นำชุมชนร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประสานกับทางหน่วยงานราชการ ไม่ทอดทิ้งคนยากจน เกษตรกรผู้เป็นหนี้สิน

ฉะนั้น ชุมชนเกิดการสร้างงาน พัฒนาอาชีพ ทำให้เกิดผลผลิต สร้างรายได้ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีเงินไปชำระหนี้ที่ค้างไว้ เกิดความมุ่งมั่นต่ออาชีพการงาน ทำให้ไม่เป็นหนี้สินและการไม่มีหนี้สินใดๆ ทำให้เกิดความสุขสบายใจ ชีวิตความเป็นอยู่ดี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 1.1 เพื่อประเมินสถานการณ์ของการดำเนินงาน การบริหารจัดการ และการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง หมู่ที่ 4 ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- 1.2 เพื่อทราบถึงสถานะการณ์เงินอุดหนุนจัดสรร 1 ล้านบาทของรัฐบาล ที่ได้จัดสรรให้หมู่บ้าน ว่าคณะกรรมการกองทุนมีใครบ้าง มีสมาชิกกองทุนเท่าไร รายชื่อผู้กู้ยืมเงินและกู้ไปทำอะไร
- 1.3 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐกำกับดูแลร่วมกับฝ่ายอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- 1.4 เพื่อทราบศักยภาพของชาวบ้านตะเภาทอง ว่ามีความกระตือรือร้นต่อการรวมกลุ่มการจัดตั้งกองทุน อาจรวมไปถึงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน การพัฒนาอาชีพ การสร้างงานเกิดรายได้ ชาวบ้านมีความกินดีอยู่ดี
- 1.5 เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนไปยังเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดการหมุนเวียนและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

ทั้งนี้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีเป้าหมายการให้เงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน / รายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วนไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านอาชีพและชุมชน

2. วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

- 2.1 ขั้นแรก ผู้วิจัยลงพื้นที่จริงในหมู่บ้าน เดินพบชาวบ้านทุกหลังคาเรือน จำนวน 115 ครัวเรือน ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบรายงานชุดที่ 1 เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ แล้วนำข้อมูลดิบมาแยกออกจัดทำหมวดหมู่ของอาชีพ และการตั้งที่อยู่อาศัย ต่อจากนั้นบันทึกลงในแบบฟอร์มใบรายงานและนำเสนอเป็นระยะ ๆ

- 2.2 เข้าใจและเรียนรู้การเข้าถึงชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของกองทุนหมู่บ้าน ติดตามการทำงานของคณะกรรมการ ทุก ๆ สัปดาห์ต้องสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเกิดกองทุนหมู่บ้าน
- 2.3 เลือกตัวแปร / ตัวชี้วัด ที่จะตัดสินใจต่อการกำหนดตัวแปร
- 2.4 เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์ เช่น การเก็บตัวอย่างข้อมูลของชาวบ้านว่ามีทัศนคติอย่างไรต่อกองทุน 1 ล้านบาท ผู้วิจัยจะเลือกขนาดตัวอย่าง คือ 50% ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

3. ผลการดำเนินการ

นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ต้องอาศัยความร่วมมือทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ทางคณะกรรมการระดับอำเภอ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านและรวมถึงชาวบ้าน

กองทุนหมู่บ้านที่ได้มาจัดสรรให้ทุกหมู่บ้าน เป็นการช่วยเหลือคนยากจนที่จะลงทุนประกอบอาชีพตามที่ตนถนัดและชอบ โดยเงิน 1 ล้านบาทจะต้องมีผู้ติดตามกำกับ โดยมีการคัดเลือกคณะกรรมการตรวจสอบความไปในกองทุน

- 3.1 คณะกรรมการหมู่บ้านมีกระบวนการบริหารงานตามนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 3.2 ระบบบริหารจัดการกองทุนได้มีการจัดหน้าที่ดูแล รับผิดชอบ เช่น การจัดทำบัญชีของกองทุน การประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ
- 3.3 ได้รับการแนะนำส่งเสริมให้ทำธุรกิจ จัดหาตลาด วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีคุณภาพดี นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ สร้างรายได้มากขึ้น
- 3.4 สมาชิกกองทุนมีกำลังต่อการประกอบอาชีพ เพราะถ้าขาดแคลนเงินทุนสามารถทำเรื่องขอกู้ได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าเงินทุนนอกระบบ
- 3.5 กระบวนการจัดทำธุรกิจของผู้กู้ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว สมาชิกในชุมชนและในครอบครัวมีกิจกรรมทำร่วมกัน เช่น การปลูกผักสวนครัวไว้หลังบ้าน ในสวนมีการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เอาไว้บริโภคเอง

อภิปรายผล

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านตะเภาทอง บรรลุทั้ง 5 ข้อ
  - 1.1 การเกิดกองทุน ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ตามนโยบายของรัฐบาล ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้ประสานงานกับทางคณะกรรมการระดับอำเภอในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชน
  - 1.2 ระบบบริหารกองทุน คณะกรรมการกำหนดรูปแบบบริหารจัดการงานในกองทุน โดยแบ่งหน้าที่ให้กรรมการทุก ๆ คน เช่น งานทางด้านบัญชี ประชาสัมพันธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ คณะกรรมการที่เป็นผู้หญิงจะมีความถนัดมากกว่าผู้ชาย พบว่าการบริหารจัดการกองทุนอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถจัดการงานกองทุนได้บรรลุเป้าหมาย
  - 1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง ได้มีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ ความเชี่ยวชาญงานของแต่ละคน แต่ละกลุ่มอาชีพ มีพื้นที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความคิด และเปิดโอกาสแก่ความคิดรุ่นใหม่มาพัฒนา โดยทุกคนจะมีความสามารถไม่เหมือนกัน นำจุดเด่นมาเป็นแบบอย่าง มองจุดด้อยเพื่อแก้ไขปรับปรุง
  - 1.4 การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ชาวบ้านรู้จักออม ใช้เงินอย่างประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อกับค่านิยมสมัยใหม่ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปลูกพืชผล เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเอง เพราะเป็นการประหยัดในระยะยาว ถ้าผลผลิตมีมากนำไปจำหน่ายได้เงินเกิดรายได้

ปัจจุบัน ภาครัฐมีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจชนบทและเมือง ผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สนับสนุนกระบวนการชุมชน / ประชาสังคม สร้างความเป็นธรรมแก่คนทุกระดับในสังคม โดยเฉพาะผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส
  - 1.5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

ศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน มีการเรียนรู้พึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความร่วมมือของชาวบ้าน ทุก ๆ เดือนจะประชุมเสวนาชาวบ้านกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกองทุน นำมาซึ่งความเข้าใจอันดีแก่หมู่บ้าน มีความสงบสุข สะดวกสบายแก่การคมนาคม สะอาดปลอดภัยและมีระเบียบวินัย สมาชิกชุมชนมีความสามัคคีกัน ยกย่องคนทำความดี

ทุกครัวเรือนมีอาชีพทำมาหากิน สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ทำให้ทุกคนมีรายได้ มีการศึกษาหาความรู้ เกิดการพัฒนาในลำดับต่อไปของประเทศ

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำให้เห็นถึงความสำคัญต่อเด็กผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา คนชรา คนพิการส่งเสริมให้ได้เรียนหนังสือ พัฒนาฝีมืออาชีพ ประกอบกับผู้นำชุมชนมีคุณธรรม ยุติธรรม สามารถแก้ปัญหาาร่วมกันได้ในหมู่สมาชิก

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

2.1 ปัจจัยด้านบวก

- 2.1.1 วิธีทางความคิดของแต่ละบุคคล ตระหนักดีว่าจะนำพาชีวิตดำเนินไปอย่างไรให้รอดพ้น จากความยากจนและการไม่มีหนี้ จึงมีจิตสำนึกต่อการพึ่งพาตนเอง มุ่งมานะกับงานที่ตนถนัดและมีแบบอย่างในสังคมที่ดี ยกย่องคนทำความดี
- 2.1.2 การอยู่ร่วมกันทางสังคม มีชาวบ้านถูกยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดี จึงสร้างสรรค์ความร่วมมือกันจัดทำกลุ่มต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน เช่น การรวมกลุ่มของสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อการผลิต
- 2.1.3 การรวมกลุ่มองค์กรของชุมชนมีแนวโน้มจะขยายขึ้น จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น มีกิจกรรมและผลประโยชน์มากขึ้น ส่งผลการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น

2.2 ปัจจัยด้านลบ

- 2.2.1 ชาวบ้านบางกลุ่มมีสภาพการดำเนินชีวิตที่ไม่ค่อยเปิดรับการพัฒนาใหม่ ๆ ไม่เปิดรับความคิดแบบใหม่ ๆ ยึดความคิดแบบเดิม ๆ จนกลายเป็นบุคคลด้อยพัฒนาและล้าหลัง
- 2.2.2 สมาชิกบางรายนำเงินกู้กองทุนไปใช้หนี้เก่าที่มีดอกเบี้ยแพง และไม่ได้นำเงินไปพัฒนางานสร้างรายได้จนกลายเป็นปัญหาการคืนเงินชำระกองทุน
- 2.2.3 ชาวบ้านบางกลุ่มมองภาพพจน์ของคณะกรรมการกองทุน ว่าเห็นแก่พวกพ้อง ช่วยเหลือกันเองในหมู่เครือญาติ และพูดวิพากษ์วิจารณ์ปากต่อปาก ทำให้สมาชิกไม่มั่นใจและหวั่นไหวต่อการทำงานของคณะกรรมการกองทุน ดังนั้น ปัจจัยด้านลบ จะส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ยากต่อการพัฒนา และประสานงานทางด้านต่าง ๆ

3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ปฏิบัติ พบว่า ในชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้เจริญเติบโตมาถึง 3 ปี มีสมาชิก 100 คน มีเงินทุน 92,000 บาท มีคณะกรรมการเหมือนกับกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

จากเงินทุนของกลุ่มจึงได้เกิดผลิตภัณฑ์ขึ้นคือ นำผลผลิตที่อยู่ในชุมชนมาแปรรูปจากถั่วลิสง เป็นถั่วกระจก / ถั่วตัด ชุมชนเกิดการเรียนรู้ กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนการทำงานมถั่วกระจก / ถั่วตัด สร้างรายได้แก่แม่บ้านผู้เข้าร่วมรวมกลุ่ม สามารถสร้างสรรผลงานออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบของขนม อาหารว่าง มีการพัฒนารูปแบบการจัดจำหน่าย ณ ตลาดนัด อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด)

4. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน

ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามความคิดของประชาชน กล่าวว่า ความเข้มแข็งต้องมีรากฐานมาจากความอยู่ดีกินดี มีเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และไม่เจ็บป่วย

จากคำกล่าว ผู้วิจัยพอสรุปได้คือ ความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องมีงานทำประจำที่มั่นคง มีอาชีพที่สร้างรายได้จริง ๆ เช่น ในครอบครัวหนึ่งจะต้องมีเสาหลักต่อรายได้ที่แน่นอน มีเงินเดือนประจำประมาณเดือนละ 4,000 – 5,000 บาท และมีเงินจำนวนหนึ่งไว้เป็นค่าศึกษาแก่บุตร ส่งเสียให้ได้เรียนมีความรู้ไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือสูงกว่าถ้าเป็นไปได้ เพราะการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อการมีอาชีพที่มั่นคงและเงินเดือนที่สูง และในครอบครัวอาจจะทำอาชีพเสริม เช่น เลี้ยงเป็ด – ไก่ ปลูกผักสวนครัว จะได้ไว้บริโภคเอง ปราศจากสารพิษไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ประทานของพื้นบ้านไม่มียาฆ่าแมลง

เมื่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ปราศจากการเจ็บป่วย ไม่มีหนี้สิน จะพัฒนาอะไรพัฒนาด้านใดก็เป็นผลทั้งนั้น

5. ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ

5.1 ผลโดยตรง เมื่อทางกองทุนได้รับเงินโอนมาถึงขณะนี้ สมาชิกผู้กู้ทั้ง 68 ราย ได้ลงทุนทำธุรกิจ ตามความประสงค์ที่ยื่นคำขอกู้ต่อทางคณะกรรมการกองทุน

ทุก ๆ เดือนผู้กู้แต่ละรายมาชำระเงินกู้ตามกำหนดเวลา (ยกเว้น นายศิริมงคล สวนดี) แต่ละรายประสบปัญหาเล็กน้อยบ้าง ใหญ่บ้าง แต่เทคนิคการทำธุรกิจของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ถ้าหากใครมีความสามารถจะไปช่วยเหลือผู้ที่เดือน

ร้อน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพแต่ละอาชีพ เช่น กลุ่มอาชีพเลี้ยงสัตว์ มาเสนอแนะแก่สมาชิกว่าหัวอาหารชนิดใดที่มีคุณภาพ ผลผลิตโตเร็ว

5.2 ผลกระทบโดยตรง

สมาชิกผู้กู้ได้มีการเรียนรู้เทคนิค แนะนำแนวทางการดำเนินธุรกิจที่ถูกวิธี ทำให้ตนเองสามารถสร้างกำไร มีผลประโยชน์ นำผลผลิตไปจำหน่ายได้ราคาสูง การตลาดมีพ่อค้า/แม่ค้ามารับซื้อ ขายคล่อง ขยายธุรกิจต่อไปอีก ทำให้เงินกู้ยืมทางกองทุนผ่อนชำระตามงวด ๆ ในกำหนดระยะเวลา จึงสร้างงานที่สามารถยั่งยืนได้ด้วยตนเอง ปลอดภัยได้ จึงนำมาสู่กิจการรุ่งเรืองสืบไป

5.3 ผลกระทบโดยอ้อม

สมาชิกในชุมชนมีกิจการ สมาชิกชุมชนใกล้เคียงยกย่อง สร้างชื่อเสียงแก่หมู่บ้านภาพพจน์ของคนในสังคมดี มีคนยกย่องนับถือ

สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจหมุนเวียน มีความคล่องตัวทางการเงิน ทำการส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจใด ๆ ได้ง่าย พร้อม ๆ กับการพัฒนาสังคมควบคู่กันไปด้วย

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกองทุนฯ

ข้อเสนอแนะที่ 1 การแก้ไขระเบียบของกองทุนในวงเงินให้กู้ ควรไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 20,000 บาท ถือว่ามากเกินไปแก่การพัฒนาอาชีพ เพราะส่วนใหญ่ลงทุนทางการเกษตรที่ตนเองได้ลงทุนไปแล้ว

ข้อเสนอแนะที่ 2 การปรับปรุงระเบียบกองทุน ควรจะมีข้อบังคับว่า ในคณะกรรมการควรมีผู้จบชั้นอนุปริญญาไม่ต่ำกว่า 3 คน มาดูแลเรื่องเลขานุการ ทรัพย์สิน เพราะงานกองทุนต้องอาศัยผู้มีความรู้

ข้อเสนอแนะที่ 3 แก้ไขระเบียบกองทุน คือ คุณสมบัติของผู้กู้อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี ควรจะมีอายุ 25 ปีขึ้นไป เพราะสมาชิกอายุ 20 ปียังไม่มีความรับผิดชอบ

2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

ข้อเสนอแนะที่ 1 การบริหารจัดการกองทุน ควรระบุสถานที่ทำงานให้ชัดเจน ลงในระเบียบข้อบังคับของกองทุนว่าจะทำการที่ไหน เช่น ศาลากลางหมู่บ้าน ทุกวันเสาร์สิ้นเดือน หรือ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านทุก ๆ วันอาทิตย์

ข้อเสนอแนะที่ 2 การบริหารจัดการกองทุน ระบบทำบัญชีควรเป็นหน้าที่โดยตรงกับทางคณะกรรมการระดับอำเภอ ซึ่งมาสรุปข้อมูลได้ ณ วันสิ้นเดือนที่กองทุนหมู่บ้าน เพราะทางคณะกรรมการกองทุนทุกคนมีหน้าที่ภารกิจประจำที่ต้องทำอยู่แล้ว และระบบงานบัญชีเป็นงานที่เกินความสามารถ

ข้อเสนอแนะที่ 3 การบริหารจัดการกองทุน เมื่อสรุปข้อมูลได้แล้ว ควรมีการประชุมคณะกรรมการทั้งตำบลมาประกวดว่าหมู่บ้านใดสามารถเรียกเก็บหนี้ของกองทุนได้ดีกว่า และได้รับการยกย่อง ให้หมู่บ้านอื่นมาดูงาน

2.3 ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

ข้อเสนอแนะที่ 1 แนะนำการพัฒนากิจกรรมการทำนาของผู้กู้ การทำนาประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ เกษตรกรผู้กู้ควรหันมาปลูกพืชทดแทน คือ ปลูกถั่วลิสง เพราะถั่วลิสงราคาจะไม่ตกต่ำไปกว่า 10 – 12 บาท ผลผลิตเห็นผลใน 3 เดือน การใช้น้ำแค่ในระยะ 1 – 2 เดือนแรก จึงแนะนำให้ปลูกถั่วลิสงแทนการทำนา ในช่วงที่ฤดูแล้งฝนทิ้งช่วงนาน

ข้อเสนอแนะที่ 2 แนะนำการพัฒนากิจกรรมการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ควรหันมาเลี้ยงไก่บ้าน เพราะการดูแลง่ายกว่าไก่พันธุ์ ไก่บ้านหากินเองได้ ต้นทุนการเลี้ยงต่ำไม่ต้องให้หัวอาหารทุกวัน และที่สำคัญราคาขายสูงกว่า 20 บาท ไก่พันธุ์ราคา กิโลกรัมละ 40 บาท แต่ไก่บ้านราคา กิโลกรัมละ 60 บาท ทำให้สมาชิกผู้กู้มีกำไรมากขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ 3 แนะนำการพัฒนากิจกรรมการค้าขาย กลุ่มผู้ค้าขายที่มีร้านค้าอยู่ที่บ้าน ควรจัดการมอเตอร์ไซค์พ่วงขายของเราไปตามชุมชนใกล้เคียง อาจจะขายอาหารประเภทส้มตำ ลูกชิ้น ไข่กรอก เป็นอาหารว่างในช่วงเวลา 10.00 – 16.00 น. หลังจากนั้นกลับมาขายอยู่ที่บ้าน เป็นการกระจายการจำหน่าย เราต้องเข้าถึงลูกค้าไปถึงหน้าบ้านจึงจะขายได้

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติม

สารนิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลในพื้นที่และข้อมูลมือสองจากหน่วยงานราชการ ร่วมกับอาจารย์นิเทศก์ / ผู้ประสานงาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ผู้วิจัยจะนำแบบรายงาน บร. 1 – บร. 12 แบบในภาคผนวก

ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญกับแบบรายงานที่ควบคุมการเรียนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ ตาม

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน จึงนำเสนอแบบรายงานเพื่อ
การค้นคว้าเพิ่มเติมและเป็นหลักฐานการอ้างอิง

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. สื่อประชาสัมพันธ์ “นโยบายและหลักการสำคัญกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ”. 14 (128) 2544 : 1.
- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ. การวิจัยชุมชน. สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ
กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545 : 49 – 50.
- ธนาคารกรุงไทย. รายงานประจำปี 2544.
- เขาวดี ราชชัยกุลวิบูลย์ศรี, ความหมายของการประเมินในชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. สำนัก
มาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวง
มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545 : 8.
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2544.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. กองทุนหมู่บ้าน : เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ. 2544
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย.
การจัดการและการวางแผนธุรกิจ. 2545.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. การประเมินโครงการประชุม : หลักการและการประยุกต์ใช้.
กรุงเทพมหานคร พิธีพิมพ์, 2525
- _____. (บรรณาธิการ) รวบรวมความทางการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. สำนัก
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544 : 222.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสุรนารี. แผนพัฒนาตำบลสุรนารี พ.ศ. 2545 – 2549.
- Stufflebeam, D.L., (1971) ในชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน
สภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545 : 9.